

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра історії та археології

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Для напрямку 014 (Середня освіта)

Автори: Кузовков В.В.,
кандидат історичних наук,
доцент;
Горбенко К.В.,
Ст. викладач

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології від «__» серпня 2017 р.

Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії навчально-наукового інституту історії політології та права від «__» серпня 2017 р.

Затверджено на засіданні вченої ради навчально-наукового інституту історії політології та права від «__» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017

ЗМІСТ НМК

1. Витяги з ОКХ, ОПП спеціальності.
2. Програми.
3. засоби діагностики навчальних досягнень студентів;
4. технічні засоби навчання тощо;
5. конспект лекцій з дисципліни;
6. комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни;
7. комплекс завдань для поточного контролю знань;
8. інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять;
9. завдання на курсові та дипломні проекти;
10. контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять;
11. питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети;
12. тести для підсумкового контролю;
13. список методичних рекомендацій та розробок викладача;
14. методичні матеріали, що сприяють самостійній роботі студентів.
15. видання навчально-методичних посібників до кожної навчальної дисципліни, закріпленої за викладачем.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра історії, етнології та археології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-
педагогічної роботи

Н.І Василькова

28 серпня 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

ОКР «бакалавр»

Галузь знань 01 Освіта

014.Середня освіта (історія)

Код та найменування спеціальності

014.03 Середня освіта. Історія (Історія та правознавство)

Предметна спеціалізація

Історія, правознавство

Освітня програма

Інститут історії, політології та права

2017-2018 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія Стародавнього світу» для студентів спеціальності 014. Середня освіта. Історія, шифр спеціальності 014.03 Середня освіта. Історія. (Історія. Правознавство).

Розробники:

Кузовков В.В., доцент кафедри історії, етнології та археології, кандидат історичних наук
_____ (Кузовков В.В.)

Горбенко К.В., ст. викладач кафедри історії, етнології та археології
_____ (Горбенко К.В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії, етнології та археології
Протокол № 1 від « » 2017 р.

Т.в.о. завідувача кафедри _____ (Господаренко О.В)
« » 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 8	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна	
	014. Середня освіта (Історія)		
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 4	014.03 Середня освіта. Історія (Історія та правознавство)	Семестр	
Загальна кількість годин 240		3	4
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,3 самостійної роботи студента 7	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Лекції</i>	
		18	18
		<i>Семінарські</i>	
		20	20
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		82	82
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 240 год.: 76 год. – аудиторні заняття, 164 год. – самостійна робота (30 % / 70 %).

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: висвітлити особливості розвитку людства в добу середньовіччя. Розглянути основні етапи розвитку європейської середньовічної цивілізації та цивілізацій Сходу. Поглибити знання студентів про провідні тенденції, що домінували в матеріальному та духовному житті середньовічної Людини.

Завдання курсу: - розглянути процес формування європейської цивілізації в добу раннього середньовіччя;

- поглибити знання про європейське суспільство в часи класичного феодалізму;
- розглянути особливості процесу розпаду феодальних відносин у Європі;
- сформувати комплекс знань про розвиток цивілізацій Сходу в добу середньовіччя.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

Критичність та самокритичність. Використовувати наукові термінами та поняття, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення.

Працювати з іншими. В мультидисциплінарному та мультинаціональному середовищі.

Набуття і розвиток здатності:

- володіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримання принципів толерантності;
- аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії;
- відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- застосовувати методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розробки й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри;
- опанувати й реалізувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурного, мовного, релігійного розмаїття;
- орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних, професійних і суспільно значущих завдань;
- продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

II. Фахові:

Базові загальні знання. Володіти базовими загальними знаннями, а саме: історичні події сьогодення та знання світової хронології.

Застосування знань на практиці. Використовувати фонову інформацію та інформаційно-пошукові навички для формування послідовної дискусії навколо історичної задачі.

Бути обізнаними та обговорювати **поточний стан** історичних досліджень.

Знати **зв'язок між** проблемами сьогодення та минулого.

Знати **загальні історичні основи** (діахронічний аспект) минулого.

Володіти **спеціальними знаннями з хронології** та історико-географічної інтерпретації колонізації, деколонізації, сучасності, постмодернізму та глобалізації.

Здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних та усних) згідно з задачею, формуючи цю інформацію критично в обґрунтовану розповідь.

Здатність використовувати відповідну термінологію та способи вираження дисципліни в усній та письмовій формах рідною чи іноземною мовами.

Набуття і розвиток здатності:

- розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу;
- зіставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу.
- співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- користуючись картою, визначати причини та наслідки історичних подій, процесів, основні тенденції розвитку міжнародних відносин і місця в них країн Європи, Азії та Африки, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;
- характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості.
- критично аналізувати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність;

- оцінювати, порівнювати, пояснювати факти і явища дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел знань;
- розрізняти інші погляди, визнавати та сприймати цю різноманітність;
- розповідати про історичні події та явища й описувати їх;
- брати участь у дискусії, аргументувати, посилаючись на джерело, власну позицію.
- складати різні типи планів, формулювати доречні питання до історичних текстів;
- готувати аналітичні доповіді, реферати, складати тези, розгорнутий та опорний конспекти й будувати відповідь на цій основі;
- надавати усну та письмову історичну характеристику подіям, явищам, видатним діячам;
- висловлювати власну думку, формулювати й захищати власну позицію під час усної та письмової дискусії;
- визначати роль людського фактора в історії, давати всебічну характеристику історичних особистостей, розкривати внутрішні мотиви їхніх дій, створювати політичні й історичні портрети;
- визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій;
- виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку.

2. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Західна Європа у Ранньому середньовіччі.

Тема 1. Вступ до курсу «Історія середніх віків».

Поняття «Середні віки». Мета та завдання курсу. Предмет та об'єкт дисципліни «Історія середніх віків». Цивілізаційний та формаційний підходи у медієвістиці. Географічні межі курсу. Хронологічні межі середньовіччя у Європі, Азії та Африці. Питання про періодизацію середньовіччя. Сучасна періодизація історії середніх віків:

- Раннє середньовіччя (V – X ст.);
- Високе середньовіччя (XI – XIII ст.);
- Пізнє середньовіччя (XIV – XV ст.).

Поняття «феодалізм». Походження поняття. Підходи до його трактування. Риси феодалізму (характер земельної власності, відносини феодал – селянин, ієрархічність суспільства, васалітет, корпоратізм). Класи та стани. Історичне значення середньовіччя.

Джерелознавство та історіографія історії середніх віків. Специфіка джерельної бази. Особливості джерел по кожному періоду Середньовіччя. Типи джерел з історії середніх віків. Дослідження Середньовіччя у XVIII – XIX ст. Розвиток медієвістики у XX ст. Провідні історіографічні школи. Сучасний стан розвитку медієвістики.

Тема 2. Західна Європа на початку середньовіччя (V – VII ст.).

Римська імперія в період домінації. Адміністративний устрій. Нові тенденції в економічному розвитку (колонати, посесори, емфітевсіс, прекарій). Розвиток міст та торгівлі. Податкова система. Законодавство. Християнізація імперії (Медіоланський едикт (313), Нікейський (325) та Константинопольський (381) собори). Боротьба з ересями та язичництвом. Перенесення столиці до Константинополя (330). Варваризація імперії. Федерати. Розділ імперії на Західну та Східну (395).

Германські племена у перших століттях нашої ери. Свідчення античних авторів про германців (Посідоній, Цезарь, Тацит). Суспільно-економічний розвиток германських племен. Основні заняття германців. Особлива роль скотарства. Соціальне розшарування та виділення племінної знаті. Етнічні особливості германських племен (західні (франки, сакси, алемани) та східні германці (готи, вандалі, гепіди тощо)). Германське язичництво. Розповсюдження християнства (аріанство). Діяльність Ульфїли. Давні германці і Рим. Міграція кимврів та тевтонів. Аріовіст. Римські походи до Германії. Битва у Тевтобурзькому лісі. Об'єднання Маробода. Маркоманські війни. Тиск германських племен на Римську імперію у III ст. Готи. Держава Германаріха.

Доба Великого переселення народів. Міжнародне становище у Європі напередодні початку міграційних процесів. Вторгнення гунів у Північне Причорномор'є. Знищення держави Германаріха. Переселення вестготів у провінцію Мезія та повстання проти римської влади. Битва під Адріанополем (378). Наслідки розділу імперії на Західну та Східну (395). Боротьба між правлячими елітами Константинополя та Равенни. Стіліхон. Вторгнення вестготів в Італію. Міграція вандалів, свевів та аланів в Іспанію. Кінець римської влади в Британії. Нашестя Радагайса. Взяття Рима вестготами (410). Вестготи в Галії та заснування Тулузького королівства.

Міграція вандалів та аланів в Африку та заснування Вандальського королівства (429). Гунська протодержава в Панонії. Напади гунів на візантійські володіння. Аецій. Гуни і Західна Римська імперія. Походи Аттилі на Захід. Битва на Каталаунських полях. Розпад Гунської протодержави. Разорення Риму вандалами.

Ослаблення Західної Римської імперії та її ліквідація (476). Формування варварських королівств: держави вандалів, вестготів, остготів, бургундів, лангобардів тощо.

Формування держави Меровінгів в Галії. Переселення франків до Галії. Салічні та ріпуарські франки. Політика Хлодвіга (484 - 512). Завоювання Галії та християнізація.

Суспільно-політичний устрій держави Меровінгів. «Салічна правда». Аллод. Вергельд. Суспільство: антрустіони, літи. Державний устрій (функції короля, «березневі поля», графи, тунгїни, рахінбурги) та особливий статус гало-римського населення (коміти, вікарії, єпископи).

Держава Меровінгів при нащадках Хлодвіга. Міжособні війни та посилення впливу знаті. Інститут майордомів. Лениві королі.

Тема 3. Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).

Зростання впливу майордомів Піпінідів. Об'єднання франкських володінь Піпіном Герістальським (687). Політика Карла Мартелла (714 - 741). Військова та бенефіціальна реформи. Секуляризація церковних володінь. Піпін Короткий (741 - 768). Його відносини з церквою та коронація (751). Папська держава. Св. Боніфаций («апостол Германії»).

Карл Великий (768 - 814). Завойовницькі війни. Відновлення імператорської влади в Західній Європі (800). Економічний розвиток. Положення селянства (прекарій, коммendaція). Імунітетні пожалування. Розвиток васалітету. «Каролінгське відродження».

Політика нащадків Карла Великого. Людовик Благочестивий (814 - 840). Боротьба придворних угруповань. Конфлікт між синами Людовика Благочестивого. Верденський розділ (843). Боротьба Каролінгів проти розпаду імперії.

Напади норманів, мусульман та угорців на Європу. Формування нових європейських держав (Німеччина, Франція, Італія тощо). Франція в IX – X ст. Послаблення французьких Каролінгів та формування феодальної системи. К'йорсійський капітулярій (877). Інкастелламенто. Феодальні уділи. Прихід до влади династії Капетингів (987). Італія у IX – X ст. Політична роздробленість Італійського королівства. Соціальні відносини на селі (лібеллярії, колони, серви). Італійські міста. Німеччина у IX – X ст. Останні Каролінги в Німеччині. Прихід до влади Саксонської династії (919). Генріх I Птахолов (919 - 936). Боротьба з угорцями і складання системи бургів. Оттон I Великий (936 - 973). Припинення угорських нападів (955). Експансія в Італію та слов'янські землі. Проголошення Священної Римської імперії (962). Політика Оттона II та Оттона III. Особливості історичного розвитку держав Скандинавії, Піренейського півострова та Британських островів.

Кредит 2. Провідні тенденції розвитку Європи у Високому середньовіччі.

Тема 4. Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.

Соціально-економічна історія Європи. Клімат та демографічний розвиток Європи у XI – XIII ст.. Внутрішня та зовнішня колонізація в Європі. Технічний прогрес (збільшення виробництва заліза, використання млинів, трипілья, важкий колісний плуг з залізним лемехом). Сеньорія та залежне селянство. Спеціалізація (будівництво церков, ковальство, військова справа тощо). Розвиток торгівлі та грошового господарства (передумови для переходу з натурального оброку на грошову ренту).

Політична історія Європи. Тенденції до політичної роздрібненості та універсалізму. Королівська влада. Франція у XI – XIII ст. Політична роздрібненість XI ст. Складання передумов для централізації та посиленні королівської влади. Людовік VI Товстий (1108 - 1137) та Сугерій. Людовік VII (1137 - 1180). Складання Анжуйської монархії. Філіп II Август (1180 - 1223). Збільшення королівського домену. Битва під Бувінем (1214). Альбгойські війни та їх наслідки (1209 - 1244). Людовік IX Святий (1227 - 1270). Реформи системи управління, судочинства, грошова тощо.

Англія XI – XIII ст.. Нормандське завоювання (1066). Особливості політичного устрою. Громадянська війна між Матільдою та Стефаном де Блуа (1135 - 1153). Генріх II (1154 - 1189). Формування Анжуйської імперії. Реформи управління. Томас Бекет. Конфлікт королівської влади з церквою. Річард I Левове Серце (1189 - 1199). Іоанн Безземельний (1199 - 1215). «Велика хартія вольностей» (1215). Англійський парламент (1265).

Німеччина в XI – XIII ст. Утвердження Салічної династії. Наслідки клонійської реформи для Священної Римської імперії. Початок боротьби за інвеституру. Генріх IV і Григорій VII. Вормський конкордат (1122). Боротьба Штауфенов з Вельфами. Фрідріх I Барбаросса (1152 - 1190). Боротьба за Північну Італію. Криза імперії на початку XIII ст. Політика Фрідріха II (1212 - 1250). Поразка Штауфенов. Прихід до влади династії Габсбургів.

Особливості історичного розвитку Скандинавії та Піренейського півострову у Високому середньовіччі.

Тема 5. Хрестові походи.

Причини виникнення та характер хрестоносного руху. Клермонський собор (1095). Хрестовий похід бідноти. Хрестовий похід сеньорів. Завоювання Ієрусаліму. Формування держав хрестоносців на Близькому Сході (Ієрусалімське королівство, Антиохійське князівство, графства Триполі та Едеса). Падіння Едесси.

Бернар Клервоський та пропаганда нового хрестового походу. Другий хрестовий похід (1147 - 1148). Держави хрестоносців та мусульманський світ між Другим та Третім хрестовими походами. Битва при Хітгіні (1187). Третій хрестовий похід.

Хрестоносний рух та Візантія. Організація Четвертого хрестового походу. Взяття Задара та зміна напрямку руху хрестоносців. Знищення Візантійської імперії та заснування держав хрестоносців на Балканах (Латинська імперія, королівство Фесалоніки, венеціанські володіння в Егеїді).

Останні хрестові походи на Близький Схід. Діяльність Фрідріха II Гогенштауфена та Людовіка IX Святого. Наслідки хрестових походів на Близький Схід. Ордені рицарів-хрестоносців.

Хрестоносний рух в інших регіонах. Хрестоносна експансія на Балтиці. Діяльність Тевтонського та Лівонського орденів. Хрестоносний рух та Реконкіста. Хрестові походи проти альбігойців та богомилів. Хрестоносний рух у Пізньому середньовіччі. Хрестові походи проти гуситів та турок-османів.

Кредит 3. Середньовічне суспільство та його інститути.

Тема 6. Середньовічне суспільство.

Концепція трьох станів (ordo) (ті, хто молиться; ті, хто воюють; ті, хто працюють). Еволюція концепції.

Стан духовенства. Церковна організація. Папська курія. Кардинали. Легати. Розшарованість стану. Положення єпископату. Приходські священики (ректори та вікарії). Біле та чорне духовенство. Роль монастирів у середньовічному суспільстві.

Стан рицарства. Особливості військового мистецтва Високого середньовіччя. Турніри. «Божий мир». Феодальний замок та життя його мешканців. Спосіб життя представників рицарського стану. Кодекс поведінки. Трубадури. Феодальна ієрархія.

Стан селян. Спосіб життя та відносини з іншими станами. Повинності (відробітки, баналітети). Комутація ренти.

Індивід та групи у середньовічному суспільстві. Родинні відносини. Лін'яж. Положення жінок та дітей. Сільські общини та міські комуни. Центри суспільного життя (церква, таверна, млин тощо). Середньовічні парії (прокажені, еретики, іудеї, чаклуни, іноземці, гомосексуалісти тощо).

Тема 7. Середньовічне місто.

Міста Європи у ранньому середньовіччі. Торгівельні міста в Північній та Північно-Західній Європі. Складання особливих умов міського життя.

Феномен середньовічного міста. Теорії походження середньовічного міста. Виникнення феодальних міст та регіональні особливості цього процесу. Населення середньовічного міста. Товарне виробництво. Боротьба міст з сеньорами та міське самоврядування. Міський стан (буржуа). Цехове виробництво. Система управління. Патріціат. Положення майстрів, підмастер'їв та учнів. Міська торгівля. Розвиток міжнародних торговельних шляхів. Купецькі об'єднання. Грошові відносини.

Тема 8. Середньовічна церква.

Християнська церква у Європі у ранньому середньовіччі. Система управління. Вселенські собори. Зростання авторитету папської влади. Лже-Ісідорові дикреталії. Папство у X ст.

Клюнійський рух. Раскол церкви (1054). Григоріанська реформа та боротьба за інвеституру. Духовні ордені (бенедиктинці, цистеріанці тощо). Боротьба з ересями. Інквізиція. Францисканський та домініканський ордені. Іннокентій III. Папство в Авіньоні. Соборний рух. Папство у II половині XV ст.

Кредит 4. Пізнє середньовіччя у Західній Європі.

Тема 9. Політичний та економічний розвиток країн Західної Європи в Пізньому середньовіччі.

Суспільно-економічна історія Європи у Пізньому середньовіччі. Клімат та демографічний розвиток Європи у XIV – XV ст. Епідемії чуми. Зміни в поземельних відносинах (комутація ренти, звільнення селянства). Зміни у характері сеньоріально-васальних зв'язків. Технологічний прогрес.

Політична історія країн Європи у Пізньому середньовіччі. Формування станово-представницьких інститутів та централізованих держав. Франція у XIV – XV ст. Філіпп IV Красивий (1285 - 1314). Генеральні штати. Столітня війна (1337 - 1453). Реформи Карла VII (1422 - 1461). Політика Людовіка XI (1461 - 1483).

Англія у XIV – XV ст. Робітниче законодавство Едуарда III. Рух за реформу церкви. Джон Укліф. Повстання Уота Тайлера. Закінчення Столітньої війни та її наслідки для Англії. Війна Алої та Білої Рози (1455 - 1485).

Німеччина у XIV – XV ст.. Швейцарський союз. Ганза. Політика династії Люксембургів. «Золота булла» (1356). Габсбурги. Фрідріх III (1440 - 1493).

Особливості політичного розвитку держав Італії, Скандинавії та Піренейського півострова.

Тема 10. Культура середньовічної Європи.

Європейська культура на світанку середньовіччя. «Каролінгське відродження». «Оттонівське відродження». Схоластика. Філософські течії: номіналізм та реалізм. Петро Абеляр та Бернар Клервоський.

Фома Аквінський. Розвиток освіти. Університети. Природознавчі науки. Розвиток історичного знання. Середньовічна література. Героїчні епоси. Творчість трубадурів, міннезінгерів та труверів. Міська література. Данте Ал'ґієрі. Петрарка. Романський та готичний стилі. Живопис.

Кредит 5. Вступ до середньовічного Сходу. Візантійська імперія.

Тема 11. Особливості історичного розвитку Сходу у середні віки.

Мета та завдання, структура та характер курсу «Історія країн Азії та Африки в середні віки». Географічні межі курсу. Хронологічні межі східного середньовіччя (Китай – III – XVII ст., Японія, Корея, В'єтнам, Великий Степ, Південна та Південно-Східна Азія – IV – XVII ст., Мусульманський світ – VII – XVI ст.). Джерельна база історії Азії та Африки. Рекомендована навчальна та наукова література з курсу.

Цивілізаційні регіони Сходу (далекосхідна, ісламська, Велика Степ, індійська, регіони Південно-Східної Азії та Африка на південь від Сахари).

Поняття Схід. Сходознавство, як комплексна дисципліна, до складу якої входить історія країн Азії та Африки. Історія і розвиток сходознавства. Виникнення дихотомії Схід – Захід та її сутність. Виділення сходознавства, як окремої галузі знань (XVI – XVII ст.). Практичне сходознавство. Розвиток наукового сходознавства у XVIII – XIX ст. Виникнення східної філології та порівняльно-історичного мовознавства. Розвиток історичних знань про Схід. Європоцентризм. Формаційний підхід щодо вивчення Сходу (К.Маркс, Ф. Енгельс, В.І. Ленін). Азіатський спосіб виробництва. Цивілізаційний підхід щодо вивчення історії країн Сходу (О. Шпенглер, А. Тойнбі, С. Хантингтон). Регіональні складові сходознавства (арабістика, африканістика, єгиптологія, індологія, іраністика, семітологія, сінологія, тюркологія, японістика). Російське сходознавство у XVIII – на початку XX ст. Розвиток сходознавства у XX ст. Радянське сходознавство. Розвиток сходознавства на Україні на межі XX – XXI ст.

Тема 12. Візантійська цивілізація.

Періодизація та особливості історичного розвитку Візантії. Суспільно-політичний та економічний розвиток Візантії наприкінці IV – початку VI ст. Внутрішня та зовнішня політика Юстиніана I. Слов'янська колонізація Балкан. Боротьба з аварами та лангобардами. Криза влади на початку VII ст. Арабська експансія.

Зміни у суспільно-економічному житті у II половині VII- початку IX ст. Фемний устрій. Іконоборництво.

Стабілізація імперії за часи правління Македонської династії. Організація державного управління. Посилення влади імператора. Розвиток візантійського села і міста. Зовнішня політика. Криза середини XI ст. Візантія доби правління династії Комнінів. Боротьба з норманами, турками-сельджуками. Візантія та хрестові походи. Падіння Константинополя у 1204 р. та розпад імперії.

Пізня Візантійська імперія у XIII- XV ст. та османське завоювання.

Кредит 6. Східна Азія у добу Середньовіччя.

Тема 13. Китай в добу Середньовіччя.

Періодизація: Троецарство (220 - 280); доба династії Цзінь (280 – 311); доба Північних та Південних династій (311 - 589); доба династії Суй (589 - 618); доба династії Тан (617 - 907); доба П'яти царств та Десяти династій (907 - 979); доба династії Сун (960 - 1279); доба династії Юань (1271 - 1367), доба династії Мін (1368 - 1644). Особливості хронології.

Загибель Ханьської імперії. Доба «Троецарства». Імперія Цзінь. Реформа Сима Яня (280). Надільна система. Південний та Північний Китай у IV – VI ст. Культура Китаю доби «темних віків». Розповсюдження буддизму. Розвиток конфуціанства та даосизму. Об'єднання Китаю під владою династії Суй (589). Політика династії Суй.

Династія Тан. Ли Шиминь (Тай-цзун) (626 - 649). У Цзетянь (У-Хоу) (683 - 705). Економічне піднесення, розвиток міського життя. Міжнародне положення імперії Тан. Криза надільної системи. Цзедуши. Реформа Ян Яня (780). Селянська війна під керівництвом Хуан Чао (874 - 884).

Політична роздрібненість. Прихід до влади династії Сун (960). Економічний розвиток Китаю у XI – XII ст. Розвиток державного апарату (система іспитів). Реформи Ван Аньши (1069 - 1085). Неоконфуціанство. Зовнішньополітичні поразки (боротьба з киданями, чжурчженями та монголами).

Монгольське завоювання Китаю. Династія Юань. Боротьба китайців проти монгольських завойовників. Воцаріння династії Мін. Чжу Юаньчжан (Тай-цзу) (1368 - 1398). Економічний та суспільний розвиток Китаю у XV – XVII ст. Маньчжурське завоювання Китаю та початок правління династії Цинь.

Тема 14. Японія в добу Середньовіччя.

Періодизація: Кофун (IV – VI ст.); Асука (592 - 710); Нара (710 - 794); Хейян (794 - 1185); Камакура (сьогунат Мінамото) (1185 - 1333); Намбокуте (північний та південний двори) (1336 - 1392), Муроматі (сьогунат Асікага) (1392 - 1573); Адзуті - Момояма (1573 - 1603), Едо (сьогунат Токугава)(1603 - 1868). Особливості хронології.

Етногенез японців. Проблема формування японської державності. Правління клану Соґа (587 - 645). Реформи Сетоку-тайсі (поч. VII ст.). Переворот Тайка (645). Закони «Тайхо ріцурьо» (701) та «Йоро ріцурьо» (718). Епоха Нара (710 - 784). Епоха Хейян. Правління Фудзіваря (кон. VIII – XI ст.). Стиль життя

та культура хейянської аристократії. Війни з айнами. Розпад надільної системи. Сьоен. Правління інсей (1068 - 1156).

Формування самурайського стану. Кодекс бусідо. Самурайські клани. Боротьба Тайра і Мінамото. Тайра Кійоморі(1118 - 1181). Сьогунат Мінамото (1185 - 1219).

Японія у XIII ст. Сіккени Ходзьо (1219 - 1333). Боротьба з монгольською навалою (1274, 1281). Доба південного та північного дворів (1336 - 1392). Сьогунат Асікага (1338 - 1573). Розпад системи сьоенів. Ослаблення центральної влади. Війна Онін (1467 – 1477).

Політична роздрібненість в Японії. Доба Сенгоку згадай (1467 - 1573). Ікко-іккі. Селянський рух. Проникнення християнства та контакти з європейцями. Самурайські кланові князівства (Такеда, Уесугі, Го-Ходзьо). Боротьба за політичне об'єднання Японії. Ода Нобунага (1534 - 1582). Тойотомі Хідейосі (1536 - 1598). Токугава Ієясу (1543 - 1616). Сьогунат Токугава (1603 - 1868). Політичний, економічний та соціальний розвиток Японії у XVII ст. Закриття Японії.

Кредит 7. Великий Степ та мусульманський світ у середні віки.

Тема 14. Великий Степ у добу середньовіччя.

Великий степ на межі давнини та середньовіччя. Природно-кліматичні особливості Великого Степ. Суспільно-політичний лад кочовиків. Хунни, сяньбі та їх відносини з Китаєм. Жужанський каганат. Гуни.

Великий тюркський каганат. Державний устрій Тюркського каганату, суспільний устрій, релігійні вірування. Західний та Східний Тюркські каганати. Другий Тюркський каганат. Уйгурський каганат.

Великий степ у X – XII ст. Кідані. Чжурчжені. Кочовики степів Східної Європи (угри, печеніги, торки, половці).

Монгольське суспільство у XI – XII ст. Кочове господарство. Родовий устрій. «Люди довгої волі»(байшень, «біла кістка»). Релігійні вірування монгольських племен («чорна віра», як різновид мітраїзму). Формування передумов для виникнення монгольської державності. Чингіз-хан (1162 - 1227). Боротьба за об'єднання монгольських племен (1182 - 1206). Велика Яса (1198).

Монгольські завоювання. Боротьба з імперією Цзінь (1211 - 1235). Розгром держави хорезмшахів (1219 - 1221) та тангутів (1225 - 1227). Похід на захід (1236 - 1241). Підкорення Ірану та походи на Близький Схід (1256 - 1260). Підкорення Південної Сун (1259 - 1279). Останні завоювання (Корея, Тибет, походи в Південно-Східну Азію та Японію). Боротьба двох течій щодо методів управління підкореними територіями. Слюй Чуцай.

Розпад Монгольської імперії. Імперія Юань. Хулагуїди (1263 - 1353). Держава Тімура (1370 - 1405) та Тімуріди (1405 - 1500). Золота орда (1243 - 1502). Адміністративний устрій (Ак-Орда та Кок-Орда). Хан Узбек (1313 - 1341). «Велика зам'ятня» (1359 - 1381), криза та розпад Золотої орди. Улус Джагатая та його нащадків.

Тема 15. Країни мусульманського світу.

Близький Схід на початку середньовіччя. Суперництво Візантії та Сасанідського Ірану. Арабське суспільство у доісламський період. Мухамад. Виникнення ісламу. Основи мусульманства. Ісламська держава за часів Мухамада. Об'єднання Аравійського півострова.

Арабський халіфат за часів правління «праведних» халіфів. Арабські завоювання.

Громадянська війна у халіфаті. Виникнення провідних течій ісламу: сунізм, шиїзм та харіджизм. Халіфат Омейядів: система управління, форми земельної власності, податкова система.

Криза у Халіфаті у середині VIII ст.. Халіфат Абасідів від аль-Мансура до аль-Мамуна. Мутазілізм. Розпад халіфату Абасідів. Незалежні династії: Омейяди Іспанії, Аглабіди, Ідрісиди, Тулуніди, Тахїрїди, Саманїди, Саффарїди.

«Шиїтська революція». Виникнення ісмаїлізму. Халіфат Фатїмїдів. Кармати. Буїди. Крах світської влади Абасідів.

Мусульманський світ у XI- XIII ст. Держави Магрибу. Альморавіди. Альмохади. Тюркська експансія. Держава Газнівїдів. Сельджукїди. Держава Хорезмшахів. Монгольська навала та ісламський світ.

Кредит 8. Османська держава і Південна Азія у середні віки.

Тема 16. Османська імперія.

Заселення Малої Азії тюркськими племенами. Іконійський султанат. Виникнення Османської держави. Османські завоювання. Система управління на завойованих землях. Форми земельної власності та податкова система. Мехмет II та завоювання Константинополю. Селім I. Сулейман I. Занепад Османської імперії наприкінці XVI- XVII ст.

Тема 17. Середньовічна Індія.

Півострів Індостан на світанку середньовіччя. Імперія Гуптів. Розвиток економіки, суспільні відносини. Індійська община. Форми землеволодіння. Індуїзм та буддизм. Держава Харши. Політичне становище Індії у VIII-X ст.

Індійські держави і мусульманський світ. Делійський султанат. Держави півдня Індостану. Завоювання Бабура та заснування імперії Великих Моголів. Реформи Акбара. Контакти Індії з європейцями. Початок розпаду держави Великих Моголів.

3. Структура навчальної дисципліни

1	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	с	с.р.
2	3	4	5	
I семестр				
Кредит 1. Західна Європа у Ранньому середньовіччі.				
Тема 1. Вступ до курсу «Історія середніх віків».	10	2		8
Тема 2. Західна Європа на початку середньовіччя (V – VII ст.).	10	2	2	6
Тема 3. Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).	10		2	8
Разом:	30	4	4	22
Кредит 2. Провідні тенденція розвитку Європи у Високому середньовіччі.				
Тема 4. Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.	20	2	4	14
Тема 5. Хрестові походи.	10		2	8
Разом:	30	2	6	22
Кредит 3. Середньовічне суспільство та його інститути.				
Тема 6. Середньовічне суспільство.	10	2	2	6
Тема 7. Середньовічне місто.	10		2	8
Тема 8. Середньовічна церква.	10		2	8
Разом:	30	2	6	22
Кредит 4. Пізні середньовіччя у Західній Європі.				
Тема 9. Політичний та економічний розвиток країн Західної Європи в Пізньому середньовіччі.	20	2	2	16
Тема 10. Культура середньовічної Європи.	10		2	8
Разом:	30	2	4	24
II семестр				
Кредит 5. Вступ до середньовічного Сходу. Візантійська імперія.				
Тема 11. Особливості історичного розвитку Сходу у середні віки.	14	2	2	10
Тема 12. Візантійська цивілізація.	16	2	4	10
Разом:	30	4	6	20
Кредит 6. Східна Азія у добу Середньовіччя.				
Тема 13. Китай в добу Середньовіччя.	16	2	2	12
Тема 14. Японія в добу Середньовіччя.	14		2	12
Разом:	30	2	4	24
Кредит 7. Великий Степ та мусульманський світ у середні віки.				
Тема 14. Великий Степ у добу середньовіччя.	15		2	13
Тема 15. Країни мусульманського світу.	15	2	4	9
Разом:	30	2	6	22
Кредит 8. Османська держава і Південна Азія у середні віки.				
Тема 16. Османська імперія.	15		2	13
Тема 17. Середньовічна Індія.	15	2	2	11
Разом:	30	2	4	24
Усього годин:	120	10	20	90

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
I семестр		
1	Варварські королівства в Західній Європі.	2
2.	Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).	2
3.	Франція в добу феодальної роздробленості.	2

4.	Англія у Високому середньовіччі	2
5.	Хрестові походи. Розвиток хрестоносних держав на Близькому Сході.	2
6.	Середньовічне суспільство. Концепція трьох станів.	2
7.	Феномен середньовічного міста в Західній Європі.	2
8.	Середньовічна церква.	2
9.	Формування централізованої держави у Франції.	2
10.	Культура середньовічної Європи.	2
	Разом за I семестр:	20
	II семестр	
1.	Цивілізації середньовічного Сходу.	2
2.	Візантійська імперія за правління Македонської династії	2
3.	Візантія при династії Комнінів.	2
4.	Китай на межі давнини та середньовіччя	2
5.	Формування самурайського стану в Японії. Встановлення самурайської диктатури.	2
6.	Держава Чингіз-хана та його нащадків.	2
7.	Виникнення ісламу та формування арабської державності. Мухаммед	2
8.	Мусульманський світ у X – XIII ст.	2
9.	Формування Османської держави.	2
10.	Індостан у ранньому середньовіччі	2
	Разом за II семестр:	20
	Разом за рік:	40

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до курсу «Історія середніх віків».	8
2.	Західна Європа на початку середньовіччя (V – VII ст.).	6
3.	Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).	8
4.	Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.	14
5.	Хрестові походи.	8
5.	Середньовічне суспільство.	6
6.	Середньовічне місто.	8
7.	Середньовічна церква.	8
8.	Політичний та економічний розвиток країн Західної Європи в Пізньому середньовіччі.	16
10.	Культура середньовічної Європи.	8
11.	Особливості історичного розвитку Сходу у середні віки.	10
12.	Візантійська цивілізація.	10
13.	Китай в добу Середньовіччя.	12
14.	Японія в добу Середньовіччя	12
14.	Великий Степ у добу середньовіччя.	13
15.	Країни мусульманського світу.	9
16.	Османська імперія	13
17.	Середньовічна Індія.	11
	Разом:	164

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТІВ, ЕСЕ

1. Поняття «середні віки».
2. Цивілізаційний та формаційний підходи в дослідженні актуальних проблем середньовіччя.
3. Періодизація історії середніх віків.
4. Поняття «феодалізм». Основні риси феодалізму.
5. Джерела з історії середніх віків.
6. Історіографія історії середніх віків.
7. Римська імперія в період домінанту.
8. Германські племена у перші століття нашої ери.
9. Доба Великого переселення народів у Західній Європі.
10. Формування варварських королівств.

11. Формування франкської держави Меровінгів.
12. Суспільно-політичний устрій держави Меровінгів.
13. Формування інституту майордомів.
14. Політика Карла Мартелла.
15. Політика Піпіна Короткого.
16. Зовнішня політика Карла Великого.
17. Економічний розвиток Франкської держави в добу Карла Великого.
18. Суспільно-політичний розвиток Франкської імперії в добу Карла Великого.
19. Розпад імперії Каролінгів.
20. Особливості історичного розвитку європейських держав у X ст.
21. Загальні тенденції суспільно-економічного розвитку Західної Європи у Високому Середньовіччі.
22. Загальні тенденції політичного розвитку Західної Європи у Високому Середньовіччі.
23. Франція у Високому Середньовіччі.
24. Англія у Високому Середньовіччі.
25. Німеччина у Високому Середньовіччі.
26. Держави Скандинавії та Піренейського півострова у Високому Середньовіччі.
27. Загальна характеристика концепції трьох станів.
28. Стан світських феодалів.
29. Стан духовенства.
30. Третій стан.
31. Зміни в структурі суспільства в XIV – XV ст.
32. Міста Західної Європи у ранньому середньовіччі.
33. Теорії походження середньовічного міста.
34. Виникнення середньовічного міста.
35. Боротьба міст з сеньйорами. Формування місцевого самоуправління.
36. Цех, цехове виробництво, патріціат.
37. Стан бюргерів.
38. Розвиток міської торгівлі.
39. Провідні тенденції розвитку західноєвропейського міста у XIV – XV ст.
40. Причини та хід хрестових походів.
41. Виникнення хрестоносних держав на Близькому Сході.
42. Ієрусалимське королівство.
43. Антіохійське князівство.
44. Графство Триполі.
45. Графство Едесса.
46. Історичне значення хрестових походів.
47. Суспільно-економічна історія Західної Європи у Пізньому Середньовіччі.
48. Зміни у характері поземельних відносин та сеньйоріальних зв'язків у Пізньому середньовіччі.
49. Франція у Пізньому Середньовіччі.
50. Англія у Пізньому Середньовіччі.
51. Німеччина у Пізньому Середньовіччі.
52. Італійські держави у Пізньому Середньовіччі.
53. Держави Піреней та Скандинавії у Пізньому Середньовіччі.
54. Загальна характеристика розвитку християнської церкви у ранньому середньовіччі.
55. Місце римських пап у церковній ієрархії Західної Європи у ранньому середньовіччі.
56. Ключіський рух та григоріанська реформа.
57. Духовні ордени.
58. Церква та ересі.
59. Церква у XIII ст.
60. Католицька церква у XIV – XV ст. Церковний раскол. Соборний рух.
61. Культура Західної Європи у ранньому середньовіччі.
62. «Каролінгське відродження».
63. Розвиток філософської думки у Високому середньовіччі.
64. Природознавчі науки у добу Середньовіччя.
65. Історична наука у добу Середньовіччя.
66. Література у добу Середньовіччя.
67. Образотворче мистецтво у добу Середньовіччя.
68. Освіта у добу Середньовіччя.
69. Сутність європоцентризму в історичній науці. Поняття «азіатський спосіб виробництва».
70. Формацийний підхід щодо вивчення середньовічного Сходу. Проблема феодалізму на Сході.
71. Цивілізаційний підхід щодо вивчення середньовічного Сходу. Цивілізаційні регіони Сходу.
72. Розвиток сходознавства на Україні.
73. Джерела з історії середньовічних Азії та Африки.

74. Історіографія історії середньовічних Азії та Африки.
75. Візантійська імперія на світанку середньовіччя.
76. Візантія у VII – I половині IX ст.
77. Візантійська імперія в добу правління Македонської династії (867 - 1056).
78. Візантія в добу правління династії Комнінів.
79. IV хрестовий похід та його наслідки для Візантійської імперії.
80. Візантійська імперія у XIV – XV ст.
81. Китай в добу середньовіччя.
82. Японія в добу середньовіччя.
83. Корейська державність в добу середньовіччя.
84. В'єтнамська державність у добу середньовіччя.
85. Головні риси китайської цивілізації на межі давнини та середньовіччя.
86. Розвиток Китаю в добу Троєцарства.
87. Історичний розвиток Китаю в добу правління династії Цзінь.
88. Надільна система в Китаї та реформи Сима Яня.
89. Розвиток конфуціанства, буддизму та даосизму у Китаї в добу темні віка.
90. Суспільно-політичні процеси в Північному та Південному Китаї в добу темних віків (4-6 ст.).
91. Зовнішня та внутрішня політика Китаю в добу правління династії Суй.
92. Провідні риси китайської цивілізації в добу правління династії Сун (960 - 1279).
93. Зовнішня і внутрішня політика Китаю у добу правління династії Тан (618 - 906)с
94. Реформи Ван Аньши.
95. Зовнішня політика Китаю в добу правління династії Сун.
96. Боротьбу китайського народу проти монгольської агресії.
97. Особливості історичного розвитку Китаю в добу правління династії Юань.
98. Провідні риси японської цивілізації в добу Хейян (784 - 1185).
99. Причини та передумови виникнення самурайського стану.
100. Самурайський стан в історії середньовічної Японії.
101. Протистояння самурайських кланів Тайра та Мінамото у XII ст.
102. Режим правління сьогунів Мінамото.
103. Історичний розвиток Японії в добу правління сіккенів Ходзьо (1219 - 1333).
104. Історичний розвиток Японії в добу правління сьогунів Асікага.
105. Періодизацію історії Кореї в добу середньовіччя.
106. Складання провідних корейських держав добу Троєцарства (Когурьо, Пекче, Сілла).
107. Відносини корейських держав з китайськими імперіями Суй і Тан.
108. Суспільно-політичний розвиток держави Об'єднанна Сілла.
109. Суспільно-політичний розвиток держави Корьо у X – XI ст.
110. Зовнішня політика держави Корьо у X – XII ст.
111. Розвиток корейської державності в добу монгольського домінування.
112. Суспільно-політичний розвиток держави Чосон у XIV – XVI ст.
113. Проблема кочівницької державності в добу середньовіччя. Форми кочівницьких політій.
114. Джерела з історії давніх тюрків. Орхонські написи.
115. Формування Тюркського каганату.
116. Політична історія Західного, Східного та Другого Тюркських каганатів.
117. Суспільно-політичний лад Тюркських каганатів.
118. Релігія та культура давніх тюрків.
119. Формування держави Чингіз-хана.
120. Монгольські завоювання.
121. Держава Хулагуїдів.
122. Золота Орда.
123. Держава Тимура та Тимуридів.
124. Політичний устрій провідних держав Близького Сходу на межі давнини та середньовіччя (Візантія та Сасанідський Іран).
125. Природно-кліматичні умови Аравійського півострову та побут арабських племен на світанку середньовіччя
126. Суспільно-політичні відносини арабських племен на світанку середньовіччя.
127. Формування ісламської держави за Мухаммеда.
128. Політична боротьба в Халіфаті під час громадянської війни середини VII ст. та її вплив на формування шиїзму та харіджизму.
129. Внутрішня політика перших Омейядів у 660 – 680 –х рр..
130. Зовнішня політика халіфату Омейядів у II половині VII ст.
131. Громадянська війна у Омейядському халіфаті 680 – 704 рр.
132. Політика халіфа Абд-аль-Маліка (705 - 715).
133. Арабські завоювання I половини VIII ст.. Причини припинення арабського наступу.

134. Внутрішнє становище халіфату Омейядів у I половині VIII ст.
135. Політика халіфа ал-Мансура (754 - 774).
136. Політика халіфа Харун ар-Рашид (786 - 809).
137. Процес політичного розпаду Абасидського халіфату у VIII- IX ст.
138. Ісмаїлітський рух та процес формування держав Фатімідів та карматів.
139. Суспільно-політичний розвиток держави Альморавидів.
140. Суспільно-політичний устрій держави Альмохадів.
141. Реконкіста.
142. Суспільно-політичний устрій держави Газневідів.
143. Суспільно-політичний устрій держави Сельджукидів.
144. Суспільно-політичний устрій держави Айюбидів.
145. Суспільно-політичний устрій держави хорезмшахів.
146. Хрестові походи.
147. Розвиток науки та культури в мусульманському світі в XI – XIII ст.
148. Монгольське завоювання мусульманських держав аль-Машріку.
149. Турецькі держави в Малої Азії в XI – XIII ст.
150. Державотворча діяльність Усмана Газі в XIV ст.
151. Османські завоювання у XIV ст.
152. Система управління та суспільно-політичний розвиток Османської держави у XIV ст.
153. Становище Османської держави у XVI ст..
154. Османська імперія в часи правління Селіма I Явуза.
155. Внутрішня політика Сулеймана I Пишного.
156. Зовнішня політика Сулеймана I Пишного.
157. Османська імперія в останній третині XVI ст.
158. Держава Харши.
159. Релігійне життя Індії у VIII – X ст.
160. Індійські держави у VIII – X ст.
161. Індійський субконтинент та мусульманський світ у ранньому середньовіччі.
162. Делійський султанат.
163. Формування імперії Великих Моголів.
164. Економіка та соціальний розвиток в XVI – XVII ст.
165. Імперія Великих Моголів в роки правління Акбара (1556 - 1605).
166. Контакти Індії з європейцями в XVI – XVII ст.

7. Методи навчання

пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Застосовується для передачі великого масиву інформації.

репродуктивний метод – застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто дія виконується на основі інструкцій, приписів, правил в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях.

метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання. Студенти як би стають свідками й співучасниками наукового пошуку.

частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується як спосіб активізації мислення, порушення інтересу до пізнання на семінарах і колоквиумах.

дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру. Ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільше повно.

Широко використовуються методи відео й комп'ютерної комунікації.

Методи: Історичний пошук, порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід до вивчення історичних джерел.

Крім лекційних занять, планується проведення семінарів.

На семінарські заняття винесені найсуттєвіші теми кожного з розділів. При підготовці до семінарських занять студентам рекомендується план заняття та список рекомендованої літератури. До всіх семінарських занять (за бажанням студентів) проводяться групові чи індивідуальні консультації.

Форма підсумкового контролю. Вивчення курсу завершується екзаменом. Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями міжнародного життя, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Види домашніх завдань:

- Конспект підготовки до основних та додаткових питань семінарських занять.
- Конспект аналізу джерел.
- Конспект рецензії наукової статті та монографії.
- Виконання індивідуальних завдань.
- Розв'язання тестових завдань.
- Виконання творчих завдань (друкований вигляд).
- Виконання рефератів.
- Виконання творчих завдань (електронний варіант).
- Заповнювання контурних карт.

8. Методи контролю

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань, виконання кредитних контрольних робіт, рефератів, творчі роботи, есе.

Форма підсумкового контролю – екзамен на основі суми балів набраних за кожний кредит.

Кожний кредит включає бал оцінки поточної роботи студента на семінарських заняттях. Рейтинговий бал за семінарські заняття встановлюється, як середнє арифметичне з усіх позитивних і негативних оцінокотриманих на усіх семінарських заняттях даного кредиту.

Виконання контрольних завдань (тестів) здійснюється за допомогою роздрукованих завдань, або в режимі комп'ютерної діагностики. Оцінювання контрольних завдань (тестів) проводиться за власною методикою з приведенням підсумку до встановленої в рейтинговій шкалі балів. Заходи з кредитного контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного кредиту. Заходи з підсумкового контролю проводяться по завершенню вивчення всього навчального матеріалу:

Реферати підготовлені за заданою тематикою обговорюються та захищаються під час семінарських занять. Опорні конспекти захищаються під час останніх семінарських занять. Контурна карта здається викладачеві.

При згоді студента, до відомості обліку успішності може бути проставлена екзаменаційна оцінка на підставі поточного рейтингового балу. Студент може підвищувати оцінку “задовільно” або “добре”, яку він отримав за результатами поточного контролю, складанням семестрового екзамену.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з курсу «Історія середніх віків» здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань.

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних робіт, умінь самостійно опрацювати тести, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представити певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (іспиту) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентами програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатності творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає із змісту дисципліни тощо.

Критерії оцінювання:

А) при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- впевненість, емоційність та аргументованість;

використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо);
аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

Б) при виконанні письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів.

Високий рівень (відмінно). Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Достатній рівень (дуже добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, аргументовано висловлює свої думки, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків.

Достатній рівень (добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків, допускає несуттєві неточності.

Задовільний рівень (задовільно). Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

Низький рівень (достатньо). Студент володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, допускає значні неточності.

Незадовільний рівень. Студент не володіє навчальним матеріалом.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Накопичувальні бали/ Сума	
Кредит 1				
Т 1	Т 2	Т 3	100	
10	45	45		
Кредит 2			ККР 1	100
Т 4	Т 5		20	
50	30			
Поточне тестування та самостійна робота			100	
Кредит 3				
Т 6	Т 7	Т 8		
30	35	35		
Поточне тестування та самостійна робота			ККР № 2	100
Кредит 4				
Т.9	Т. 10		20	
30	50			
Підсумок (самостійна робота + семінари):			400	
Підсумок (екзамен):			100	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		

D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

10. Методичне забезпечення

1. Підручники з історії середніх віків.
2. Навчально-методичний комплекс дисципліни.
3. Історичні карти.

11. Рекомендована література

Базова

1. Васильев Л. С. История Востока: В 2 т. : Учеб. по спец. «История».– М.: Высш. шк., 1994.– Т.1. - 495 с: ил.
2. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
3. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
4. История Востока. История Востока : в 6 т. / редкол.: Р.Б. Рыбаков, Л.Б. Алаев, В.Я. Белокреницкий и др.; Ин-т востоковедения РАН. — М.: Вост. лит., 1995-2006. – Т. 2-3.
5. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003.
- 6.
7. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
8. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
9. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
10. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
11. История стран Азии и Африки в средние века: В 2 т. – М., 1987.
12. История стран Азии и Африки в средние века. – М., 1968.
13. История стран зарубежной Азии в средние века. – М., 1970.
14. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в.- М., 1963.
15. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
16. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. – К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. – 1064 с.
17. Нефедов С. А. Факторный анализ исторического процесса. История Востока. - М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. - (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 752 с.
18. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 2002.
19. Саид Э. Ориентализм. – СПб: Русский мир, 2006. – 640 с.
20. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.

Допоміжна література:

1. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
2. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
3. Алаев Л.Б. Средневековая Индия. – СПб.: Алетейя, 2003. – 304 с.
4. Альтамира-и-Кревеа Р. История Испании: В 2-х т. – М.: Издательство иностранной литературы, 1951.
5. Анго Н. Классическая Индия. – М.: Вече, 2007. – 400 с.
6. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
7. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке/ Пер. с фр. Я.Ю. Старцева при участии В.А. Бабинцева. – Екатеринбург: Урал. ун-т, 1999. – 416 с.
8. Ашрафьян К.З. Делийский султанат. – М., 1960.
9. Балакин В. Творцы Священной Римской империи. – М.: Молодая гвардия, 2004.
10. Барбер М. Процесс тамплиеров. - М.: Алетейя, Энигма: 1998. - 496 с.
11. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1987.
12. Барлоу Ф. Вильгельм I и нормандское завоевание Англии / Пер. с англ. под ред. С. В. Иванова. — СПб.: Евразия, 2007. — 320 с : ил.
13. Бартелеми Д. Рыцарство: От древней Германии до Франции XII в. /Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2012. - 584 с.: ил.
14. Барглетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
15. Басовская Н. Столетняя война: леопард против лилии. – М.: АСТ, Астрель, 2002. — 428 с., [4], ил. — (Историческая библиотека).
16. Бек К. Век Венеции. – М.: Весь мир, 2002. – 192 с.

17. Беляев Е.А. Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. - М., 1965.
18. Бемер Г. Иезуиты. Ли Г.Ч. Инквизиция. - СПб.: Полигон, 1999. - 1248 с.
19. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
20. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. - М.: МГУ, 1998. - 624 с.
21. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. - 240 с.
22. Блок М. Феодальное суспільство. - К., 2002.
23. Бойцов М.А. Величие и смирение. Очерки политического символизма в средневековой Европе. - М.: РОССПЭН, 2009. - 550 с.: 112 ил..
24. Бокщанин А.А., Непомнин О.Е.. Лики Среднего царства: Занимательные и познавательные сюжеты средневековой истории Китая / А.А. Бокщанин, О.Е. Непомнин ; Ин-т востоковедения. — М.: Вост. лит., 2002. — 430 с.
25. Большаков О.Г. История Халифата: В 3 т. - М., 1989 - 2010. - Т. 1-4.
26. Босворт К.Э. Мусульманские династии: Справочник по хронологии и генеалогии. - М., 1977.
- 27.
28. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. - М.: Весь мир, 2008. - 552 с.
29. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV - XVIII вв.: в 3-х тт. - М.: Прогресс, 1986 - 1992.
30. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
31. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII - XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. - М.: Молодая гвардия, 2003. - 414 с. - (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
32. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. - М., 2000.
33. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX - XI вв. - М.: Молодая гвардия, 2007. - 463 с.
34. Бульст-Тилле М.Л., Йордан К., Флекенштейн Й. Священная Римская империя: эпоха становления/Пер. с нем. К.Л. Дробинской, Л.Н.Неборской; под. ред. И.О.Ермаченко. - СПб.: Евразия, 2008. - 480 с.
35. Барфилд Т. Дж. Опасная граница: кочевые империи и Китай (221 г. до н. э. — 1757 г. н. э.) / Пер. Д. В. Рухлядева, В. Б. Кузнецова; науч. ред. и пред. Д. В. Рухлядева. — Санкт-Петербург, 2009. - 248 с.
36. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. - М.-Л.: Наука, 1964. - 484 с.
37. Васильев А.А. Византия и арабы. - СПб., 1902.
38. Вебер М. История хозяйства. Город. - М.: Канон-пресс-Ц, Кучково поле, 2001. - 576 с.
39. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. - СПб.: Евразия, 2006. - 383 с.
40. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии.- М., 2004.- 189 с.
41. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. - СПб., 1997.
42. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
43. Вольфрам Х. Готы/ Пер. с нем. П.Б. Миловидов, М.Ю. Некрасов/ Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. Бондарко и П.В. Шувалова. - СПб.: Ювента, 2003. - 656 с. - (Историческая библиотека).
44. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.,К.: Атика, 2005.- 324 с.
45. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. - 448 с.
46. Гарро А. Людовик Святой и его королевство/ Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. - СПб.: Евразия, 2002. - 256 с.
47. Гергей Е. История папства. - М.: Республика, 1996. - 463 с.
48. Глебов А.Г. Англия в раннем средневековье. - СПб.: Евразия, 2007. - 288с.
49. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
50. Грегоровиус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). - М.: Альфа-книга, 2008.- 1280 с.
51. Грессинг, З. Максимилиан I /З. Грессинг, пер. с нем. Е.Б. Каргиной. - М: АСТ,2005.-318, [2] с.: 16л. ил. - (Историческая библиотека).
52. Григулевич И.Р. Инквизиция. - М.: Политиздат, 1976.
53. Грин, Т. Инквизиция: царство страха / Тоби Грин; пер. с англ. Н.И. Смирновой. - М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. - 541, [3] с.: 16л. ил.
54. Груссе Р. Империя степей. Аттила, Чингиз-хан, Тамерлан/Перевод Х. Хамраева. — Алматы, 2006. - 592 с.
55. Грюнебаум Г.Е. Классический ислам. Очерк истории (600 - 1258). - М., 1988.
56. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М., 1984.
57. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. - М., 1977.

58. Гуревич А.Я. Походы викингов. – М., 1966.
59. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
60. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. – М., 1990.
61. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX—XVI вв. Изд. 2-е, доп. — М.: Индрик, 2006. - 432 с, ил.
62. Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда/ Под ред. Н.А. Хачатурян. – М.-СПб.: Алетейя, 2001. – Вып. 1. – 352 с.
63. Делюмо Ж. Цивилизация Возрождения/ Пер с фр. И. Эльфонд.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 720 с. – (Серия «Великие цивилизации»).
64. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
65. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
66. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. – СПб., 2003.
67. Джуэтт С.О. Завоевание Англии норманнами. – Мн.: Харвест, 2003. – 304 с.
68. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
69. Диль Ш. История Византийской империи. – М., 1948.
70. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
71. Добиаш-Рождественская О.А.Крестом и мечом. Приключения Ричарда I Львиное Сердце. – М., 1991.
72. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер.с англ . Л.А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф , 2005. - 431 с.
73. Дьяков Н.Н. Мусульманский Магриб. Шерифы, тарикаты, марабуты в истории Северной Африки. (Средние века, новое время). – СПб.: СПб ун-т, 2008. – 344 с.
74. Дюби Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
75. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
76. Дюби Ж. Трехчастная модель, или представление средневекового общества о себе самом/ Пер. с фр. Ю.А. Гинзбург. - М.: Языки русской культуры, 2000. – 320 с.
77. Елисеєфф В., Елисеєфф Д. Цивилизация классического Китая. –Екатеринбург: У-фактория, 2007. – 640 с.
78. Елисеєфф В., Елисеєфф Д. Японская цивилизация. – Екатеринбург: У-фактория, 2006. – 528 с.
79. Жданович О. Аріанство в епоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
80. Жюльен Ш.А. История Северной Африки: Тунис, Алжир, Марокко. От арабского завоевания до 1830 года. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 424 с.
81. Заборов М.А. Крестовые походы. – М., 1956.
82. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. – М., 1980.
83. Иналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. – Київ, 1998.
84. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М., 1967.
85. История Индии в средние века. – М., 1968.
86. История Италии. В. 3-х т. / Ред. Коллегия С.Д.Сказкин и др. – М., 1970.- Т.1.
87. История Китая; Учебник / Под редакцией А.В. Меликсетова. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: МГУ, «Высшая школа», 2002. — 736 с.
88. История Норвегии/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
89. История Османского государства, общества и цивилизации/ Под ред. Э. Ихсаноглу; Исслед. центр исламской истории, искусства и культуры (IRCICA); пер. В.Б. Феоновой под ред. М.С. Мейераю. - М.: Вост. лит., 2006. – Т. 1. – 602 с.
90. История Франции . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
91. История Швеции/ Под ред. А.С. Кана. – М.: Наука, 1974. – 720 с.
92. История Японии: В 2 т. – М.: Институт востоковедения РАН, 1998 – Т. 1. – 659 с.
93. Каппер Дж. П. Викинги Британии.- СПб., 2003. – 272 с.
94. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. – СПб.: Alexandria, 2007. – 332 с.
95. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства.- М., 1987.
96. Карпов С.П. Латинская Романия. – СПб.: Алетейя, 2000. – 256 с.
97. Карпов С.П. Трапезундская империя и западноевропейские государства в XIII – XV вв. – М., 1981.
98. Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 2002.
99. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
100. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
101. Кеннеди Х. Великие арабские завоевания / Х. Кеннеди; пер. с англ. Г. Соловьевой. - М.: АСТ, 2010. - 475, [5] С.: 16 л. ил.

102. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. – Ростов-на-Дону, 1997.
103. Кин М. Рыцарство. - М.: Научный мир, 2000. - 520 с.
104. Кинросс Лорд. Расцвет и упадок Османской империи / Пер. с англ. М. Пальниковой. – М.: КРОН-ПРЕС, 1999. – 696 с.
105. Клаудо Д. История вестготов. - СПб., 2002.
106. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Государства и народы Евразийских степей: от древности к Новому времени. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2009. – 432 с.
107. Колесницкий Н.Ф. Исследования по истории феодального государства в Германии (IX – первой половине XII вв.). – М.: МОПИ, 1959. – 236 с.
108. Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. - М., 1977.
109. Коллар Ф. История отравлений. Власть и яды от античности до наших дней. – М.: Текст, 2010. – 446 с.
110. Коллисон-Морлей Л. История династии Сфорца/Пер. с англ. О.А. Чулкова. – СПб.: Евразия, 2005. – 352 с.
111. Комбо И. История Парижа. – М.: Весь мир, 2002. – 176 с.
112. Контамин Ф. Война в средние века. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с. – (Историческая библиотека).
113. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. – М.: Весь мир, 2002. – 656 с.
114. Корсунский А.Р. История Испании IX – XIII вв. (Социально-экономические отношения и политический строй Астура-Леонского и Леона-Кастильского королевств).- М.: Высшая школа, 1976. – 239 с.
115. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984.
116. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII – XV вв. – М.: Наука, 1987. – 256 с.
117. Крадин Н.Н. Кочевники Евразии. – Алматы: Дайк-Пресс, 2007. – 416 с.
118. Краткая история Германии/У. Дирльмайер, А. Гестрих, У. Херрман. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
119. Куглер Б. История крестовых походов. – Ростов-на-Дону, 1995.
120. Кулаковский Ю.А. История Византии: В. 3т. - СПб., 1996. – Т. 1-3.
121. Куркин А. В. Рыцари: последние битвы — СПб. «Полигон, 2004.— 512 с.; ил.
122. Кычанов Е.И. Кочевые государства от гуннов до маньчжуров. – М.: Восточная литература РАН, 1997. – 319 с.
123. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. Л., 1985.
124. Лебек С. Новая история средневековой Франции. – М., 1993.
125. Левицкий Я.А. Город и городское ремесло в Англии в X – XII вв. – М.-Л.: АН СССР, 1960. – 302 с.
126. Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии. – М.: Наука, 1987. – 284 с.
127. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
128. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
129. Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века/ Пер. с фр. Е. Лебедевой. – М.: Текст, 2008. – 189 с.
130. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
131. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
132. Ле Гофф, Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
133. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
134. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова . - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
135. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
136. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. с итал. А. Миролюбовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
137. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
138. Лот Ф. Последние Каролинги.- СПб., 2001.
139. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
140. Мак-Кензи А. Кельтская Шотландия / Перевод, научная ред., вступит. Статья С.В. Иванов. - М. : Вече, 2008. - 336 с.
141. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
142. Медведев Е.М. Очерки истории Индии до XIII века. М., 1990.
143. Мелин Ян, Юханссон Альф В., Хеденборг С. История Швеции/Пер. со швед. - М.: Весь Мир, 2002. - 400 с. - (Национальная история).

144. Мельвил М. История ордена тамплиеров. – СПб., 1999.
145. Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе. – М., 1987.
146. Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М.: Наука. Восточная литература, 1973. – 473 с.
147. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М., 1991 – 1992. – Т. 1-2.
148. Мишо Г. История крестовых походов. – М., 1999.
149. Монтгомери Уотт У. Влияние ислама на средневековую Европу. – М.: Наука. Восточная литература, 1976. – 128 с.
150. Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе. – СПб.: Александрия, 2009. – 279 с. – (Серия «Становление Европы»).
151. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века. – М., 2001.
152. Мюллер А. История ислама: В 2 томах. – М., ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2006. – Т.1-2.
153. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. – СПб., 2008.
154. Невилл П. Ирландия: История страны / Питер Невилл ; пер. с англ. Н. Омелянович под ред. К. Ковешникова. – М. : Эксмо; СПб. : Мидгард, 2009. – 352 с. : ил. – (Биографии Великих Стран).
155. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. – М.: АН СССР, 1956. – 420 с.
156. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. – М.: Наука, 1964. – 332 с.
157. Норвич Д. История Венецианской республики. – М., 2010.
158. Норвич Д. Нормандцы в Сицилии. Второе нормандское завоевание. 1016-1130/ Пер. с англ. Л.Л. Игоревского. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 367 с.
159. Норвич Д. Расцвет и закат Сицилийского королевства. Нормандцы в Сицилии. 1130—1194 / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. — 399 с.
160. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке.- М. : Вече, 2006. – 384 с. : ил. – (Гиды цивилизаций).
161. Окшотт Э. Рыцарь и его замок. Средневековые крепости и осадные сооружения. – М.: Центрполиграф, 2007.
162. Осокин Н.А. История средних веков. – М.- Минск, 2005.
163. Палудан Х. История Дании. – М.: Весь мир, 2007. – 592 с.
164. Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола. – М., 2001.
165. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой . – М. : ЗАО Центрполиграф, 2010. – 223 с .
166. Перну Р. Крестоносцы. – СПб., 2001.
167. Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель. – М., 1990.
168. Пиетри Ф. Педро Жестокий. Пер. с франц. Жатковой И. И. – СПб.: Евразия, 2007. – 288 с.
169. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
170. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. – Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. – 127 с.
171. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. – М. : Вече, 2006. – 384 с. : ил. – (Гиды цивилизаций) .
172. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году. – М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
173. Поснов М.Э. История христианской церкви (До разделения Церквей 1054 г.). – М.: Высшая школа, 2005.
174. Проблемы источниковедения западноевропейского средневековья/ Под. ред. В.И. Рутенбурга. – Л.: Наука, 1979. – 286 с.
175. Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии в XI – XIII ст. – М.: Соцэкгиз, 1938. – 424 с.
176. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий. – СПб., 2004.
177. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
178. Ран О. Крестовый поход против Грааля: Пер. с нем. / О. Ран. – М.: 000 Издательство АСТ, 2004. – 301, [3] с. – (Историческая библиотека).
179. Рансимен С. Сицилийская Вечерня: История Средиземноморья в XIII в. /Пер. с англ. С.В. Нейсмарк. — СПб.: Евразия, 2007. – 384 с.
180. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации / Ф. Рапп; пер. с фр. М.В. Ковальковой. – СПб. : Евразия, 2009. – 427, [5] с.
181. Ришар Ж. Латино-Иерусалимское королевство. – СПб., 2002.
182. Роулинг М. Европа в средние века. Быт, религия, культура/ Пер. с англ. Л.А. Калашниковой. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 223 с.
183. Рыбаков В.В. Хроника Адама Бременского и первые христианские миссионеры в Скандинавии. – М.: Языки славянских культур, 2008. – 336 с.
184. Рюкуа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.

185. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. – 216 с.
186. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. – М.: Высшая школа, 1976. – 248 с.
187. Сапрыкин Ю.М. Английское завоевание Ирландии (XII – XVII ст.) – М.: Высш. Школа, 1982. – 176 с. – (Библиотека историка).
188. Сарайва Ж.Э. История Португалии / Ж. Э. Сарайва ; Пер. с порт. - М.: Весь Мир, 2007 - 384 с. - (Национальная история).
189. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. – М.: Наука, 1980. – 360 с.
190. Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти/ Отв. ред. Н.А. Хачатурян. – М.: Наука, 2006. – 484 с.
191. Синха Н., Банерджи А.Ч. История Индии. – М., 1954.
192. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. – Пермь, 1975.
193. Смирнова Е.Д. Средневековый мир в терминах, именах и названиях: словарь-справочник. – Мн.: Белорусь, 1999. – 383 с.
194. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.
195. Сойер П. Эпоха викингов / Питер Сойер; пер. с англ. АЛ. Санина. - СПб.: Евразия, 2006. - 351, [1] с. - (Историческая библиотека).
196. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. – Саратов: Саратовский ун-т, 1963. – 546 с.
197. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. – М.: Наука, 1979. – 240 с.
198. Спасский А.А. Лекции по истории западноевропейского Средневековья. – СПб.: Изд-во Олега Обышко, 2009. – 288 с. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
199. Спенс Л. Легенды и рыцарские предания Бретани / Пер. с англ. А.Б. Давыдовой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 319 с.
200. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. – М., 1995.
201. Стриннгольм А.М. Походы викингов/ Пер. с нем. А. Шемякина; Прил. и прим. К. Фриша; Предисл., коммент. А. Хлевова. – М.: АСТ, 2003. – 736 с. – (Историческая библиотека).
202. Сурдель Д., Сурдель Ж. Цивилизация классического ислама. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 544 с.
203. Таммита – Дельгода С. Индия. История страны. – М.-СПб.:Эксмо, Мидгард, 2010. – 352 с.
- 204.
205. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. – СПб., 2003.
206. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т. - М., 2001 – 2002.
207. Уэйр Э. Французская волчица – королева Англии. Изабелла/ Пер. с англ. А. Немировой. – М.: АСТ, Астрель, 2010. – 629 с.
208. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.
209. Фавье Ж. Столетняя война/ Пер. с франц. М. ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2009. – 656 с.
210. Фазоли Д. Короли Италии (888 - 962)/ Пер. с итал. А.В.Лентовской. – СПб.: Евразия, 2007. – 288 с.
211. Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498). Пер. с англ. С.А. Кириленко, вступ. статья А.Ю. Карачинский. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2002.— 352 с.
212. Финкель К. История Османской империи. Видение Османа/ К.Финкель. – М.: АСТ, 2010. – 829 с.
213. Флори Ж. Идеология меча. Предыстория рыцарства.- СПб., 1999.
214. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
215. ХитцельФ. Османская империя / Ф. Хитцель. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
216. Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. – М.: Иностранная литература, 1960. – 447 с.
217. Хэгерманн Д. Карл Великий. – М., 2003.
218. Цивилизация Северной Европы. Средневековый город и культурное взаимодействие. – М.: Наука, 1992. – 134 с.
219. Эко У. Искусство и красота в средневековой эстетике. — СПб.: Алетейя, 2003. — 256 с. — (Серия «Библиотека средних веков»).
220. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с немецкого и предисловие Ю. Арнаутовой. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.
221. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо.- Смоленск: Русич, 2001. – 672 с.
222. Эрлихман В.В. Король Артур. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 319 с.
223. Эрс Ж. Людовик XI: Ремесло короля. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 367 с.
224. Ястребицкая А.Л. Западная Европа XII – XIII вв.: Эпоха. Быт. Костюм. – М., 1978.

12. Інформаційні ресурси

ІНТЕРНЕТ

<http://www.mon.gov.ua/> - Міністерство освіти та науки України.

<http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.

<http://www-history.univer.kharkov.ua/> - історичний факультет Харківського національного університету ім. Каразіна.

<http://www.history.com.ua/> - новини історичної науки.

<http://scholar.google.com/>; <http://www.scirus.com/srsapp> - пошукові системи (виключно наукова інформація).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра історії, етнології та археології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ Н. І. Василькова
28 серпня 2017 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта

014 Середня освіта (історія)

Код та найменування спеціальності

014. 13 Середня освіта. Історія. (історія та правознавство)

Предметна спеціалізація

Історія, правознавство

Освітня програма

Інститут історії, політології та права

2017-2018 навчальний рік

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Кузовков Володимир Володимирович, доцент кафедри історії та археології, кандидат історичних наук, Горбенко Кирило Володимирович, старший викладач кафедри історії та археології

Програму схвалено на засіданні кафедри історії, етнології та археології
Протокол від «__» серпня 2017 року № __

Т.в.о. завідувача кафедри історії, етнології та археології _____ (Господаренко О.В.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією Навчально-наукового інституту історії, політології та права

Протокол від «__» серпня 2017 року № 1
Голова навчально-методичної комісії _____ (Шитюк М.М.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2017 року № 1
Голова навчально-методичної комісії університету _____ (Василькова Н. І.)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія середніх віків» складена Кузовковим В.В. і Горбенко К.В. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (історія), предметна спеціалізація 014.03 Середня освіта. Історія (Історія та правознавство), освітня програма: Історія, правознавство.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: історія країн Європи, Азії та Африки в середні віки.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліни «Історія Стародавнього світу», «Історія слов'янських народів», «Нова історія країн Європи і Америки», «Нова історія країн Азії та Африки», «Релігієзнавство», «Політологія», «Соціологія», «Антропологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **кредитів:** Кредит 1. Західна Європа у Ранньому середньовіччі. Політичний та економічний розвиток у Високому середньовіччі; Кредит 2. Провідні тенденції розвитку Європи у Високому середньовіччі; Кредит 3. Середньовічне суспільство та його інститути; Кредит 4. Пізнє середньовіччя у Західній Європі; Кредит 5. Вступ до середньовічного Сходу. Візантійська імперія; Кредит 6. Східна Азія у добу Середньовіччя; Кредит 7. Великий Степ та мусульманський світ у середні віки; Кредит 8. Османська держава і Південна Азія у середні віки.

Метою навчальної дисципліни є висвітлення особливостей розвитку людства в добу середньовіччя, розгляд основні етапи розвитку європейської середньовічної цивілізації та цивілізацій Сходу, поглиблення знань студентів про провідні тенденції, що домінували в матеріальному та духовному житті середньовічної Людини.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- розгляд процесу формування європейської цивілізації в добу раннього середньовіччя;
- поглиблення знань про європейське суспільство в часи класичного феодалізму;
- розгляд особливостей процесу розпаду феодальних відносин у Європі;
- сформування комплекс знань про розвиток цивілізацій Сходу в добу середньовіччя.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

Критичність та самокритичність. Використовувати наукові термінами та поняття, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення.

Працювати з іншими. В мультидисциплінарному та мультинаціональному середовищі.

Набуття і розвиток здатності:

- володіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримання принципів толерантності;
- аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії;
- відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- застосовувати методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розробки й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри;

- опанувати й реалізувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурного, мовного, релігійного розмаїття;
- орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних, професійних і суспільно значущих завдань;
- продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

II. Фахові:

Базові загальні знання. Володіти базовими загальними знаннями, а саме: історичні події сьогодення та знання світової хронології.

Застосування знань на практиці. Використовувати фонову інформацію та інформаційно-пошукові навички для формування послідовної дискусії навколо історичної задачі.

Бути обізнаними та обговорювати **поточний стан** історичних досліджень.

Знати **зв'язок між** проблемами сьогодення та минулого.

Знати **загальні історичні основи** (діахронічний аспект) минулого.

Володіти **спеціальними знаннями з хронології** та історико-географічної інтерпретації колонізації, деколонізації, сучасності, постмодернізму та глобалізації.

Здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних та усних) згідно з задачею, формуючи цю інформацію критично в обґрунтовану розповідь.

Здатність використовувати відповідну термінологію та способи вираження дисципліни в усній та письмовій формах рідною чи іноземною мовами.

Набуття і розвиток здатності:

- розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу;
- зіставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу.
- співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- користуючись картою, визначати причини та наслідки історичних подій, процесів, основні тенденції розвитку міжнародних відносин і місця в них країн Європи, Азії та Африки, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;
- характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості.
- критично аналізувати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність;
- оцінювати, порівнювати, пояснювати факти і явища дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел знань;
- розрізняти інші погляди, визнавати та сприймати цю різноманітність;
- розповідати про історичні події та явища й описувати їх;
- брати участь у дискусії, аргументувати, посилаючись на джерело, власну позицію.
- складати різні типи планів, формулювати доречні питання до історичних текстів;
- готувати аналітичні доповіді, реферати, складати тези, розгорнутий та опорний конспекти й будувати відповідь на цій основі;

- надавати усну та письмову історичну характеристику подіям, явищам, видатним діячам;
- висловлювати власну думку, формулювати й захищати власну позицію під час усної та письмової дискусій;
- визначати роль людського фактора в історії, давати всебічну характеристику історичних особистостей, розкривати внутрішні мотиви їхніх дій, створювати політичні й історичні портрети;
- визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій;
- виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин/ 8 кредитів ECTS протягом навчального року.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

I семестр

Кредит 1. Західна Європа у Ранньому середньовіччі. Політичний та економічний розвиток у Високому середньовіччі; Кредит 2. Провідні тенденція розвитку Європи у Високому середньовіччі; Кредит 3. Середньовічне суспільство та його інститути; Кредит 4. Пізнє середньовіччя у Західній Європі;

II семестр

Кредит 5. Вступ до середньовічного Сходу. Візантійська імперія; Кредит 6. Східна Азія у добу Середньовіччя; Кредит 7. Великий Степ та мусульманський світ у середні віки; Кредит 8. Османська держава і Південна Азія у середні віки.

3. Рекомендована література

Базова

21. Васильев Л. С. История Востока: В 2 т. : Учеб. по спец. «История».— М.: Высш. шк., 1994.— Т.1. - 495 с: ил.
22. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
23. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
24. История Востока. История Востока : в 6 т. / редкол.: Р.Б. Рыбаков, Л.Б. Алаев, В.Я. Белокреницкий и др.; Ин-т востоковедения РАН. — М.: Вост. лит., 1995-2006. – Т. 2-3.
25. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003.
- 26.
27. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
28. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
29. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
30. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесницкого. – М., 1986.
31. История стран Азии и Африки в средние века: В 2 т. – М., 1987.
32. История стран Азии и Африки в средние века. – М., 1968.
33. История стран зарубежной Азии в средние века. – М., 1970.
34. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в.- М., 1963.
35. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
36. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. – К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. – 1064 с.
37. Нефедов С. А. Факторный анализ исторического процесса. История Востока. - М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. - (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 752 с.
38. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 2002.
39. Саид Э. Ориентализм. – СПб: Русский мир, 2006. – 640 с.

40. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.

Допоміжна література:

225. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
226. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
227. Алаев Л.Б. Средневековая Индия. – СПб.: Алетейя, 2003. – 304 с.
228. Альтамира-и-Кревеа Р. История Испании: В 2-х т. – М.: Издательство иностранной литературы, 1951.
229. Анго Н. Классическая Индия. – М.: Вече, 2007. – 400 с.
230. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
231. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке/ Пер. с фр. Я.Ю. Старцева при участии В.А. Бабинцева. – Екатеринбург: Урал. ун-т, 1999. – 416 с.
232. Ашрафьян К.З. Делийский султанат. – М., 1960.
233. Балакин В. Творцы Священной Римской империи. – М.: Молодая гвардия, 2004.
234. Барбер М. Процесс тамплиеров. - М.: Алетейя, Энигма: 1998. - 496 с.
235. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1987.
236. Барлоу Ф. Вильгельм I и нормандское завоевание Англии / Пер. с англ. под ред. С. В. Иванова. — СПб.: Евразия, 2007. — 320 с : ил.
237. Бартелеми Д. Рыцарство: От древней Германии до Франции XII в. /Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2012. - 584 с.: ил.
238. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
239. Басовская Н. Столетняя война: леопард против лилии. – М.: АСТ, Астрель, 2002. — 428 с., [4], ил. — (Историческая библиотека).
240. Бек К. Век Венеции. – М.: Весь мир, 2002. – 192 с.
241. Беляев Е.А. Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. - М., 1965.
242. Бемер Г. Иезуиты. Ли Г.Ч. Инквизиция. – СПб.: Полигон, 1999. – 1248 с.
243. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
244. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. – М.: МГУ, 1998. – 624 с.
245. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. – 240 с.
246. Блок М. Феодальное сословие. – К., 2002.
247. Бойцов М.А. Величие и смирение. Очерки политического символизма в средневековой Европе. – М.: РОССПЭН, 2009. – 550 с.: 112 ил..
248. Бокщанин А.А., Непомнин О.Е.. Лики Среднего царства: Занимательные и познавательные сюжеты средневековой истории Китая / А.А. Бокщанин, О.Е. Непомнин ; Ин-т востоковедения. — М.: Вост. лит., 2002. — 430 с.
249. Большаков О.Г. История Халифата: В 3 т. – М., 1989 – 2010. – Т. 1-4.
250. Босворт К.Э. Мусульманские династии: Справочник по хронологии и генеалогии. – М., 1977.
- 251.
252. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
253. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV – XVIII вв.: в 3-х тт. – М.: Прогресс, 1986 – 1992.
254. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.

255. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
256. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. – М., 2000.
257. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX – XI вв. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 463 с.
258. Бульст-Тилле М.Л., Йордан К., Флекенштейн Й. Священная Римская империя: эпоха становления/Пер. с нем. К.Л. Дробинской, Л.Н.Неборской; под. ред. И.О.Ермаченко. – СПб.: Евразия, 2008. – 480 с.
259. Барфилд Т. Дж. Опасная граница: кочевые империи и Китай (221 г. до н. э. — 1757 г. н. э.) / Пер. Д. В. Рухлядева, В. Б. Кузнецова; науч. ред. и пред. Д. В. Рухлядева. — Санкт-Петербург, 2009. – 248 с.
260. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.-Л.: Наука, 1964. – 484 с.
261. Васильев А.А. Византия и арабы. – СПб., 1902.
262. Вебер М. История хозяйства. Город. – М.: Канон-прес-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
263. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. – СПб.: Евразия, 2006. – 383 с.
264. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии.- М., 2004.- 189 с.
265. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
266. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
267. Вольфрам Х. Готы/ Пер. с нем. П.Б. Миловидов, М.Ю. Некрасов/ Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. Бондарко и П.В. Шувалова. – СПб.: Ювента, 2003. – 656 с. – (Историческая библиотека).
268. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.-,К.: Атика, 2005.- 324 с.
269. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. – 448 с.
270. Гарро А. Людовик Святой и его королевство/ Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2002. – 256 с.
271. Гергей Е. История папства. - М.: Республика, 1996. - 463 с.
272. Глебов А.Г. Англия в раннем средневековье. – СПб.: Евразия, 2007. – 288с.
273. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
274. Грегоровиус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). – М.: Альфа-книга, 2008.- 1280 с.
275. Грессинг, З. Максимилиан I / З. Грессинг, пер. с нем. Е.Б. Каргиной. - М: АСТ,2005.-318, [2] с.: 16л. ил. - (Историческая библиотека).
276. Григулевич И.Р. Инквизиция. – М.: Политиздат, 1976.
277. Грин, Т. Инквизиция: царство страха / Тоби Грин; пер. с англ. Н.И. Смирновой. - М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. - 541, [3] с.: 16л. ил.
278. Груссе Р. Империя степей. Аттила, Чингиз-хан, Тамерлан/Перевод Х. Хамраева. — Алматы, 2006. - 592 с.
279. Грюнебаум Г.Е. Классический ислам. Очерк истории (600 - 1258). – М., 1988.
280. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.
281. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. – М., 1977.
282. Гуревич А.Я. Походы викингов. – М., 1966.
283. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.

284. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. - М., 1990.
285. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX—XVI вв. Изд. 2-е, доп. — М.: Индрик, 2006. - 432 с, ил.
286. Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда/ Под ред. Н.А. Хачатурян. – М.-СПб.: Алетейя, 2001. – Вып. 1. – 352 с.
287. Деломо Ж. Цивилизация Возрождения/ Пер с фр. И. Эльфонд.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 720 с. – (Серия «Великие цивилизации»).
288. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
289. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
290. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. – СПб., 2003.
291. Джуэтт С.О. Завоевание Англии норманнами. – Мн.: Харвест, 2003. – 304 с.
292. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
293. Диль Ш. История Византийской империи. – М., 1948.
294. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
295. Добиаш-Рождественская О.А.Крестом и мечом. Приключения Ричарда I Львиное Сердце. – М., 1991.
296. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер.с англ . Л.А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф , 2005. - 431 с.
297. Дьяков Н.Н. Мусульманский Магриб. Шерифы, тарикаты, марабуты в истории Северной Африки. (Средние века, новое время). – СПб.: СПб ун-т, 2008. – 344 с.
298. Дюби Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
299. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
300. Дюби Ж. Трехчастная модель, или представление средневекового общества о себе самом/ Пер. с фр. Ю.А. Гинзбург. - М.: Языки русской культуры, 2000. – 320 с.
301. Елисеефф В., Елисеефф Д. Цивилизация классического Китая. –Екатеринбург: У-фактория, 2007. – 640 с.
302. Елисеефф В., Елисеефф Д. Японская цивилизация. – Екатеринбург: У-фактория, 2006. – 528 с.
303. Жданович О. Аріанство в епоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
304. Жюльен Ш.А. История Северной Африки: Тунис, Алжир, Марокко. От арабского завоевания до 1830 года. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 424 с.
305. Заборов М.А. Крестовые походы. – М., 1956.
306. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. – М., 1980.
307. Иналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. – Київ, 1998.
308. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М., 1967.
309. История Индии в средние века. – М., 1968.
310. История Италии. В. 3-х т. / Ред. Коллегия С.Д.Сказкин и др. – М., 1970.- Т.1.
311. История Китая; Учебник / Под редакцией А.В. Меликсетова. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: МГУ, «Высшая школа», 2002. — 736 с.
312. История Норвегии/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
313. История Османского государства, общества и цивилизации/ Под ред. Э. Ихсаноглу; Исслед. центр исламской истории, искусства и культуры (IRCICA); пер. В.Б. Феоновой под ред. М.С. Мейераю. - М.: Вост. лит., 2006. – Т. 1. – 602 с.
314. История Франции . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
315. История Швеции/ Под ред. А.С. Кана. – М.: Наука, 1974. – 720 с.
316. История Японии: В 2 т. – М.: Институт востоковедения РАН, 1998 – Т. 1. – 659 с.
317. Каппер Дж. П. Викинги Британии.- СПб., 2003. – 272 с.

318. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. – СПб.: Alexandria, 2007. – 332 с.
319. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства. – М., 1987.
320. Карпов С.П. Латинская Романия. – СПб.: Алетейя, 2000. – 256 с.
321. Карпов С.П. Трапезундская империя и западноевропейские государства в XIII – XV вв. – М., 1981.
322. Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 2002.
323. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
324. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. – М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
325. Кеннеди Х. Великие арабские завоевания / Х. Кеннеди; пер. с англ. Г. Соловьевой. – М.: АСТ, 2010. – 475, [5] С.: 16 л. ил.
326. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. – Ростов-на-Дону, 1997.
327. Кин М. Рыцарство. – М.: Научный мир, 2000. – 520 с.
328. Кинросс Лорд. Расцвет и упадок Османской империи / Пер. с англ. М. Пальниковой. – М.: КРОН-ПРЕС, 1999. – 696 с.
329. Клаудо Д. История вестготов. – СПб., 2002.
330. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Государства и народы Евразийских степей: от древности к Новому времени. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2009. – 432 с.
331. Колесницкий Н.Ф. Исследования по истории феодального государства в Германии (IX – первой половине XII вв.). – М.: МОПИ, 1959. – 236 с.
332. Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. – М., 1977.
333. Коллар Ф. История отравлений. Власть и яды от античности до наших дней. – М.: Текст, 2010. – 446 с.
334. Коллисон-Морлей Л. История династии Сфорца/Пер. с англ. О.А. Чулкова. – СПб.: Евразия, 2005. – 352 с.
335. Комбо И. История Парижа. – М.: Весь мир, 2002. – 176 с.
336. Контамин Ф. Война в средние века. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с. – (Историческая библиотека).
337. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. – М.: Весь мир, 2002. – 656 с.
338. Корсунский А.Р. История Испании IX – XIII вв. (Социально-экономические отношения и политический строй Астура-Леонского и Леона-Кастильского королевств). – М.: Высшая школа, 1976. – 239 с.
339. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). – М., 1984.
340. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII – XV вв. – М.: Наука, 1987. – 256 с.
341. Крадин Н.Н. Кочевники Евразии. – Алматы: Дайк-Пресс, 2007. – 416 с.
342. Краткая история Германии/У. Дирльмайер, А. Гестрих, У. Херрман. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
343. Куглер Б. История крестовых походов. – Ростов-на-Дону, 1995.
344. Кулаковский Ю.А. История Византии: В. 3т. – СПб., 1996. – Т. 1-3.
345. Куркин А. В. Рыцари: последние битвы — СПб.: «Полигон», 2004.— 512 с.; ил.
346. Кычанов Е.И. Кочевые государства от гуннов до маньчжуров. – М.: Восточная литература РАН, 1997. – 319 с.
347. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. Л., 1985.
348. Лебек С. Новая история средневековой Франции. – М., 1993.
349. Левицкий Я.А. Город и городское ремесло в Англии в X – XII вв. – М.-Л.: АН СССР, 1960. – 302 с.

350. Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии. – М.: Наука, 1987. – 284 с.
351. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
352. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
353. Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века/ Пер. с фр. Е. Лебедевой. – М.: Текст, 2008. – 189 с.
354. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
355. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
356. Ле Гофф Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
357. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
358. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова . - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
359. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
360. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. с итал. А. Миролюбовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
361. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
362. Лот Ф. Последние Каролинги.- СПб., 2001.
363. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
364. Мак-Кензи А. Кельтская Шотландия / Перевод, научная ред., вступит. Статья С.В. Иванов. - М. : Вече, 2008. - 336 с.
365. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
366. Медведев Е.М. Очерки истории Индии до XIII века. М., 1990.
367. Мелин Ян, Юханссон Альф В., Хеденборг С. История Швеции/Пер. со швед. - М.: Весь Мир, 2002. - 400 с. - (Национальная история).
368. Мельвил М. История ордена тамплиеров. – СПб., 1999.
369. Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе. – М., 1987.
370. Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М.: Наука. Восточная литература, 1973. – 473 с.
371. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М., 1991 – 1992. – Т. 1-2.
372. Мишо Г. История крестовых походов. – М., 1999.
373. Монтгомери Уотт У. Влияние ислама на средневековую Европу. – М.: Наука. Восточная литература, 1976. – 128 с.
374. Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе. – СПб.: Александрия, 2009. – 279 с. – (Серия «Становление Европы»).
375. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века.- М., 2001.
376. Мюллер А. История ислама: В 2 томах. - М., ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2006. – Т.1-2.
377. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. – СПб., 2008.
378. Невилл П. Ирландия: История страны / Питер Невилл ; пер. с англ. Н. Омелянович под ред. К. Ковешникова. - М. : Эксмо; СПб. : Мидгард, 2009. - 352 с. : ил. - (Биографии Великих Стран).

379. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. – М.: АН СССР, 1956. – 420 с.
380. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. – М.: Наука, 1964. – 332 с.
381. Норвич Д. История Венецианской республики. – М., 2010.
382. Норвич Д. Нормандцы в Сицилии. Второе нормандское завоевание. 1016-1130/ Пер. с англ. Л.Л. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 367 с.
383. Норвич Д. Расцвет и закат Сицилийского королевства. Нормандцы в Сицилии. 1130—1194 / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. — 399 с.
384. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке.- М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
385. Окшотт Э. Рыцарь и его замок. Средневековые крепости и осадные сооружения.- М.: Центрполиграф, 2007.
386. Осокин Н.А. История средних веков. – М.- Минск, 2005.
387. Палудан Х. История Дании. – М.: Весь мир, 2007. – 592 с.
388. Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола. – М., 2001.
389. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой . - М. : ЗАО Центрполиграф, 2010. - 223 с .
390. Перну Р. Крестоносцы. – СПб., 2001.
391. Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель. – М., 1990.
392. Пиетри Ф. Педро Жестокий. Пер. с франц. Жатковой И. И. - СПб.: Евразия, 2007. - 288 с.
393. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
394. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. – Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. – 127 с.
395. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций) .
396. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
397. Поснов М.Э. История христианской церкви (До разделения Церквей 1054 г.). – М.: Высшая школа, 2005.
398. Проблемы источниковедения западноевропейского средневековья/ Под. ред. В.И. Рутенбурга. – Л.: Наука, 1979. – 286 с.
399. Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии в XI – XIII ст. – М.: Соцэкгиз, 1938. – 424 с.
400. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий.- СПб., 2004.
401. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
402. Ран О. Крестовый поход против Грааля: Пер. с нем. / О. Ран. - М.: 000 Издательство АСТ, 2004. - 301, [3] с. - (Историческая библиотека).
403. Рансимен С. Сицилийская Вечерня: История Средиземноморья в XIII в. /Пер. с англ. С.В. Нейсмарк. — СПб.: Евразия, 2007. - 384 с.
404. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации / Ф. Рапп; пер. с фр. М.В. Ковальковой. - СПб. : Евразия, 2009. - 427, [5] с.
405. Ришар Ж. Латино-Иерусалимское королевство. – СПб., 2002.
406. Роулинг М. Европа в средние века. Быт, религия, культура/ Пер. с англ. Л.А. Калашниковой. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 223 с.
407. Рыбаков В.В. Хроника Адама Бременского и первые христианские миссионеры в Скандинавии. - М.: Языки славянских культур, 2008. – 336 с.

408. Рюкуа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
409. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. – 216 с.
410. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. – М.: Высшая школа, 1976. – 248 с.
411. Сапрыкин Ю.М. Английское завоевание Ирландии (XII – XVII ст.) – М.: Высш. Школа, 1982. – 176 с. – (Библиотека историка).
412. Сарайва Ж.Э. История Португалии /Ж. Э. Сарайва ; Пер. с порт. - М.: Весь Мир, 2007 - 384 с. - (Национальная история).
413. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. – М.: Наука, 1980. – 360 с.
414. Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти/ Отв. ред. Н.А. Хачатурян. – М.: Наука, 2006. -484 с.
415. Синха Н., Банерджи А.Ч. История Индии. – М., 1954.
416. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. – Пермь, 1975.
417. Смирнова Е.Д. Средневековый мир в терминах, именах и названиях: словарь-справочник. – Мн.: Белорусь, 1999. – 383 с.
418. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.
419. Сойер П. Эпоха викингов / Питер Сойер; пер. с англ. АЛ. Санина. - СПб.: Евразия, 2006. - 351, [1] с. - (Историческая библиотека).
420. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. – Саратов: Саратовский ун-т, 1963. – 546 с.
421. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. – М.: Наука, 1979. – 240 с.
422. Спасский А.А. Лекции по истории западноевропейского Средневековья. – СПб.: Изд-во Олега Обышко, 2009. – 288 с. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
423. Спенс Л. Легенды и рыцарские предания Бретани / Пер. с англ. А.Б. Давыдовой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 319 с.
424. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. – М., 1995.
425. Стрингольм А.М. Походы викингов/ Пер. с нем. А. Шемякина; Прил. и прим. К. Фриша; Предисл., коммент. А. Хлевова. – М.: АСТ, 2003. – 736 с. – (Историческая библиотека).
426. Сурдель Д., Сурдель Ж. Цивилизация классического ислама. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 544 с.
427. Таммита – Дельгода С. Индия. История страны. – М.-СПб.:Эксма, Мидгард, 2010. – 352 с.
- 428.
429. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. – СПб., 2003.
430. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т.- М., 2001 – 2002.
431. Уэйр Э. Французская волчица – королева Англии. Изабелла/ Пер. с англ. А. Немировой. – М.: АСТ, Астрель, 2010. – 629 с.
432. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.
433. Фавье Ж. Столетняя война/ Пер. с франц. М. ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2009. – 656 с.
434. Фазоли Д. Короли Италии (888 - 962)/ Пер. с итал. А.В.Лентовской. – СПб.: Евразия, 2007. – 288 с.

435. Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498). Пер. с англ. С.А. Кириленко, вступ. статья А.Ю. Карачинский. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2002.— 352 с.
436. Финкель К. История Османской империи. Видение Османа/ К.Финкель. – М.: АСТ, 2010. – 829 с.
437. Флори Ж. Идеология меча. Предыстория рыцарства.- СПб., 1999.
438. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
439. ХитцельФ. Османская империя / Ф. Хитцель. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
440. Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. – М.: Иностранная литература, 1960. – 447 с.
441. Хэгерманн Д. Карл Великий. – М., 2003.
442. Цивилизация Северной Европы. Средневековый город и культурное взаимодействие. – М.: Наука, 1992. – 134 с.
443. Эко У. Искусство и красота в средневековой эстетике. — СПб.: Алетейя, 2003. — 256 с. — (Серия «Библиотека средних веков»).
444. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с немецкого и предисловие Ю. Арнаутовой. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.
445. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо.- Смоленск: Русич, 2001. – 672 с.
446. Эрлихман В.В. Король Артур. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 319 с.
447. Эрс Ж. Людовик XI: Ремесло короля. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 367 с.
448. Ястребицкая А.Л. Западная Европа XII – XIII вв.: Эпоха. Быт. Костюм. – М., 1978.

Інформаційні ресурси

<http://www.mon.gov.ua/> - Міністерство освіти та науки України.

<http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.

<http://www-history.univer.kharkov.ua/> - історичний факультет Харківського національного університету ім. Каразіна.

<http://www.history.com.ua/> - новини історичної науки.

<http://scholar.google.com/>; <http://www.scirus.com/srsapp> - пошукові системи (виключно наукова інформація).

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань, виконання кредитних контрольних робіт, рефератів, творчі роботи, есе.

Форма підсумкового контролю – іспит на основі суми балів набраних за кожний кредит.

Кожний кредит включає бал оцінки поточної роботи студента на семінарських заняттях. Рейтинговий бал за семінарські заняття встановлюється, як середнє арифметичне з усіх позитивних і негативних оцінок отриманих на усіх семінарських заняттях даного кредиту.

Виконання контрольних завдань (тестів) здійснюється за допомогою роздрукованих завдань, або в режимі комп'ютерної діагностики. Оцінювання контрольних завдань (тестів) проводиться за власною методикою з приведенням підсумку до

встановленої в рейтинговій шкалі балів. Заходи з кредитного контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного кредиту. Заходи з підсумкового контролю проводяться по завершенню вивчення всього навчального матеріалу:

Реферати підготовлені за заданою тематикою обговорюються та захищаються під час семінарських занять. Опорні конспекти захищаються під час останніх семінарських занять. Контурна карта здається викладачеві.

При згоді студента, до відомості обліку успішності може бути проставлена екзаменаційна оцінка на підставі поточного рейтингового балу. Студент може підвищувати оцінку “задовільно” або “добре”, яку він отримав за результатами поточного контролю, складанням семестрового екзамену.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з курсу «Історія середніх віків» здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань.

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних робіт, умінь самостійно опрацьовувати тести, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (заліку) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентами програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатності творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає із змісту дисципліни тощо.

Критерії оцінювання:

А) при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо);
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

Б) при виконанні письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів.

Високий рівень (відмінно). Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Достатній рівень (дуже добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, аргументовано висловлює свої думки, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків.

Достатній рівень (добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків, допускає несуттєві неточності.

Задовільний рівень (задовільно). Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

Низький рівень (достатньо). Студент володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, допускає значні неточності.

Незадовільний рівень. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Завдання до контрольних робіт з історії середніх віків.

Семестр I

КР №1.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток англо-саксонських королівств у ранньому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток королівства франків у добу правління династії Меровінгів.
3. Охарактеризуйте історичний розвиток Франції у добу Високого середньовіччя.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства лангобардів.
2. Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток королівства франків у добу правління династії Каролінгів.
3. Проаналізуйте історичний розвиток Англії у добу Високого середньовіччя.

КР № 2.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте становище західноєвропейських селян у Високому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Франції у Пізньому середньовіччі.
3. Проаналізуйте розвиток міст у середньовічній Європі.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Дайте характеристику ролі стану світських феодалів у Високому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Англії у Пізньому середньовіччі.
3. Охарактеризуйте роль церкви у середньовічній Європі у добу Високого середньовіччя.

Семестр II

КР № 3.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте політико-економічне становище Візантійської імперії у добу правління Юстиніана I.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Китаю у правління династії Сун.
3. Проаналізуйте процес формування японської держави в ранньому середньовіччі.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте політико-економічне становище Східної Римської імперії у IV – V ст.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Китаю у добу правління династії Тан.
3. Проаналізуйте процес формування самурайського стану в Японії та сьогунат, як форму правління.

КР №4.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте процес формування держави Чингіз-хана.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Арабського халіфату у добу правління династії Аббасидів.
3. Проаналізуйте політико-економічне становище імперії Великих Моголів у XVI – на початку XVII ст.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток Золотої Орди.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Арабського халіфату у добу правління династії Омейядів.
3. Проаналізуйте процес формування Османської держави у XIV – XV ст.

План лекційного заняття № 1.

Тема: Вступ до курсу «Історія середніх віків» (2 години).

Мета: Визначити предмет та об'єкт курсу. Розкрити основні етапи становлення та розвитку цивілізації середньовічної Європи, проаналізувати її економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Проаналізувати і узагальнити періодизацію. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію. .

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література

1. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1987.
2. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002.
3. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
4. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV – XVIII вв.: в 3-х тт. – М.: Прогресс, 1986 – 1992.
5. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.-Л.: Наука, 1964. – 484 с.
6. Вайнштейн О.Л. Историография средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней.- М.- Л., 1940.
7. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
8. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
9. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
10. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
11. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
12. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
13. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
14. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в.- М., 1963.
15. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
16. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
17. Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков. – Л.: ЛГУ, 1955. – 374 с.
18. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
19. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
20. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії середньовічної Європи.
 4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Поняття «Середні віки». Мета та завдання курсу.
2. Цивілізаційний та формаційний підходи у медієвістиці.
3. Географічні межі курсу. Хронологічні межі середньовіччя у Європі, Азії та Африці. Періодизація.
4. Джерелознавство.
5. Історіографія.
6. Значення історії середніх віків.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 1 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання

1. Охарактеризуйте сутність поняття «середні віки»?
2. На яких критеріях базується періодизація європейського середньовіччя?
3. Охарактеризуйте місце цивілізаційного та формаційного підходів в дослідженнях у галузі медієвістики?
4. Проаналізуйте підходи дослідників різних напрямків медієвістики щодо трактування поняття «феодалізм»?
5. Охарактеризуйте основні риси феодалізму?
6. Охарактеризуйте особливості джерельної бази з досліджень історії середніх віків?
7. Проаналізуйте процес становлення наукових знань про європейське середньовіччя?
8. Охарактеризуйте сучасний стан наукових досліджень історії середніх віків?

Конспект лекційного змісту

Поняття «Середні віки». Мета та завдання курсу. Предмет та об'єкт дисципліни «Історія середніх віків». Цивілізаційний та формаційний підходи у медієвістиці. Географічні межі курсу. Хронологічні межі середньовіччя у Європі, Азії та Африці. Питання про періодизацію середньовіччя. Сучасна періодизація історії середніх віків:

- Раннє середньовіччя (V – X ст.);
- Високе середньовіччя (XI – XIII ст.);
- Пізнє середньовіччя (XIV – XV ст.).

Поняття «феодалізм». Походження поняття. Підходи до його трактування. Риси феодалізму (характер земельної власності, відносини феодал – селянин, ієрархічність суспільства, васалітет, корпоратівізм). Класи та стани. Історичне значення середньовіччя.

Джерелознавство та історіографія історії середніх віків. Специфіка джерельної бази. Особливості джерел по кожному періоду Середньовіччя. Типи джерел з історії середніх віків. Дослідження Середньовіччя у XVIII – XIX ст. Розвиток медієвістики у XX ст. Провідні історіографічні школи. Сучасний стан розвитку медієвістики.

План лекційного заняття № 2 (2 години).

Тема: Західна Європа на початку середньовіччя (V – VII ст.)

Мета: Визначити головні риси історико-культурного розвитку західноєвропейської цивілізації в V – VII ст. Проаналізувати політичні та соціально-економічні процеси в Західній Європі у V – VII ст.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література

21. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
22. Англосаксонская хроника. Пер. с др.-англ. Метлицкой З.Ю. – СПб.: Евразия, 2010. – 288 с.
23. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англос. – СПб.: Алетейя, 2003.
24. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
25. Блейк С., Ллойд С. Пендрагон. Король Артур: рождение легенды / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 352 с., ил. — (Ключи от Авалона).
26. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
27. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002.
28. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
29. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
30. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. – М., 2000.
31. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии.- М., 2004.- 189 с.
32. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.-,К.: Атика, 2005.- 324 с.
33. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
34. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
35. Жданович О. Арианство в эпоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
36. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
37. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
38. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
39. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
40. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4.
41. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
42. Клаудо Д. История вестготов. - СПб., 2002.
43. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984.
44. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.

45. Лебек С. Новая история средневековой Франции. – М., 1993.
46. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
47. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
48. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. с итал. А. Миролюбовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
49. Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе. – СПб.: Александрия, 2009. – 279 с. – (Серия «Становление Европы»).
50. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. – СПб., 2008.
51. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий.- СПб., 2004.
52. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. – 216 с.
53. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. – Пермь, 1975.
54. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
55. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. – СПб., 2003.
56. Церковные историки IV-V веков. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН). 2007. – 624 с.
57. Циркин Ю. Б. Античные и раннесредневековые источники по истории Испании. — СПб.: Филол. ф-т СПбГУ; Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2006. - 360 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
8. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії середньовічної Європи у V – VII ст..
9. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
10. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

 1. Римська імперія в період домінування.
 2. Германські племена у перших століттях нашої ери.
 3. Міграції варварських племен в добу Великого переселення народів.
 4. Формування варварських королівств.

Висновки
11. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
12. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 2 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Римська імперія в період домінування. Адміністративний устрій. Нові тенденції в економічному розвитку (колонати, посесори, емфітевсіс, прекарій). Розвиток міст та торгівлі. Податкова система. Законодавство. Християнізація імперії (Медіоланський едикт (313), Нікейський (325) та Константинопольський (381) собори). Боротьба з ересями та язичництвом. Перенесення столиці до Константинополя (330). Варваризація імперії. Федерати. Розділ імперії на Західну та Східну (395).

Германські племена у перших століттях нашої ери. Свідчення античних авторів про германців (Посідоній, Цезарь, Тацит). Суспільно-економічний розвиток германських племен. Основні заняття германців. Особлива роль скотарства. Соціальне розшарування та виділення племінної знаті. Етнічні

особливості германських племен (західні (франки, сакси, алемани) та східні германці (готи, вандалі, гепіди тощо)). Германське язичництво. Розповсюдження християнства (аріанство). Діяльність Ульфїли. Давні германці і Рим. Міграція кімврів та тевтонів. Аріовіст. Римські походи до Германії. Битва у Тевтобурзькому лісі. Об'єднання Маробода. Маркоманські війни. Тиск германських племен на Римську імперію у III ст. Готи. Держава Германаріха.

Доба Великого переселення народів. Міжнародне становище у Європі напередодні початку міграційних процесів. Вторгнення гунів у Північне Причорномор'є. Знищення держави Германаріха. Переселення вестготів у провінцію Мезія та повстання проти римської влади. Битва під Адріанополем (378). Наслідки розділу імперії на Західну та Східну (395). Боротьба між правлячими елітами Константинополя та Равенни. Стіліхон. Вторгнення вестготів в Італію. Міграція вандалів, свевів та аланів в Іспанію. Кінець римської влади в Британії. Нашестя Радагайса. Взяття Рима вестготами (410). Вестготи в Галії та заснування Тулузького королівства.

Міграція вандалів та аланів в Африку та заснування Вандальського королівства (429). Гунська протодержава в Панонії. Напади гунів на візантійські володіння. Аецій. Гуни і Західна Римська імперія. Походи Аттіли на Захід. Битва на Каталаунських полях. Розпад Гунської протодержави. Разорення Риму вандалами.

Ослаблення Західної Римської імперії та її ліквідація (476). Формування варварських королівств: держави вандалів, вестготів, остготів, бургундів, лангобардів тощо.

Формування держави Меровінгів в Галії. Переселення франків до Галії. Салічні та ріпуарські франки. Політика Хлодвіга (484 - 512). Завоювання Галії та християнізація.

Суспільно-політичний устрій держави Меровінгів. «Салічна правда». Аллод. Вергельд. Суспільство: антрустїонї, літи. Державний устрій (функції короля, «березневі поля», графи, тунгїни, рахїнбурги) та особливий статус гало-римського населення (комїти, вікарїї, єпископи).

Держава Меровінгів при нащадках Хлодвіга. Міжусобні війни та посилення впливу знатї. Інститут майордомів. Лениві королї.

План лекційного заняття № 3 (4 години).

Тема: Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.

Мета: Визначити головні риси історико-культурного розвитку західноєвропейської цивілізації в добу Високого Середньовіччя. Проаналізувати політичні та соціально-економічні процеси в Західній Європі в XI - XIII ст.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

58. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
59. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
60. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
61. Англосаксонская хроника. Пер. с др.-англ. Метлицкой З.Ю. – СПб.: Евразия, 2010. – 288 с.
62. Барлоу Ф. Вильгельм I и нормандское завоевание Англии / Пер. с англ. под ред. С. В. Иванова. — СПб.: Евразия, 2007. — 320 с : ил.
63. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
64. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
65. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. – 240 с.
66. Блок М. Феодальное общество. – К., 2002.
67. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 / Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
68. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
69. Бульст-Тилле М.Л., Йордан К., Флекенштейн Й. Священная Римская империя: эпоха становления/Пер. с нем. К.Л. Дробинской, Л.Н.Неборской; под. ред. И.О.Ермаченко. – СПб.: Евразия, 2008. – 480 с.

70. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. – 551 с.
71. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
72. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
73. Гарро А. Людовик Святой и его королевство/ Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2002. – 256 с.
74. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
75. Девриз К. Великие сражения средних веков 1000 – 1500/ К. Девриз, М. Догерти, Й. Дикки. – М.: Эксмо, 2007. – 224 с.
76. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
77. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
78. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер.с англ. Л.А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 431 с.
79. Дюбі Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
80. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
81. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
82. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
83. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
84. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
85. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
86. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. – Ростов-на-Дону, 1997.
87. Кин М. Рыцарство. - М.: Научный мир, 2000. - 520 с.
88. Колесниченко Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. - М., 1977.
89. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
90. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
91. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
92. Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе. – СПб.: Александрия, 2009. – 279 с. – (Серия «Становление Европы»).
93. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. – М.: Наука, 1964. – 332 с.
94. Норвич Д. Нормандцы в Сицилии. Второе нормандское завоевание. 1016-1130/ Пер. с англ. Л.Л. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 367 с.
95. Норвич Д. Расцвет и закат Сицилийского королевства. Нормандцы в Сицилии. 1130—1194 / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. — 399 с.
96. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
97. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
98. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций) .
99. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
100. Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии в XI – XIII ст. – М.: Соцэкгиз, 1938. – 424 с.
101. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
102. Рансимен С. Сицилийская Вечерня: История Средиземноморья в XIII в. /Пер. с англ. С.В. Нейсмарк. — СПб.: Евразия, 2007. - 384 с.
103. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации / Ф. Рапп; пер. с фр. М.В. Ковальковой. - СПб. : Евразия, 2009. - 427, [5] с.
104. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
105. Стурлусон, Снорри. Круг земной. – М.: Наука, 1980. – 688 с.
106. Тарле Е.А. История Италии в средние века. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
107. Титмар Мерзебургский. Хроника. В 8 книгах/ 2-е изд., исправл./ Пер. с лат. И.В. Дьяконова. – М.: Русская панорама, 2009. – 256 с.
108. Тьерри О. История завоевания Англии норманнами/ В 3-х ч. – СПб.,1868.
109. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.

110. Хрестоматія пам'яток феодального державства та права країн Європи / Під ред. В.І. Корецького. – М., 1961.
111. Хрестоматія по історії середніх віків / Під ред. С.Д. Сказкіна. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
112. Епоха крестових походів / Під ред. Э. Лависса та А. Рамбо.- Смоленськ: Русич, 2001. – 672 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
- визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
13. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії середньовічної Європи доби Високого середньовіччя.
14. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
15. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
- Вступ
1. Соціально-економічний розвиток Європи у XI – XIII ст.
 2. Провідні тенденції політичного життя Європи у XI- XIII ст.
 3. Франція у XI – XIII ст.
 4. Англія у XI – XIII ст.
 5. Німеччина у XI – XIII ст.
 6. Особливості розвитку держав Скандинавії та Піренейського півострову.
- Висновки
16. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
17. Домашнє завдання – тема семінарських занять № 3, 4(конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте розвиток сільського господарства в добу Високого середньовіччя?
2. Охарактеризуйте розвиток торгівлі та грошових відносин?
3. Проаналізуйте розвиток феодальних відносин в добу Високого середньовіччя?
4. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Франції в добу Високого середньовіччя?
5. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Італії в добу Високого середньовіччя?
6. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Німеччини в добу Високого середньовіччя?
7. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Англії в добу Високого середньовіччя?
8. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку країн Скандинавії та Піренейського півострову в добу Високого середньовіччя?

Конспект лекційного змісту

Соціально-економічна історія Європи. Клімат та демографічний розвиток Європи у XI – XIII ст.. Внутрішня та зовнішня колонізація в Європі. Технічний процес (збільшення виробництва заліза, використання млинів, трип'їлля, важкий колісний плуг з залізним лемехом). Сеньорія та залежне селянство. Спеціалізація (будівництво церков, ковальство, військова справа тощо). Розвиток торгівлі та грошового господарства (передумови для переходу з натурального оброку на грошову ренту).

Політична історія Європи. Тенденції до політичної роздробленості та універсалізму. Королівська влада. Франція у XI – XIII ст. Політична роздробленість XI ст. Складання передумов для централізації та посилення королівської влади. Людовік VI Товстий (1108 - 1137) та Сугерій. Людовік VII (1137 - 1180). Складання Анжуйської монархії. Філіп II Август (1180 - 1223). Збільшення королівського домену. Битва під Бувінем (1214). Альбігойські війни та їх наслідки (1209 - 1244). Людовік IX Святий (1227 - 1270). Реформи системи управління, судочинства, грошова тощо.

Англія XI – XIII ст. Нормандське завоювання (1066). Особливості політичного устрою. Громадянська війна між Матільдою та Стефаном де Блуа (1135 - 1153). Генріх II (1154 - 1189). Формування Анжуйської імперії. Реформи управління. Томас Бекет. Конфлікт королівської влади з церквою. Річард I Левове Серце (1189 - 1199). Іоанн Безземельний (1199 - 1215). «Велика хартія вольностей» (1215). Англійський парламент (1265).

Німеччина в XI – XIII ст. Утвердження Салічної династії. Наслідки клонійської реформи для Священної Римської імперії. Початок боротьби за інвеституру. Генрих IV і Григорій VII. Вормський конкордат (1122). Боротьба Штауфенов з Вельфами. Фрідріх I Барбаросса (1152 - 1190). Боротьба за Північну Італію. Криза імперії на початку XIII ст. Політика Фрідріха II (1212 - 1250). Поразка Штауфенов. Прихід до влади династії Габсбургів.

Особливості історичного розвитку Скандинавії та Піренейського півострову у Високому середньовіччі.

План лекційного заняття № 4 (2 години).

Тема: Середньовічне суспільство..

Мета: Визначити головні риси розвитку західноєвропейської суспільства в добу Середньовіччя.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

113. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
114. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
115. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
116. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англос. – СПб.: Алетейя, 2003.
117. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. – М.: МГУ, 1998. – 624 с.
118. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. – 240 с.
119. Блок М. Феодальное суспільство. – К., 2002.
120. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
121. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
122. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX – XI вв. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 463 с.
123. Вебер М. История хозяйства. Город. – М.: Канон-прес-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
124. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
125. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. – 448 с.
126. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. – М., 1977.
127. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
128. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. – СПб., 2003.
129. Дюби Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
130. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
131. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
132. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
133. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
134. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
135. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4.
136. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства.- М., 1987.
137. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
138. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
139. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
140. Кин М. Рыцарство. - М.: Научный мир, 2000. - 520 с.
141. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
142. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
143. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
144. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
145. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века.- М., 2001.
146. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. – М.: АН СССР, 1956. – 420 с.
147. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. – М.: Наука, 1964. – 332 с.
148. Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола. – М., 2001.
149. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой . - М. : ЗАО Центрполиграф, 2010. - 223 с .

150. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
151. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. – Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. – 127 с.
152. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций) .
153. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
154. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
155. Рюка А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
156. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. – М.: Наука, 1980. – 360 с.
157. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. – М.: Наука, 1979. – 240 с.
158. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. – М., 1995.
159. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
160. Тревельян Д.М. Социальная история Англии. Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории. – М., 1959.
161. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.
162. Флори Ж. Идеология меча. Предыстория рыцарства.- СПб., 1999.
163. Хейзинга Й. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
164. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
165. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
166. Эйнархд. Жизнь Карла Великого. – М.: Институт философии, теологии и истории св.Фомы, 2005.- 304с.
167. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с немецкого и предисловие Ю. Арнаутовой. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
 2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
 18. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії суспільства середньовічної Європи .
 19. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 20. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
- Вступ
7. Соціально-економічний розвиток Європи у XI – XIII ст.
 8. Провідні тенденції політичного життя Європи у XI- XIII ст.
 9. Франція у XI – XIII ст.
 10. Англія у XI – XIII ст.
 11. Німеччина у XI – XIII ст.
 12. Особливості розвитку держав Скандинавії та Піренейського півострову.
- Висновки
21. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
 22. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 6 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Концепція трьох станів (ordo) (ті, хто молиться; ті, хто воюють; ті, хто працюють). Еволюція концепції.

Стан духовенства. Церковна організація. Папська курія. Кардинали. Легати. Розшарованість стану. Положення єпископату. Приходські священики (ректори та вікарії). Біле та чорне духовенство. Роль монастирів у середньовічному суспільстві.

Стан рицарства. Особливості військового мистецтва Високого середньовіччя. Турніри. «Божий мир». Феодальний замок та життя його мешканців. Спосіб життя представників рицарського стану. Кодекс поведінки. Трубадури. Феодальна ієрархія.

Стан селян. Спосіб життя та відносини з іншими станами. Повинності (відробітки, баналітети). Комутація ренти.

Індивід та групи у середньовічному суспільстві. Родинні відносини. Лін'яж. Положення жінок та дітей. Сільські общини та міські комуни. Центри суспільного життя (церква, таверна, млин тощо). Середньовічні парії (прокажені, еретики, іудеї, чаклуни, іноземці, гомосексуалісти тощо).

План лекційного заняття № 5 (4 години).

Тема: Політичний та економічний розвиток країн Західної Європи в Пізньому середньовіччі.

Мета: Визначити головні риси історико-культурного розвитку західноєвропейської цивілізації в добу Пізнього Середньовіччя. Проаналізувати політичні та соціально-економічні процеси в Західній Європі в XIV - XV ст.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- визначити рівень наукової розробки теми;
- розкрити предмет та об'єкт теми;
- проаналізувати джерела та історіографію;
- охарактеризувати періодизацію;
- встановити причинно-наслідкові зв'язки.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії хрестових походів .

4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Суспільно-економічна історія Європи у Пізньому середньовіччі.
2. Політична історія країн Європи у Пізньому середньовіччі.
3. Франція у XIV – XV ст.
4. Англія у XIV – XV ст.
5. Німеччина у XIV – XV ст.
6. Особливості політичного розвитку держав Італії, Скандинавії та Піренейського півострова.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.

7. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 9 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання і завдання:

1. Охарактеризуйте зміни у суспільних відносинах на селі?
2. Охарактеризуйте зміни в характері васально-сеньоріальних зв'язків ?
3. Проаналізуйте політику Філіппа IV Красивого?
4. Проаналізуйте причини та наслідки Столітньої війни?
5. Охарактеризуйте централізаторську політику Людовика XI?

6. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Англії в добу Пізнього середньовіччя?
7. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Німеччини в добу Високого середньовіччя?
8. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку країн Скандинавії та Піренейського півострову в добу Високого середньовіччя?

Конспект лекційного змісту

Суспільно-економічна історія Європи у Пізньому середньовіччі. Клімат та демографічний розвиток Європи у XIV – XV ст. Епідемії чуми. Зміни в поземельних відносинах (комутація ренти, звільнення селянства). Зміни у характері сеньоріально-васальних зв'язків. Технологічний прогрес.

Політична історія країн Європи у Пізньому середньовіччі. Формування станово-представницьких інститутів та централізованих держав. Франція у XIV – XV ст. Філіпп IV Красивий (1285 - 1314). Генеральні штати. Столітня війна (1337 - 1453). Реформи Карла VII (1422 - 1461). Політика Людовіка XI (1461 - 1483).

Англія у XIV – XV ст. Робітниче законодавство Едуарда III. Рух за реформу церкви. Джон Уїкліф. Повстання Уота Тайлера. Закінчення Столітньої війни та її наслідки для Англії. Війна Алої та Білої Рози (1455 - 1485).

Німеччина у XIV – XV ст.. Швейцарський союз. Ганза. Політика династії Люксембургів. «Золота булла» (1356). Габсбурги. Фрідріх III (1440 - 1493).

Особливості політичного розвитку держав Італії, Скандинавії та Піренейського півострова.

План лекційного заняття № 6.

Тема: Середньовічне місто.

Мета: Визначити головні риси розвитку західноєвропейського міста в добу Середньовіччя.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

168. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
169. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
170. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
171. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
172. Вебер М. История хозяйства. Город. – М.: Канон-прес-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
173. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. - 551 с.
174. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
175. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
176. Грегоровиус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). – М.: Альфа-книга, 2008.- 1280 с.
177. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства.- М., 1990.
178. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. – СПб., 2003.
179. Дюби Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
180. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.

181. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
182. Історія Італії. В. 3-х т. / Ред. Коллегія С.Д.Сказкин и др. – М., 1970.- Т.1.
183. Історія Норвегії/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
184. Історія Франції . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
185. Історія середніх віків: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
186. Історія середніх віків: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
187. Історія середніх віків/ Под ред. Н.Ф.Колесницького. – М., 1986.
188. Історія Франції . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
189. Історія людства: В 7-ми томах. – М.: Магістр-прес, 2003. – Т. 4.
190. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
191. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
192. Комбо И. История Парижа. – М.: Весь мир, 2002. – 176 с.
193. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
194. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова . - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
195. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
196. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
197. Норвич Д. История Венецианской республики. – М., 2010.
198. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке.- М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
199. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
200. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. – Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. – 127 с.
201. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций) .
202. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
203. Рюкуа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
204. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. – М.: Наука, 1980. – 360 с
205. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.
206. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. – М.: Наука, 1979. – 240 с.
207. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. – М., 1995.
208. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
209. Тарле Е.А. История Италии в средние века. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
210. Тревельян Д.М. Социальная история Англии. Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории. – М., 1959.
211. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.
212. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.

213. Хрестоматія по історії середніх віків / Під ред. С.Д. Сказкіна. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
214. Цивілізація Північної Європи. Середньовіковий місто та культурне взаємодія. – М.: Наука, 1992. – 134 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії міста середньовічної Європи .
4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Міста Європи у ранньому середньовіччі.
2. Феномен середньовічного міста. Теорії походження середньовічного міста.
3. Виникнення феодальних міст та регіональні особливості цього процесу.
4. Боротьба міст з сеньорами та міське самоврядування.
5. Міська торгівля. Розвиток міжнародних торговельних шляхів.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 7 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Міста Європи у ранньому середньовіччі. Торговельні міста в Північній та Північно-Західній Європі. Складання особливих умов міського життя.

Феномен середньовічного міста. Теорії походження середньовічного міста. Виникнення феодальних міст та регіональні особливості цього процесу. Населення середньовічного міста. Товарне виробництво. Боротьба міст з сеньорами та міське самоврядування. Міський стан (буржуа). Цехове виробництво. Система управління. Патріціат. Положення майстрів, підмастер'їв та учнів. Міська торгівля. Розвиток міжнародних торговельних шляхів. Купецькі об'єднання. Грошові відносини.

План лекційного заняття № 7 (2 години).

Тема: Хрестові походи.

Мета: проаналізувати причини, хід та наслідки Хрестових походів (1096 – 1291 рр.) та їх вплив на розвиток західноєвропейської цивілізації.

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

215. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
216. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
217. Алексинский Д. П., Жуков К. А., Бутягин А. М., Коровкин Д. С. Всадники войны: Книга певая. Кавалерия Европы. — СПб.: ООО «Издательство «Полигон», 2005. — 488 с.; ил.
218. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
219. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. — (История военного искусства).
220. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002.
221. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
222. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
223. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. – СПб.: Евразия, 2006. – 383 с.
224. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. - 551 с.
225. Виллардуэн, Ж. де. Завоевание Константинополя. – М.: Наука, 1993. – 298 с.
226. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
227. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
228. Гарро А. Людовик Святой и его королевство/ Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2002. – 256 с.
229. Гергей Е. История папства. - М.: Республика, 1996. - 463 с.
230. Генрих Латвийський. Ливонская хроника. – М.-Л.: АН СССР, 1938. – 608 с.
231. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
232. Девриз К. Великие сражения средних веков 1000 – 1500/ К. Девриз, М. Догерти, Й. Дикки. – М.: Эксмо, 2007. – 224 с.
233. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
234. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
235. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах.- М., 1977.
236. Заборов М.А. Крестовые походы. – М., 1956.

237. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. – М., 1980.
238. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
239. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
240. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесницкого. – М., 1986.
241. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4
242. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
243. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. – СПб.: Alexandria, 2007. – 332 с.
244. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
245. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. – Ростов-на-Дону, 1997.
246. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
247. Куглер Б. История крестовых походов. – Ростов-на-Дону, 1995.
248. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
249. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
250. Мельвил М. История ордена тамплиеров. – СПб., 1999.
251. Мишо Г. История крестовых походов. – М., 1999.
252. Перну Р. Крестоносцы. – СПб., 2001.
253. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
254. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
255. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
256. Ран О. Крестовый поход против Грааля: Пер. с нем. / О. Ран. - М.: 000 Издательство АСТ, 2004. - 301, [3] с. - (Историческая библиотека).
257. Ришар Ж. Латино-Иерусалимское королевство. – СПб., 2002.
258. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.
259. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т.3.
260. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М.,1961 – 1963. – Т. I – II.
261. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо.- Смоленск: Русич, 2001. – 672 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
23. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії хрестових походів .

24. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

25. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Причини виникнення та характер хрестоносного руху.
2. Перший хрестовий похід.
3. Другий та третій хрестовий похід .
4. Четвертий хрестовий похід.
5. Останні хрестові походи.
6. Значення хрестових походів.

Висновки

26. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.

27. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 8 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Причини виникнення та характер хрестоносного руху. Клермонський собор (1095). Хрестовий похід бідноти. Хрестовий похід сеньорів. Завоювання Ієрусаліму. Формування держав хрестоносців на Близькому Сході (Ієрусалімське королівство, Антиохійське князівство, графства Триполі та Едеса). Падіння Едесси.

Бернар Клервоський та пропаганда нового хрестового походу. Другий хрестовий похід (1147 - 1148). Держави хрестоносців та мусульманський світ між Другим та Третім хрестовими походами. Битва при Хіттіні (1187). Третій хрестовий похід.

Хрестоносний рух та Візантія. Організація Четвертого хрестового походу. Взяття Задара та зміна напрямку руху хрестоносців. Знищення Візантійської імперії та заснування держав хрестоносців на Балканах (Латинська імперія, королівство Фесалоніки, венеціанські володіння в Егеїді).

Останні хрестові походи на Близький Схід. Діяльність Фрідріха II Гогенштауфена та Людовіка IX Святого. Наслідки хрестових походів на Близький Схід. Ордені лицарів-хрестоносців.

Хрестоносний рух в інших регіонах. Хрестоносна експансія на Балтиці. Діяльність Тевтонського та Лівонського орденів. Хрестоносний рух та Реконкіста. Хрестові походи проти альбігойців та богомилів. Хрестоносний рух у Пізньому середньовіччі. Хрестові походи проти гуситів та турок-османів.

План лекційного заняття № 9 (2 години).

Тема: Середньовічна церква..

Мета: Визначити головні риси розвитку церкви в Західній Європі в добу Середньовіччя..

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

1. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
2. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
3. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. – 270 с.
4. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
5. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англов. – СПб.: Алетейя, 2003.
6. Бемер Г. Иезуиты. Ли Г.Ч. Инквизиция. – СПб.: Полигон, 1999. – 1248 с.
7. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
8. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. – 448 с.
9. Генрих Латвийский. Ливонская хроника. – М.-Л.: АН СССР, 1938. – 608 с.
10. Гергей Е. История папства. – М.: Республика, 1996. – 463 с.
11. Грегоровиус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). – М.: Альфа-книга, 2008.- 1280 с.
12. Григулевич И.Р. Инквизиция. – М.: Политиздат, 1976.
13. Грин, Т. Инквизиция: царство страха / Тоби Грин; пер. с англ. Н.И. Смирновой. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. – 541, [3] с.: 16л. ил.
14. Жданович О. Арианство в эпоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
15. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах.- М., 1977.
16. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
17. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
18. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. – М., 2003,2005.
19. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
20. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
21. Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 2002.
22. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. – М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
23. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
24. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
25. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
26. Ле Гофф,Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
27. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
28. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
29. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века.- М., 2001.
30. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
31. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
32. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций) .
33. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
34. Поснов М.Э. История христианской церкви (До разделения Церквей 1054 г.). – М.: Высшая школа, 2005.
35. Рюкуа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
36. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
37. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
38. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
39. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М.,1961 – 1963. – Т. I – II.
40. Церковные историки IV-V веков. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН). 2007. – 624 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- визначити рівень наукової розробки теми;
- розкрити предмет та об'єкт теми;
- проаналізувати джерела та історіографію;
- охарактеризувати періодизацію;
- встановити причинно-наслідкові зв'язки.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з історії церкви в середньовічній Європі.

4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Християнська церква у Європі у ранньому середньовіччі. Вселенські собори.
2. Папство у X ст..
3. Клонійський рух. Раскол церкви (1054).
4. Григоріанська реформа та боротьба за інвеституру.
5. Духовні ордени.
6. Боротьба з ересями. Інквізиція.
7. Церква у XIV – XV ст.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 10 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Християнська церква у Європі у ранньому середньовіччі. Система управління. Вселенські собори. Зростання авторитету папської влади. Лже-Ісидорові декреталії. Папство у X ст.

Клонійський рух. Раскол церкви (1054). Григоріанська реформа та боротьба за інвеституру. Духовні ордени (бенедиктинці, цистеріанці тощо). Боротьба з ересями. Інквізиція. Францисканський та домініканський ордени. Іннокентій III. Папство в Авіньоні. Соборний рух. Папство у II половині XV ст.

План лекційного заняття № 10 (2 години).

Тема: Культура середньовічної Європи..

Мета: Визначити головні риси розвитку культури в Західній Європі в добу Середньовіччя..

Методи: порівняльний метод, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література

1. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
2. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
3. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англ. – СПб.: Алетейя, 2003.
4. Бек К. Век Венеции. – М.: Весь мир, 2002. – 192 с.
5. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
6. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.-Л.: Наука, 1964. – 484 с.
7. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
8. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
9. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. – 448 с.
10. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.

11. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. – М., 1977.
12. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства.- М., 1990.
13. Делюмо Ж. Цивилизация Возрождения/ Пер с фр. И. Эльфонд.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 720 с. – (Серия «Великие цивилизации»).
14. Дюбі Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
15. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
16. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
17. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
18. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
19. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
20. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
21. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4.
22. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
23. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
24. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.
25. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
26. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
27. Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века/ Пер. с фр. Е. Лебедевой. – М.: Текст, 2008. – 189 с.
28. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
29. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
30. Ле Гофф, Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
31. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
32. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
33. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
34. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке.- М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
35. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой. - М. : ЗАО Центрполиграф, 2010. - 223 с.
36. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М. : Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
37. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. – 382 с.
38. Роулинг М. Европа в средние века. Быт, религия, культура/ Пер. с англ. Л.А. Калашниковой. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 223 с.
39. Рюкаа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
40. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
41. Стурлусон, Снорри. Круг земной. – М.: Наука, 1980. – 688 с.
42. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
43. Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. – М.: Иностранная литература, 1960. – 447 с.
44. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М.,1961 – 1963. – Т. I – II.
45. Цивилизация Северной Европы. Средневековый город и культурное взаимодействие. – М.: Наука, 1992. – 134 с.
46. Эйнхард. Жизнь Карла Великого. – М.: Институт философии, теологии и истории св.Фомы,2005.- 304с.
47. Эко У. Искусство и красота в средневековой эстетике. — СПб.: Алетейя, 2003. — 256 с. — (Серия «Библиотека средних веков»).

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення кола джерел з культури Західної Європи в добу Середньовіччя .
4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Європейська культура на світанку середньовіччя.
2. «Каролінгське відродження». «Оттонівське відродження».
3. Схоластика.
4. Розвиток освіти.
5. Середньовічна література.
6. Романський та готичний стилі. Живопис.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарське заняття № 11 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Європейська культура на світанку середньовіччя. «Каролінгське відродження». «Оттонівське відродження». Схоластика. Філософські течії: номіналізм та реалізм. Петро Абеляр та Бернар Клервоський. Фома Аквінський. Розвиток освіти. Університети. Природознавчі науки. Розвиток історичного знання. Середньовічна література. Героїчні епоси. Творчість трубадурів, міннезінгерів та труверів. Міська література. Данте Ал'г'єрі. Петрарка. Романський та готичний стилі. Живопис.

II семестр
План лекційного заняття № 1 (2 години)

Тема: Особливості історичного розвитку Сходу у середні віки.

Мета: Розкрити основні етапи становлення та розвитку людства та цивілізацій середньовічного Сходу, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Проаналізувати і узагальнити періодизацію східної середньовічної історії. Визначити цивілізації середньовічного Сходу.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Посібник «Історія країн Азії та Африки в середні віки». Хрестоматія. Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література

1. Васильев Л.С. История Востока. – М. 1994. – Т. 1.
2. История стран Азии и Африки в средние века: В 2 т. – М., 1987.
3. История стран Азии и Африки в средние века. – М., 1968.
4. История стран зарубежной Азии в средние века. – М., 1970.
5. Качановский Ю.В. Рабовладение, феодализм или азиатский способ производства? Спор об общественном строе древнего и средневекового Востока, доколониальной Африки и доколумбовой Америки. М., 1971.
6. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 2002.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
28. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
29. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
30. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
Вступ
1. Проблеми історичного розвитку країн Азії та Африки в середні віки. Діхотомія Схід-Захід. Європоцентризм.
2. Хронологічні межі курсу.
3. Формаційний та цивілізаційний підходи щодо вивчення історії країн Азії та Африки. Азіатський спосіб виробництва.
4. Цивілізації Сходу та географічні межі курсу.
Висновки
31. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
32. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 1 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання

1. В чому полягає сутність європоцентризму в історичній науці?
2. Охарактеризуйте географічні межі поняття Схід.

3. Охарактеризуйте хронологічні межі східного середньовіччя та дайте його періодизацію.
4. В чому полягають особливості застосування формаційного підходу щодо вивчення середньовічного Сходу? Чи існував феодалізм на Сході?
5. Як характеризується середньовічний Схід через призму цивілізаційного підходу? Назвіть та охарактеризуйте цивілізаційні регіони Сходу.
6. Дайте характеристику поняттю «азіатський спосіб виробництва».
1. Охарактеризуйте розвиток сходознавства на Україні.

Конспект лекційного змісту

Проблеми історичного розвитку країн Азії та Африки в середні віки. Європоцентризм. Хронологічні східного середньовіччя межі. Формаційний та цивілізаційний підходи щодо вивчення історії країн Сходу. Азіатський спосіб виробництва. Цивілізації Сходу.

1. Проблеми історичного розвитку країн Азії та Африки в середні віки. Європоцентризм.

Історія країн Азії в середні віки є складовою частиною всесвітньої історії. Це комплексна наукова дисципліна, яка складається з різних галузей наукових знань, щ спрямовані на вивчення країн і народів Сходу. Сходознавство давно стало традиційним елементом вищої історичної освіти, як в Україні, так і за кордоном. Новий імпульс у своєму розвитку українське сходознавство набуло наприкінці ХХ ст.. Молода українська держава потребувала у якісних змінах парадигми історичної освіти і науки. Було відроджено Інститут сходознавства у Києві, зусиллям якого відродилась сходознавча наукова публіцистика в Україні. На межі ХХ – ХХІ ст. в Україні та в країнах СНД було видано низку підручників нового покоління з історії середньовічного Сходу. Ці події сприяли оновленню змісту дисципліни. Сьогодні «Історія країн Азії в середні віки» - це дисципліна, викладання якої спирається на сучасні методологічні підходи, відкидаючи застарілі схеми, щ дає можливість визначити спільне та особливе в розвитку народів Сходу, а також об'єктивно порівнювати Схід та Захід.

В історичній науці та сходознавстві давно склалась так звана дихотомія Схід-Захід, коріння якої сягають доби давнини. Давньогрецькі автори відмічали відмінність цінностей еллінів та їх східних сусідів. Зародження європейської цивілізації античного типу майже одностайно відносять до реформ Солон (VI ст. до н.е.). Саме тоді з'явилася соціальна структура, опорою якої стали: гіперболізоване панування приватної власності, громадянське суспільство (і сам інститут громадянства, на відміну від Сходу, де були лише піддані), ринковий характер економіки (з опорою на вільних громадян - приватних власників), законодавство, що враховувало не лише права, а й обов'язки громадянина тощо.

Традиційний Схід ніколи не знав панування приватної власності в господарстві (хоча приватна власність існувала, але вона ніколи не була тут основою економіки) й узагалі не знав поняття “громадянське суспільство”. Якщо в центрі уваги в процесі розвитку європейської класичної цивілізації завжди був індивідуум, людина, її права та свободи, обов'язки і майно, життя й честь, то на Сході над усе стояли інтереси колективу і держави як найбільшого відомого людству соціально організованого колективу, волю якого висловлював старший, начальник, вождь, намісник і, нарешті, правитель як верхівка соціальної піраміди.

Схід як соціокультурне поняття охоплює собою цивілізації, основами яких виступали: абсолютний примат колективних, обцинних, державних інтересів над індивідуальними, значне (а іноді й тотальне) одержавлення економічного життя та деспотичний характер влади, джерелом існування якої були не податки, що їх приватні власники сплачували державі для виконання нею суспільно необхідних функцій (захист кордонів, розробка законів, підтримка порядку в країні тощо), а рента державі як тотальному співвласнику всіх засобів виробництва в країні. Останнє кардинально відрізняло податкову систему на Заході від аналогічних поборів на Сході, де вони хоча й мали форму податків, а також частково використовувалися владою для виконання аналогічних суспільно необхідних функцій, але по суті залишилися державною власницькою рентою.

2. Хронологічні межі курсу.

Історики-марксисты (прибічники формаційної теорії розвитку людства), як і інші історики-європоцентристи, майже одностайно відстоювали думку, що кінець давнини і початок середньовіччя в історії всього людства припадає на V ст. н. е., коли на далекому заході Євразії зазнала краху антична цивілізація з її громадянським суспільством, товарним рабством і досконалим римським правом, а на її місці почала формуватися сучасна етнополітична карта Європи. Але Західна Європа - це ще не все людство, і на Сході фазовий перехід від давнини до середньовіччя охоплює значно ширші хронологічні межі III - V ст. н. е.

Це були часи, коли суспільства Сходу (і не тільки Сходу) пережили величезну кількість якісних соціальних змін. На Близького Сходу взяли гору традиції східного деспотизму (Сасанідський Іран). На півдні Азії (в Індії) занепадав як ідеологія та система цінностей буддизм, і на його руїнах визрівала

“індуїстська революція”. На Далекому Сході з урагану етнічних зіткнень народжувався середньовічний Китай та міцніли новостворені корейські царства.

Уперше в державотворні процеси включилися слов'яни, германці, “Чорна Африка”, Індокитай, Малайський архіпелаг, Японія, які перестали бути “дикою” периферією цивілізованого світу. Середньовічні китайці, тюрки, японці, індуси чи перси відрізнялися від давніх китайців, хуннів, “народу ва”, давніх індійців чи еллінізованих парфян не менше, ніж італійці від римлян, а від європейців Високого середньовіччя. Ось чому саме III - V ст. стали для народів Азії та Африки, як і для всієї людської спільноти Старого Світу, початком середньовічної історії.

Щодо верхньої межі середньовічної епохи на Сході, то її хронологічне визначення також продовжує викликати чимало дискусій. Частина дослідників обстоюють думку, що середньовічна епоха на Сході завершилася наприкінці XV ст., прив'язуючи це до епохи Великих географічних відкриттів, західноєвропейського Ренесансу та зумовленого ними початку буржуазно-капіталістичної трансформації Заходу. Проте доктрина європоцентризму є малопродуктивною при дослідженні історії традиційного Сходу, на який великі європейські зрушення XV - XVI ст. майже не вплинули.

Не менше питань викликає марксистська концепція, яка датувала кінець середньовічної епохи на Сході початком... Англійської буржуазної революції (40-ві роки XVII ст.), яка не лише на Азію та Африку, а й на розвиток Європи не дуже вплинула.

Дехто з науковців пропонує вважати кінцем середньовічної епохи на Сході XIX ст., коли система колоніалізму, озброєна дешевими товарами капіталістичної машинної індустрії, здійснила кардинальну трансформацію традиційної внутрішньої структури Сходу, пристосувавши її до нових реалій капіталістичного світового ринку, в якому східним народам залишили місце сировинного додатку до Європи. Але й ця, на перший погляд, аргументована й приваблива концепція, знову ж таки, базується на європейських реаліях: промисловій революції в Європі та її наслідках для Сходу.

Якщо ж обґрунтовувати концептуальні дослідження цивілізаційними зрушеннями саме східних суспільств, то лише кінець XVII - початок XVIII ст. не поступаються за масштабами перетворень на Сході III - V ст., і тому можуть хронологічно відповідати вимогам фазового переходу від середньовіччя до Нового часу в Афро-Азіатському регіоні. Саме тоді розпочалася масштабна внутрішня криза традиційних східних суспільств, базованих на гіпертрофованій ролі держави в економічному та соціальному житті й відсутності громадянського суспільства та пов'язаних із ним прав і свобод. Саме на рубежі XVII - XVIII ст. у смугу глибокої кризи вступили Туреччина, Іран, країни Судану, зазнали краху деспотичні імперії: “Великих Моголів” у Індії, південноафриканська Мономотапа, Індонезійська Матарам, втратили свою державність монголи та китайці (їх завоювали значно відсталіші маньчжури), а Японія, Корея, Тайланд та Ефіопія для збереження своїх традиційних порядків самоізолювалися від зовнішнього світу. Тоді ж масові колоніальні експансії розпочала на Сході Європа (африканське узбережжя Атлантики та Індійського океану, Індія, Шрі-Ланка, Індонезія, Малакка, Тайвань тощо). Все це свідчило про те, що традиційна східна структура вичерпала на тому етапі розвитку людства свої можливості, і саме її агонію можна вважати кінцем середньовіччя на Сході.

Отже, курс історії країн Азії та Африки середніх віків висвітлює історію формування та еволюції традиційних середньовічних цивілізацій Сходу від III ст. до кінця XVII ст.

3.Формаційний та цивілізаційний підходи щодо вивчення історії країн Азії та Африки. Азіатський спосіб виробництва.

З початку XIX ст. європейські підручники, наукові дослідження, енциклопедії та посібники називали середньовічний Схід феодальним. Цю схему накреслили ще до того, як дослідили сам предмет аналізу, бо лише відсутність достатніх знань про афро-азіатське середньовіччя могла породити такі висновки. Ш. Л. Монтеск'є, Д. Дефо, Вольтер, А. Сміт, Г. В. Гегель, В. Вебер, навіть, частково, К. Маркс і Ф. Енгельс майже в один голос визнали несхожість Сходу й Заходу, неможливість оперувати західними соціологічними схемами на східному матеріалі. А. Тойнбі взагалі відкинув поняття єдиного всесвітньо-історичного розвитку, “роздробивши” людство на сукупність несхожих і самодостатніх цивілізацій (рахунок яким збільшував з кожною наступною працею). У дослідженнях професійних європейських сходознавців рубежу XIX - XX ст. вже навіть не згадується про “феодальний Схід” або “феодалізм на Сході” з його пережитками.

В радянській науці перші дискусії щодо “азіатського способу виробництва” та “феодального Сходу” розпочалися в 1920-х роках. Їх учасники оперували переважно цитатами К.Маркса та Ф.Енгельса, але в 30-х роках дискусії припинилися. “Азіатчиків” перевиховали або знищили, а для розуміння історичного процесу, завдяки теоретичним обґрунтуванням акад. В.В.Струве, введено істматівську п'ятичленку ладів (первіснообщинний - рабовласницький - феодальний - капіталістичний - комуністичний, з першою фазою - соціалізмом), за межі якої виходити не рекомендувалося.

Дискусійною проблемою залишається наявність феодалізму на Сході. Соціально-економічною основою феодального ладу вважається інститут спадкової феодальної земельної власності, тобто власності станової (землею можуть володіти виключно представники повноправного панівного стану) та умовної (землю давали у спадкову власність за службу сюзеренові). На середньовічному Сході тотальним власником

або співвласником всіх земель виступала держава, а в останньому варіанті співволодіння фундаментальних станових обмежень на спільне з державою володіння землею, як правило, не існувало.

Візиткою класичного феодалізму в політиці завжди була феодальна політична роздробленість. На середньовічному Сході нормальним станом суспільства, політичним ладом, за якого всі потенції цивілізаційної структури східного типу виявлялися в повній мірі, залишалася централізована держава, що спиралася на повновладний бюрократичний апарат, а роздробленість сприймалася тимчасовим відхиленням від норми, хворобливим, регресивним, кризовим станом соціального організму.

Феодальний лад і східна цивілізація - абсолютно різні типи людського суспільства, причому типи фундаментально протилежні, несхожі, несумісні. Вони майже позбавлені соціально-економічних або державно-політичних потенцій для злиття, тож використання в науковому обігу словосполучення "феодальний Схід" є абсолютним архаїзмом.

4. Цивілізації Сходу та географічні межі курсу.

На відміну від західного типу цивілізації, Схід ніколи не був єдиною культурно-господарською спільнотою, а його фундаментальна несхожість із Заходом не повинна затушовувати мозаїчність східної структури, що мала кілька модифікацій. З іншого боку, строкатість Сходу не мала нічого спільного з еkleктичною мішаниною. В епоху середньовіччя на безкраїх просторах Африки та Азії виділяються шість культурно-господарських суперцивілізацій, кожна з яких за масштабами, ментальними та ціннісними орієнтирами, етнокультурними та соціально-економічними особливостями створює певну цивілізаційну спільноту.

1) Східна Азія або Далекий Схід (Китай, Корея, Японія, певною мірою В'єтнам) - спільнота, яку умовно називають суперцивілізацією китайсько-конфуціанського типу.

2) Великий Степ – євразійських степів кочові культури.

3) Західна Азія (Іран, Ірак, Аравія, Західне Середземномор'я, Туреччина) та Північна Африка або Близький Схід - суперцивілізаційна спільнота, культурно-стрижневим фундаментом якої став арабо-персько-турецький ісламський світ.

4) Південна Азія (Індія, Шрі-Ланка) та Тибет - суперцивілізація буддійсько-індуїстського типу.

5) Південно-Східна Азія (Індокитай, Малакка, Малайський (Індонезійський) архіпелаг, Філіппіни) - синкретична спільнота змішаного походження, що виникла внаслідок культурно-цивілізаційного зіткнення буддійсько-індуїстської та китайсько-конфуціанської суперцивілізацій, ускладнена в епоху середньовіччя вторгненням ісламу.

6) "Чорна Африка" (Судан, Ефіопія, Екваторіальна та Південна Африка) - надзвичайно строкатий полікультурний ареал цивілізаційних вогнищ, до якого географічно примикає Мадагаскар. Визначальною рисою цієї спільноти було загальне тотальне культурно-господарське відставання у розвитку від інших регіонів як Сходу, так і Заходу.

План лекційного заняття № 2 (6 годин).

Тема: Візантійська цивілізація.

Мета: Розкрити основні етапи становлення та розвитку візантійської цивілізації, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Хрестоматія «Історія Візантії». Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література

1. Барынина О.А. Отечественное византиноведение на рубеже эпох: Русско-византийская комиссия (1918 – 1930 гг.). – СПб., 2010. – 323 с.
2. Бибииков М.В. Византийские источники по истории древней Руси и Кавказа. – СПб.: Алетея, 1999. – 316 с.
3. Гийу А. Византийская цивилизация/ Пер. с франц. Д.Лоевского; Предисл. Р. Блока. – Екатеринбург: У-Фактория, 2007. – 552 с. (Серия «Великие цивилизации»).
4. Диль Ш. История Византийской империи. – М., 1948.
5. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение. – СПб., 2002.
6. Дринов М.С. Южные славяне и Византия в X веке. – СПб., 1875. – 154 с.
7. Дьяконов А.П. Иоанн Эфесский и его церковно-исторические труды. – СПб.: Олег Абышко, 2006. – 656 с. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
8. Жданович О. Арианство в эпоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
9. Иванов С.А. Византийское миссионерство: Можно ли сделать из «варвара» христианина? – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 376 с. ил., карты.
10. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М., 1967.
11. Карпов С.П. Латинская Романия. – СПб.: Алетея, 2000. – 256 с.
12. Карпов С.П. Трапезундская империя и западноевропейские государства в XIII – XV вв. – М., 1981.
13. Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 2002.
14. Кроули Р. Константинополь: Последняя осада. 1453/ Р. Кроули; пер. с англ. А.В. Короленкова, И.А. Семеновой. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 346, [6] с. : 7 л. ил.
15. Кулаковский Ю.А. История Византии: В 3 т. – СПб., 1996. – Т. 1-3.
16. Курбатов Г.Л. Ранневизантийские портреты: К истории общественно-политической мысли. – Л.: ЛГУ, 1991. – 272 с.
17. Кучма В.В. Военная организация Византийской империи. – СПб.: Алетея, 2001. – 426 с. – (Византийская библиотека).
18. Литаврин Г.Г. Болгария и Византия в XI – XII вв. – М.: АН СССР, 1960. – 474 с.
19. Литаврин Г.Г. Византийское общество и государство в X – XI вв. Проблемы истории одного столетия: 976 – 1081 гг. – М.: Наука, 1977. – 312 с.
20. Литаврин Г.Г. Как жили византийцы. – М.: Наука, 1974. – 232 с.
21. Лурье, В. М. История византийской философии. Формативный период.—СПб.: Аxioma, 2006.— XX+553 с.
22. Люттвак Э.Н. Стратегия Византийской империи/ Э.Н. Люттвак. Пер. с англ. А.Н. Коваля. – М.: Русский фонд содействия образованию и науки, 2010. – 664 с.
23. Медведев И.П. Византийский гуманизм XIV – XV вв. – М., 1976.
24. Медведев И.П. Петербургское византиноведение. Страницы истории/ И.П. Медведев. – СПб.: Алетея, 2006. – 334 с. – (Серия «Византийская библиотека. Исследования»).
25. Морозов М.А. Монастыри средневековой Византии: Хозяйство, социальный и правовой статусы. – СПб.: СПбУ, 2005. – 174 с.
26. Норвич Д. История Византии. – М., 2010.
27. Оболенский Д. Византийское Содружество Наций. Шесть византийских портретов. – М.: Янус-К, 1998. – 655 с. ил.
28. Пашкин Н. Г. Византия в европейской политике первой половины XV в (1402—1438). — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2007. - 238 с.
29. Пигулевская Н. Византия на путях в Индию. Из истории торговли Византии с Востоком в IV – VI вв. – М.-Л.: АН СССР, 1951. – 170 с.

30. Реньє Л. Повседневная жизнь Отцов – пустынников в IV веке/ Пер. с фр. А.А. Войтенко. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 334 с. – (Живая история. Повседневная жизнь человечества).
31. Скабалоневич Н.А. Византийское государство и церковь в XI в.: от смерти Василия II Болгаробойцы до воцарения Алексея I Комнина: В 2-х книгах. – СПб.: Олег Абышко, 2004. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
32. Скржинская Е.Ч. Русь, Италия и Византия в Средневековье. – СПб.: Алетейя, 2004. – 288 с.
33. Соколов И.И. Лекции по истории Греко-Восточной церкви: В 2-х книгах. – СПб.: Олег Абышко, 2005. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
34. Сорочан С.Б. Византия IV – IX вв. Этюды рынка. Структура механизмов обмела. – Харьков: Майдан, 2001.
35. Степаненко В. П. Византия в международных отношениях на Ближнем Востоке (1071—1176). Свердловск: Изд-во Урал, ун-та, 1988. – 240 с.
36. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т.- М., 2001 – 2002.
37. Хвостова К.В. Византийская цивилизация как историческая парадигма. – СПб.: Алетейя, 2009. – 207 с. – («Византийская библиотека. Исследования»).
38. Хэлдон Д. История византийских войн/ Пер. с англ. М.А. Карпунина, С.С. Луговского. - М.: Вече, 2007. - 464 с. : ил. - (Terra Historica) .
39. Чичуров И.С. Политическая идеология средневековья (Византия и Русь). – М.: Наука, 1991. – 176 с.
40. Шейнэ Ж.-К. История Византии. – М.: АСТ: Астрель, 2006. – 158 с.
41. Шиканов В.Н. Византия. Орел и лев: Болгаро-византийские войны VII – XIV вв.- СПб.: Рейтар, 2006. – 156 с.: ил.
42. Шиканов В.Н. Византия. Римская мечта: Западные войны Византии VI – XIV вв. – СПб.: Рейтар, 2008. – 192 с.: ил.
43. Шиканов В.Н. Византия – щит Европы: арабо-византийские войны VII – XI вв.- СПб.: Рейтар, 2004. – 96 с.: ил.
44. Юревич О. Андроник I Комнин/ Пер. с англ. Дробиневой К. Л. - СПб.: Евразия, 2004. - 256 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
 2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
 3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
 4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
- Вступ
1. Періодизація та особливості історичного розвитку Візантії.
 2. Суспільно-політичний та економічний розвиток Візантії наприкінці IV – початку VI ст. Внутрішня та зовнішня політика Юстиніана I.
 3. Зміни у суспільно-економічному та політичному житті у II половині VII- початку IX ст.
 4. Стабілізація імперії за часи правління Македонської династії.
 5. Криза XI ст.
 6. Візантія в добу правління династії Комнінів.
 7. Пізня Візантія.
- Висновки
6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
 7. Домашнє завдання – тема семінарських занять № 2, 3 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання і завдання:

1. Охарактеризуйте поземельні відносини у Візантії у IX – X ст.
2. Охарактеризуйте політику імператора Василя I.
3. Охарактеризуйте становище Візантії на межі у IX – X ст..
4. Охарактеризуйте розвиток ремесла та торгівлі.
5. Проаналізуйте реформи та політику імператора Нікіфора II Фоки.
6. Охарактеризуйте положення церкви в правління Македонської династії.
7. Охарактеризуйте відносини Візантії з Київською Руссю у IX – XI ст.
8. Змалюйте історичний портрет імператора Костянтина VII Багрянородного.
9. Охарактеризуйте зовнішню політику Візантії у IX – XI ст..
10. Змалюйте історичний портрет імператора Василя II.

Конспект лекційного змісту

Періодизація та особливості історичного розвитку Візантії. Суспільно-політичний та економічний розвиток Візантії наприкінці IV – початку VI ст. Внутрішня та зовнішня політика Юстиніана I. Слов'янська колонізація Балкан. Боротьба з аварами та лангобардами. Криза влади на початку VII ст. Арабська експансія.

Зміни у суспільно-економічному житті у II половині VII- початку IX ст. Фемний устрій. Іконоборництво.

Стабілізація імперії за часи правління Македонської династії. Організація державного управління. Посилення влади імператора. Розвиток візантійського села і міста. Зовнішня політика. Криза середини XI ст. Візантія доби правління династії Комнінів. Боротьба з норманами, турками-сельджуками. Візантія та хрестові походи. Падіння Константинополя у 1204 р. та розпад імперії.

Пізня Візантійська імперія у XIII- XV ст. та османське завоювання.

План лекційного заняття № 3 (4 години).

Тема: Східна Азія в добу середньовіччя.

Мета: Розкрити основні етапи розвитку цивілізацій Східної Азії в добу середньовіччя, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Джерела та література

Джерела.

1. Ло Гуаньчжун. Троецарствие: В 2 т. – М., 1954. – Т. 1-2.
2. У Цзин-цзы. Неофициальная история конфуцианцев/Пер. с кит. Д. Воскресенского. – М., 1959.
3. Установления о соли и чае/ Пер. с кит. Н.П. Свистуновой. – М., 1975.
4. Ши Най-ань. Речные заводы: В 2 т./ Пер. с кит. А.П. Рогачева. – М., 1955. – Т. 1-2.
5. Кодзики (Записи о деяниях древности): В 2-х томах. – М., 1994. – Т. 1-2.
6. Нихон секи. Анналы Японии.: В 2 т. – СПб., 1997. – Т. 1-2.
7. Повесть о доме Тайра: Эпос (XIII ст.). – М., 1982.
8. Свод законов «Тайхо рицуре»: 702 – 716. Рицу (Уголовный кодекс)/ Пер. с древнеяп. К.А. Попова. – М., 1989.
9. Свод законов «Тайхоре»: В 2 т./ Пер. с древнеяп. К.А. Попова. – М., 1985. – Т. 1-2.
10. Сказание о Есицуне. – М., 1984.
11. Хироаки Сато. Самураи: история и легенды/ Пер. с яп. Р.В. Котенко. – СПб: Евразия, 1999.
12. Ямато-моногатари./ Пер. с яп. Л.М. Ермаковой. – М., 1982

Література

1. Абаев Н.В. Чань-буддизм и культурно-психологические традиции в средневековом Китае. - Новосибирск, 1989.
2. Алимов И.А., Ермаков М.Е., Мартынов А.С. Срединное государство. Введение в традиционную культуру Китая. – М., 1998.
3. Бокщанин А.А. Императорский Китай в начале XV века. - М., 1976.
4. Бокщанин А.А., Непомнин О.Е. Лики Срединного царства: Занимательные и познавательные сюжеты средневековой истории Китая / А.А. Бокщанин, О.Е. Непомнин ; Ин-т востоковедения. — М.: Вост. лит., 2002. — 430 с.
5. Борокова Л.А. Царства «Западного края» во II – I веках до н.э. – М., ИВ РАН, 2001. – 368 с.
6. Боровкова Л.А. Восстание «красных войск» в Китае. – М., 1971.
7. Волков С.В. Служилые люди на Дальнем Востоке. - М.: Восточная литература РАН, 1999. – 312 с.
8. Гулик, Роберт ван. Сексуальная жизнь в древнем Китае / Перевод с английского А. М. Кабанова. — СПб.: Петербургское Востоковедение, 2000. — 400 с.
9. Духовная культура Китая. Энциклопедия: в 5 т. [Т. 3:] Литература. Язык и письменность. – М.: Восточная литература, 2006. – 855 с.
10. Елисеєфф В., Елисеєфф Д. Цивілізація класического Китаю. –Екатеринбург: У-фактория, 2007. – 640 с.
11. История Китая; Учебник / Под редакцией А.В. Меликсетова. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: МГУ, «Высшая школа», 2002. — 736 с.
12. Каменарович И. Классический Китай / И. Каменарович. - М. : Вече, 2006. - 416 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
13. Китай и окрестности: мифология, фольклор, литература. К 75-летию академика Б.Л. Рифтина / Под ред. И.С. Смирнова; сост. Н.Р. Лидова. (Orientalia et Classical Труды Института восточных культур и античности; вып. 25.). - М.: РГГУ, 2010. - 635 с.
14. Китайская мифология: энциклопедия./ Сост.К. Королев. - СПб.: Мидгард, 2007. - 412 стр., илл.
15. Крюгер Р. Китай. История страны. – М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2008. – 545 с.
16. Крюков М.В., Малявин В.В., Софронов М.В. Китайский этнос в средние века (VII – XII вв.). – М.: Наука. Восточная литература, 1984. – 336 с.
17. Крюков М.В., Малявин В.В., Софронов М.В. Китайский этнос на пороге средних веков. – М.: Наука. Восточная литература, 1979. – 338 с.
18. Ломбар Д. Императорский Китай / Д. Ломбар; Пер. с фр. Ю.В. Крижевской. — М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2004. - 192 с.
19. Малявин В.В. Гибель древней империи. М., 1983.

20. Малявин В.В. Китайская цивилизация. – М.: «ИПЦ Дизайн. Информация. Картография», ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2001. - 632 с.
21. Малявин В.В. Повседневная жизнь Китая в эпоху Мин. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 451 с.
22. Никифоров В.Н. Очерк истории Китая: II тыс. до н.э. – начало XX ст. – М.: Институт Дальнего Востока РАН, 2002. – 448 с.
23. Сидихменов В.Я. Китай: страницы прошлого. – Смоленск: Русич, 2000. – 464 с.
24. Сидихменов В.Я. Маньчжурские правители Китая. — Минск: Миринда, 2004. — 448 с.
25. Симоновская Л.В. Великая крестьянская война в Китае в 1628 – 1643 гг. – М.: Гос. Изд-во министерства просвещения РСФСР, 1958. – 112 с.
26. Усов В.Д. Евнухи в Китае. – М.: ИД Муравей, 2000. – 224 с.
27. У Хань. Жизнеописание Чжу Юаньчжана. – М., 1980.
28. Хайжуй Ли, Линьюй Фэн, Вэйминь Ши. Китай. Знакомство с древней культурой / Сост., пред. Н.Х. Ахметшина. - М.: Вече, 2007. - 208 с.
29. Арутюнов С.А. Старые и новые боги Японии. – М., 1968.
30. Волков С.В. Служилые люди на Дальнем Востоке. - М.: Восточная литература РАН, 1999. – 312 с.
31. Воробьев М.В. Япония в III – VII вв. Этнос, общество, культура и окружающий мир. – М., 1980.
32. Воробьев М.В. Японский кодекс «Тай хо Еро ре» (VIII в.) и право раннего средневековья. М., 1990.
33. Гальперин АЛ. Очерки социально-политической истории Японии в период позднего феодализма. – М., 1963.
34. Дацышен В.Г. Новая история Японии: Учебное пособие/ В.Г. Дацышен. – Красноярск: Красноярский государственный педагогический университет им. В.П. Астафьева, 2007. – 200 с.
35. Делз Н. Япония вечная/ Н. Делз; пер. с фр. С. Балашовой. – М.: АСТ, Астрель, 2006. – 160 с.
36. Елисеев Д. История Японии. Между Китаем и Тихим океаном/ Д. Елисеев. – СПб.: Евразия, 2009.- 318 с.
37. Елисеефф В., Елисеефф Д. Японская цивилизация. – Екатеринбург: У-фактория, 2006. – 528 с.
38. Еремин В.Н. История правовой системы Японии. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2010. – 293 с.
39. Искендеров А.А. Тоетоми Хидейоси. – М., 1984.
40. История Японии: В 2 т. – М.: Институт востоковедения РАН, 1998 – Т. 1. – 659 с.
41. Кирквуд К.П. Ренессанс в Японии. Культурный обзор семнадцатого столетия/К.П. Кирквуд. – М.: Наука. Восточная литература, 1988. – 303 с.
42. Конрад Н.Я. Японская литература. От «Кодзики» до Токутоми. – М.: Наука, 1974. – 568 с.
43. Кузнецов Ю.Д., Навлицкая Г.Б., Сырицын И.М. История Японии.- М.: Высшая школа, 1988. – 432 с.
44. Лещенко Н.Ф. Япония в эпоху Токугава/ Н.Ф. Лещенко. – 2-е изд., доп. – М.: Крафт+, 2010. – 352 с.
45. Мещеряков А.Н. Герои, творцы и хранители японской старины. - М.,1988.
46. Мещеряков А.Н. История древней Японии/ А.Н.Мещеряков. - М.: Наталис, 2010. – 544 с.
47. Мещеряков А.Н. Японский император и русский царь: элемент. база/А.Н. Мещеряков. – М.: Наталис: Рипол Класик, 2004. – 253с.
48. Пасков С.С. Япония в раннее средневековье VII – XII вв. Исторические очерки. – М., 1987.
49. Тернбулл С. Армии самураев, 1550-1615 / С. Тёрнбулл; пер. с англ. В.Г. Яковлева; худож. Р. Хук. — М.: АСТ: Астрель, 2005. — 61, |3| с , 8 цв. ил. — (Военно-историческая серия «СОЛДАТЪ»).
50. Тернбулл С. Самураи. Военная история. - СПб.: Евразия, 1999.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
 2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
 33. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
 34. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 35. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
- Вступ
1. Доба «Троецарства». Імперія Цзінь.
 2. Південний та Північний Китай у IV – VI ст.

3. Об'єднання Китаю під владою династії Суй. Династія Тан.
 4. Китай в добу Сун.
 5. Монгольське завоювання та його наслідки.
 6. Китай в добу династії Мін.
 7. Проблема формування японської державності.
 8. Переворот Тайка.
 9. Доба Хейян. Правління Фудзівара.
 10. Формування самурайського стану. Сьогунат.
 11. Політична роздрібненість в Японії (Доба Сенгоку здідай). Встановлення сьогунату Токугава.
- Висновки
36. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
 37. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 4, 5, 6 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте положення Китаю на межі II – III ст..
2. Охарактеризуйте розвиток Китаю в добу Троєцарства.
3. Проаналізуйте політику імператорів династії Західна Цзінь та реформу Сима Яня?
4. Охарактеризуйте політичне становище Китаю в добу «темних віків».
5. Охарактеризуйте розвиток основних китайських ідеологічних та філософських шкіл (конфуціанство, даосизм та буддизм) в добу «темних віків».
6. В чому полягали передумови та причини об'єднання Китаю під владою династії Суй (581)?
7. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику імператорів династії Суй?
8. Охарактеризуйте зовнішню політику перших імператорів Тан (Тай-цзун, Гао-цзун)?
9. Охарактеризуйте внутрішню політику перших імператорів Тан (Тай-цзун, Гао-цзун)?
10. Проаналізуйте особливості політики імператриці У-хоу?
11. Охарактеризуйте зовнішнє та внутрішнє становище Китаю у I половині VIII ст.?
12. Охарактеризуйте причини та передумови кризи середини VII ст.? На яких умовах була проведена реформа Ян Яня.
13. Проаналізуйте причини та хід селянської війни Хуан Чао?
14. Охарактеризуйте процес розпаду держави Тан на межі IX – X ст.
15. Охарактеризуйте положення Японії у II половині XV ст.
16. Проаналізуйте зміни у поземельних відносинах у XV – XVI ст.
17. Проаналізуйте особливості розвитку міст та торгівлі у XV – XVI ст.
18. Охарактеризуйте провідні риси політичного розвитку Японії у період Сенгоку здідай.
19. Проаналізуйте процес формування окремих японських князівств на чолі з дайме (Го-Ходзьо, Такеда, Уесугі, Морі тощо).
20. Охарактеризуйте політику Ода Нобунаги.
21. Охарактеризуйте політику Тойотомі Хідейосі.
22. Охарактеризуйте зв'язки Японії з європейцями у XVI – XVII ст.
23. Охарактеризуйте положення Японії на межі XVI – XVII ст. та прихід до влади Токугави Ієясу.
24. Охарактеризуйте особливості режиму сьогунів Токугава у XVII ст.

Конспект лекційного змісту

Китай в добу Середньовіччя. Периодизація: Троєцарство (220 - 280); доба династії Цзінь (280 – 311); доба Північних та Південних династій (311 - 589); доба династії Суй (589 - 618); доба династії Тан (617 - 907); доба П'яти царств та Десяти династій (907 - 979); доба династії Сун (960 - 1279); доба династії Юань (1271 - 1367), доба династії Мін (1368 - 1644). Особливості хронології.

Загибель Ханьської імперії. Доба «Троєцарства». Імперія Цзінь. Реформа Сима Яня (280). Надільна система. Південний та Північний Китай у IV – VI ст. Культура Китаю доби «темних віків». Розповсюдження буддизму. Розвиток конфуціанства та даосизму. Об'єднання Китаю під владою династії Суй (589). Політика династії Суй.

Династія Тан. Ли Шиминь (Тай-цзун) (626 - 649). У Цзетянь (У-Хоу) (683 - 705). Економічне піднесення, розвиток міського життя. Міжнародне положення імперії Тан. Криза надільної системи. Цзедуши. Реформа Ян Яня (780). Селянська війна під керівництвом Хуан Чао (874 - 884).

Політична роздрібненість. Прихід до влади династії Сун (960). Економічний розвиток Китаю у XI – XII ст. Розвиток державного апарату (система іспитів). Реформи Ван Аньши (1069 - 1085). Неоконфуціанство. Зовнішньополітичні поразки (боротьба з киданями, чжурчженями та монголами).

Монгольське завоювання Китаю. Династія Юань. Боротьба китайців проти монгольських завойовників. Воцаріння династії Мін. Чжу Юаньчжан (Тай-цзу) (1368 - 1398). Економічний та суспільний розвиток Китаю у XV – XVII ст. Маньчжурське завоювання Китаю та початок правління династії Цинь.

Японія в добу Середньовіччя. Періодизація: Кофун (IV – VI ст.); Асука (592 - 710); Нара (710 - 794); Хейян (794 - 1185); Камакура (сьогуна́т Мінамото) (1185 - 1333); Намбокуте (північний та південний двори) (1336 - 1392), Муроматі (сьогуна́т Асікага) (1392 - 1573); Адзути - Момояма (1573 - 1603), Едо (сьогуна́т Токугава)(1603 - 1868). Особливості хронології.

Етногенез японців. Проблема формування японської державності. Правління клану Соґа (587 - 645). Реформи Сетоку-тайсі (поч. VII ст.). Переворот Тайка (645). Закони «Тайхо ріцурьо» (701) та «Йоро ріцурьо» (718). Епоха Нара (710 - 784). Епоха Хейян. Правління Фудзівара (кон. VIII – XI ст.). Стиль життя та культура хейянської аристократії. Війни з айнами. Розпад надільної системи. Сьоен. Правління інсей (1068 - 1156).

Формування самурайського стану. Кодекс бусідо. Самурайські клани. Боротьба Тайра і Мінамото. Тайра Кійоморі(1118 - 1181). Сьогуна́т Мінамото (1185 - 1219).

Японія у XIII ст. Сіккени Ходзьо (1219 - 1333). Боротьба з монгольською навалою (1274, 1281). Доба південного та північного дворів (1336 - 1392). Сьогуна́т Асікага (1338 - 1573). Розпад системи сьоенів. Ослаблення центральної влади. Війна Онін (1467 – 1477).

Політична роздрібненість в Японії. Доба Сенґоку здідай (1467 - 1573). Ікко-іккі. Селянський рух. Проникнення християнства та контакти з європейцями. Самурайські кланові князівства (Такеда, Уесугі, Го-Ходзьо). Боротьба за політичне об'єднання Японії. Ода Нобунаґа (1534 - 1582). Тойотомі Хідейосі (1536 - 1598). Токугава Ієясу (1543 - 1616). Сьогуна́т Токугава (1603 - 1868). Політичний, економічний та соціальний розвиток Японії у XVII ст. Закриття Японії.

Корея в добу середньовіччя. Періодизація: Троєцарство (рубіж н.е. – 668 р.); Об'єднання Сілла (676 - 918); держава Корьо (918 - 1392); держава Чосон (1392 - 1910). Особливості хронології.

Природні умови Корейського півострова. Етногенез корейців. Формування провідних корейських держав добу Троєцарства (Когурьо, Пекче, Сілла). Особливості суспільно-політичного розвитку корейських держав. Розповсюдження буддизму, конфуціанства та даосизму. Відносини з Китаєм та Японією. Агресія Китаю добу правління Суй і Тан проти Когурьо та Пекче (VII ст.). Об'єднання Корейського півострову під владою Сілла (676).

Розвиток корейської державності в добу Об'єднаної Сілла. Централізація державного апарату. Суспільні відносини. Становий поділ суспільства. Укріплення позицій буддизму. Кризові явища в суспільно-політичному житті наприкінці VIII – IX ст. Розпад Об'єднаної Сілла.

Об'єднання корейських земель у складі держави Корьо. Відновлення централізованої системи управління. Боротьба з киданями (імперія Ляо). Суспільна криза XII ст. та встановлення диктатури рода Чхве (1198 – 1258). Зростання великого землеволодіння. Монгольське панування (1273 - 1356). Земельні реформи Лі Сонґе (1388 - 1391). Падіння держави Корьо (1392).

Держава Чосон. Відновлення централізованої системи управління. Зростання впливу чиновництва (янбанів). Зростання впливу неоконфуціанства (саріми). Імджинська війна (1592 - 1598) та відносини з маньчжурами.

В'єтнам в добу середньовіччя. Періодизація: доба північного панування (- 938), доба династії Нґо (938 - 965); доба династії Дінь (965 - 980); доба династії ранніх Ле (980 - 1009), доба династії пізніх Лі (1009 - 1225), доба династії Чан (1225 - 1400); доба династії Хо (1400 - 1407); китайська окупація (1407 - 1428); доба династії Пізніх Лі (1428 - 1788).

Етногенез в'єтнамців. Боротьба проти китайського панування (II ст. до н.е. - 938). Ранні Лі (держава Вансуан). Битва на р. Батьданґ (938). Державотворчі процеси у X ст. Внутрішня та зовнішня політика династії Пізніх Лі в XI – XII ст. Суспільно-політична криза на межі XII-XIII ст.. Політика династії Чань. Боротьба з монгольською агресією.

Діяльність Хо Кюї Лі (грошова реформа, одержавлення землеволодінь, введення паперових грошей). Держава Дайнґу (династія Хо) (1400 - 1407). Боротьба з китайською окупацією (1407 - 1428).

Держава Дайв'єт (династія Пізніх Ле). Укріплення централізованого управління. Успішні зовнішні війни проти Тямпи та лаоських держав (II половина XV ст.). Криза перенаселення (початок XVI ст.). Міжусобні війни між родинами Маків, Нгуєнів та Чінів (XVI – XVII ст.) та політичний розпад Дайв'єту.

План лекційного заняття № 4 .

Тема: Великий Степ у добу середньовіччя.

Мета: Розкрити основні етапи розвитку держав Великого Степу, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Джерела та література

Джерела.

1. Рашид-ад-дин. Сборник летописей: В 3 т./ Пер. с перс. Л.А. Хетагурова. –М.-Л., 1946 – 1968. – Т. 1-3.
2. Христианский мир и «Великая Монгольская империя». Материалы францисканской миссии 1245 года. — СПб.: Евразия, 2002. — 478 с.

Література.

1. Атыкбаев Ж.М. Кочевники Евразии в калейдоскопе веков и тысячелетий. – СПб.: Мажор, 2005. – 320 с.
2. Бартольд В.В. Тюрки. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии. – Алматы: Жалын, 1993. – 192 с.
3. Барфилд Т. Дж. Опасная граница: кочевые империи и Китай (221 г. до н. э. — 1757 г. н. э.) / Пер. Д. В. Рухлядева, В. Б. Кузнецова; науч. ред. и пред. Д. В. Рухлядева. — Санкт-Петербург, 2009. – 248 с.
4. Бубенок О.Г. Аланы-асы в Золотой Орде (XIII –XV вв.). – К.: Истина, 2004. – 324 с.
5. Воробьев М.В. Чжурчжени и государство Цзинь (X в. – 1234 г.): исторический очерк. - М.: Наука. Восточная литература, 1975. – 448 с.
6. Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубежа XIV – XV ст.). – М.: Наука. Восточная литература, 1975. – 520 с.
7. Груссе Р. Империя степей. Аттила, Чингиз-хан, Тамерлан/Перевод Х. Хамраева. — Алматы, 2006. - 592 с.
8. Груссе Р. Чингиз-хан. Покоритель Вселенной/ Р.Груссе. пер. с фр., вступ. ел. Е. А. Соколова, послесл.А. С. Железнякова; прил. - 4-е изд. - М.: Молодая гвардия, 2008. - 285[3] С.: ил. - (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1118).
9. Далай Ч. Монголия в XIII-XIV веках/ Ч. Далай. - М.:Наука. Восточная литература, 1983. – 232 с.
10. Зайцев И.В. Астраханское ханство/ И.В.Зайцев; Ин-т востоковедения РАН. – М.: Восточная литература, 2006. – 303 с.
11. Зайцев И.В. Между Москвой и Стамбулом. Джучидские государства, Москва и Османская империя (нач. XV– пер. пол.XVI ст.). – М.:Рудомино, 2004. – 216 с.
12. Сльников М.В. Золотоординські часи на українських землях. – К.: Наш час, 2008. – 176 с. – (сер. Невідома Україна).
13. Камалов И.Х. Отношения Золотой Орды с хулагуидами. – Казань: Ин-т истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2007. – 108 с.
14. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Государства и народы Евразийских степей: от древности к Новому времени. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2009. – 432 с.
15. Кляшторный С.Г., Савинов Д.Г. Степные империи древней Евразии. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 346 с.
16. Крадин Н.Н. Кочевники Евразии. – Алматы: Дайк-Пресс, 2007. – 416 с.
17. Крадин Н.Н. Кочевые общества. – Владивосток: Дальнаука, 1993. – 240 с.
18. Крадин Н.Н., Скрынникова Т.Д. Империя Чингис-хана / Н.Н. Крадин, Т.Д. Скрынникова. — М. : Вост. лит., 2006. — 557 с.
19. Кычанов Е.И. Кочевые государства от гуннов до маньчжуров. – М.: Восточная литература РАН, 1997. – 319 с.
20. Лэмб Г. Тамерлан. Потресатель Вселенной. / Г/ Лэмб; Пер. с англ. Д. Вознякевич. - М.: Вече, 2008. - 336 с. - (Terra Historica).
21. Мароцци Дж. Тамерлан. Завоеватель мира/ Дж. Мароцци. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: Полиграфиздат, 2010. – 445 с.
22. Монгольская империя и кочевой мир (Мат-лы междунар. науч. конф-ии). Кн. 1 - 3. - Улан-Удэ: Изд-во БНЦ СО РАН, 2004 - 2008.
23. Мэн Д. Чингисхан. — М.: Изд-во Эксмо, 2006. — 416 с.
24. Папуев В. Монгольские народы. Атлас по истории и этнографии. – Элиста: Джангар, 2005. – 160 с.
25. Паркер Э. Татары. История возникновения народа. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2008. – 223 с.
26. Почакаев Р.Ю. Цари ордынские. Биографии ханов и правителей Золотой Орды. – СПб.: Евразия, 2010. – 408 с.
27. Россаби М. Золотой век империи монголов/ М. Россаби; пер. с англ. С.В. Ивановой. – М.: Евразия, 2009. – 479 с.
28. Ру Ж.-П. Тамерлан/Ж.-П. Ру. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 295 с. – (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1063).
29. Сафаргалиев М.Г. Распад Золотой Орды. – Саранск, 1960. - 276 с.
30. Селезнев Ю.В. Элита Золотой Орды. – Казань: «Фэн» АН РТ, 2009. – 232 с.
31. Султанов Т.И. Чингиз-хан и Чингизиды. Судьба и власть/Т.И. Султанов. – М.: АСТ, 2006. – 445 с.
32. Трепавлов В.В. История Ногайской орды. – М.: Восточная литература РАН, 2002. – 752 с.
33. Федоров – Давыдов Г.А. Общественный строй Золотой Орды. – М.: МГУ, 1973. – 180 с.
34. Филлипс Э.Д. Монголы. Основатели империи Великих ханов / Пер. с англ. О.И. Перфильева. — М.: ЗАО Центрполиграф: ООО «Внешторгпресс», 2003. — 174 с. — (Загадки древних цивилизаций).

35. Хазанов А. М. Кочевники и внешний мир. Изд. 3-е, доп. — Алматы: Дайк-Пресс, 2002. — 604 с.
36. Хафизов Г.Г. Распад Монгольской империи и образование улуса Джучи. — Казань: Татар. кн. из-во, 2000. — 94 с.
37. Юрченко А.Г. Империя и космос: Реальная и фантастическая история походов Чингиз-хана по материалам францисканской миссии 1245 г. — СПб.: Евразия, 2002. — 432 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Особливості розвитку Великого Степу у добу середньовіччя.
2. Великий Степ у добу раннього середньовіччя.
3. Монгольське суспільство у XI – XII ст.
4. Формування монгольської державності за часи Чингіз-хана.
5. Монгольські завоювання.
6. Монгольська імперія Юань.
7. Золота орда.
8. Держава Хулагуїдів.
9. Держава Тимура та Тимурідів.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 7 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Великий степ на межі давнини та середньовіччя. Природно-кліматичні особливості Великого Степу. Суспільно-політичний лад кочовиків. Хунни, сяньбі та їх відносини з Китаєм. Жужанський каганат. Гуни.

Великий тюркський каганат. Державний устрій Тюркського каганату, суспільний устрій, релігійні вірування. Західний та Східний Тюркські каганати. Другий Тюркський каганат. Уйгурський каганат.

Великий степ у X – XII ст. Кідані. Чжурчжені. Кочовики степів Східної Європи (угри, печеніги, торки, половці).

Монгольське суспільство у XI – XII ст. Кочове господарство. Родовий устрій. «Люди довгої волі»(байшень, «біла кістка»). Релігійні вірування монгольських племен («чорна віра», як різновид мітраїзму). Формування передумов для виникнення монгольської державності. Чингіз-хан (1162 - 1227). Боротьба за об'єднання монгольських племен (1182 - 1206). Велика Яса (1198).

Монгольські завоювання. Боротьба з імперією Цзінь (1211 - 1235). Розгром держави хорезмшахів (1219 - 1221) та тангутів (1225 - 1227). Похід на захід (1236 - 1241). Підкорення Ірану та походи на Близький Схід (1256 - 1260). Підкорення Південної Сун (1259 - 1279). Останні завоювання (Корея, Тибет, походи в Південно-Східну Азію та Японію). Боротьба двох течій щодо методів управління підкореними територіями. Єлюй Чуцай.

Розпад Монгольської імперії. Імперія Юань. Хулагуїди (1263 - 1353). Держава Тимура (1370 - 1405) та Тимуріди (1405 - 1500). Золота орда (1243 - 1502). Адміністративний устрій (Ак-Орда та Кок-Орда). Хан

Узбек (1313 - 1341). «Велика зам'яття» (1359 - 1381), криза та розпад Золотої орди. Улус Джагатая та його нащадків.

План лекційного заняття № 5.

Тема: Країни мусульманського світу у добу середньовіччя.

Мета: Розкрити основні етапи розвитку мусульманської цивілізації в добу середньовіччя, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Підручники («Історія країн Азії та Африки в середні віки»). Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Джерела та література

Джерела.

1. Абд ар-Рахман ибн Абд ал-Хакам. Завоевание Египта, ал-Магриба и ал-Андалуса. – М., 1985.
2. Абу Йусуф Йа'куб б. Ибрахим ал-Куфи. Китаб ал-Харадж. — Пер. с арабского и коммент. А. Э. Шмидта; супракоммент. к пер. А. С. Боголюбова; подготовка к изд., вступит. ст. и указ. А. А. Хисматулина. — СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2001. —XXXIII + 415 с. («Памятники культуры Востока», XVI).
3. Ал-Хасан ибн Муса ан-Наубахти. Шиитские секты. – М., 1975.
4. Ал-Масуди. Золотые копи и россыпи самоцветов [История Аббасидской династии: 749 – 947 гг.]. – М., 2002.
5. Ибн Хишам. Жизнеописание пророка Мухаммеда. – М.: Умма, 2003.
6. Усыма ибн Мункыз. Книга назиданий. – М., 1958.
7. Хрестоматия по исламу. введ. и примеч.— М.: Наука, «Восточная литература», 1994.-238 с: ил.

Література.

1. Агаджанов С.Г. Сельджукиды и Туркмения в XI – XII вв. – Ашхабад: Ылым, 1973. – 164 с.
2. Анарбаев А. Благоустройство средневекового города Средней Азии (V – начало XIII в.) - Ташкент: Фан, 1981. – 120 с.
3. Бартольд В.В. Сочинения. - М., 1966. - Т. 6. Работы по истории ислама и арабского халифата.
4. Беляев Е.А. Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. - М., 1965.
5. Большаков О.Г. История Халифата: В 3 т. – М., 1989 – 2010. – Т. 1-4.
6. Большаков О.Г. Очерки истории арабской культуры (V—XV вв.). - М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1982. – 440 с.
7. Большаков О.Г. Средневековый город Ближнего Востока. VII – середина XIII в. – М.: Наука, Восточная литература, 1984. – 344 с.
8. Босворт К.Э. Мусульманские династии: Справочник по хронологии и генеалогии. – М., 1977.
9. Васильев А.А. Византия и арабы. – СПб., 1902.
10. Воронина В.Л. Средневековый город арабских стран. – М.: ВНИИТАГ Госкомархитектуры, 1991. - 103 с.
11. Грюнебаум Г.Е. Классический ислам. Очерк истории (600 - 1258). – М., 1988.
12. Джилман А. Сарацины: от древнейших времен до падения Багдада / А. Джилман. - М.: Вече, 2007.- 352 с. - (Тerra Historica).
13. Дьяков Н.Н. Мусульманский Магриб. Шерифы, тарикаты, марабуты в истории Северной Африки. (Средние века, новое время). – СПб.: СПб ун-т, 2008. – 344 с.
14. Дьяконов М.М. Очерк истории древнего Ирана. – М., 1961.
15. Жюльен Ш.А. История Северной Африки: Тунис, Алжир, Марокко. От арабского завоевания до 1830 года. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 424 с.
16. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. М., 1980.
17. Ислам. Энциклопедический словарь. - М., 1991.
18. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. – СПб.: Alexandria, 2007. – 332 с.
19. Кеннеди Х. Великие арабские завоевания / Х. Кеннеди; пер. с англ. Г. Соловьевой. - М.: АСТ, 2010. - 475, [5] С.: 16 л. ил.
20. Кеннеди, Х. Двор халифов / Хью Кеннеди; пер. с англ. Н. Тартаковской. - М.: АСТ: АСТ; М.: Хранитель, 2007.—412, [4] с : ил.
21. Климович Л.И. Ислам. - М. 1965.
22. Колесников А.И.Завоевание Ирана арабами. - М., 1982.

23. Коротаев А.В., Клименко В.В., Пруссаков Д.Б. Возникновение ислама: социально-экологический и политико-антропологический контекст /А.В.Коротаев, В.В. Клименко, Д.Б. Пруссаков. – М.: ОГИ, 2007. – 112 с.
24. Крачковский И.Ю. Арабская географическая литература. - Крачковский И.Ю. Избранные сочинения. В 6-ти т. Т.4. М., 1957.
25. Крымский А.Е. История мусульманства. – М.; Жуковский: Кучково поле, 2003. – 464 с.
26. Лейн Э. Арабский мир в эпоху «Тысячи и одной ночи» / Пер. сангл. Л. А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 190 с.
27. Лэн-Пуль С. Мусульманские династии: Хронологические и генеалогические таблицы с историческими введениями. Пер. с англ. с примеч. и доп. В.Бартольд, СПб., 1899.
28. Массэ А. Ислам. Очерк истории. - М., 1961.
29. Медников Н.А. Палестина от завоевания ее арабами до крестовых походов по арабским источникам. 1. Исследование; 2. Приложения. СПб., 1897, 1903 [ППС, т.17, вып. 2 (1)-4].
30. Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М.: Наука. Восточная литература, 1973. – 473 с.
31. Микульский Д.В. Арабский Геродот. — М.: Алетея, 1998. — 229 с: ил. — (Vita memoriae.).
32. Милославский Г. В. Ибн Баттута. – М.: Мысль, 1974.- 78 с.
33. Мишин Д.Е. Сакалиба (славяне) в исламском мире в раннее средневековье. – М., 2002.
34. Монтгомери Уотт У. Влияние ислама на средневековую Европу. – М.: Наука. Восточная литература, 1976. – 128 с.
35. Мусульманский мир: 950 – 1150. – М., 1975.
36. Мюллер А. История ислама: В 2 томах. - М., ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2006. – Т.1-2.
37. Нагель Т. Тимур-завоеватель и исламский мир позднего средневековья. - Ростов-на-Дону, «Феникс», 1997. — 640 с.
38. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
39. Петрушевский И.П. Ислам в Иране. - Л., 1976.
40. Пигулевская П-В. Города Ирана в раннем средневековье. - М.-Л., 1956.
41. Пиотровский М.Б. Коранические сказания. – М., 1991.
42. Пиренн Ж. Открытие Аравии. Пять веков путешествий и исследований. – М.: Наука. Восточная литература, 1970. – 359 с.
43. Прозоров С.М. Арабская историческая литература в Ираке, Иране и Средней Азии в VII - середине X в.. Шиитская историография. – М.: Наука. Восточная литература, 1980. – 247 с.
44. Семенова Л.А. Салах ад-дин и мамлюки в Египте. – М., 1966.
45. Строева Л.В. Государство исмаилитов в Иране в XI-XIII вв. - М., 1978.
46. Сурдель Д., Сурдель Ж. Цивилизация классического ислама. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 544 с.
47. Тамерлан: Эпоха. Личность. Деяния. – М.: Гураш, 1992.
48. Тимофеев И. Ибн Баттута. – М.: Молодая гвардия, 1983. - 270 с., ил. - (Жизнь замечат. людей. Сер. биогр. Вып. 3 (634).)
49. Толстов С.П. Древний Хорезм. – М., 1948.
50. Фильштинский И.М. История арабов и Халифата (750 – 1517 гг.) М., 2001.
51. Шумовский Т.А. Арабы и море. По страницам рукописей и книг. – М.: Наука, 1964. – 192 с.
52. Шумовский Т.А. По следам Синдбада-морехода: Океанская Аравия. Ист.-геогр. Очерк. – М.: Мысль, 1986. – 141 с.
53. Шумовский Т.А. У моря арабистики. - М.: Наука. Восточная литература, 1975. – 344 с.
54. Учок Бахрие. Женщины-правительницы в мусульманских государствах. Пер.. с тур. З.М.Буниятова. Авт. послесл. М.С.М

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Ісламська держава за часів Мухамада.
2. Арабський халіфат за часів правління «праведних» халіфів. Арабські завоювання.
3. Халіфат за часи правління Омейядів та Аббасидів.
4. Держави ал-Магрибу.
5. Держави ал-Машріку.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 8,9 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте політичну і релігійну діяльність Мухаммеда.
2. Охарактеризуйте становище Арабського халіфату у добу правління «праведних халіфів».
3. Охарактеризуйте політичну кризу середини VII ст. та зміну виборного халіфату спадковим.
4. Охарактеризуйте характер поземельних відносин в мусульманському світі у ранньому середньовіччі.
5. Проаналізуйте розвиток системи управління халіфатом у VII – VIII ст.
6. Охарактеризуйте політику халіфів Омейядів у релігійній сфері.
7. Охарактеризуйте завойовницьку політику Омейядів.
8. В чому полягали причини та передумови кризи режиму Омейядів у середині VIII ст.
9. Проаналізуйте процес приходу до влади династії Абасидів.
10. Охарактеризуйте суспільні рухи доби Абасидів (повстання Муканни, Бабека, зінджей).
11. Проаналізуйте вплив шіїтських угруповань на життя халіфату.
12. Охарактеризуйте процес розпаду держави Абасидів.
13. Проаналізуйте провідні тенденції у розвитку культури в добу Абасидів. В чому полягає сутність поняття «Мусульманський ренесанс».
14. Охарактеризуйте історичний розвиток держав аль-Машріку у X-XIII ст.
15. Охарактеризуйте історичний розвиток держав аль-Магрибу у X-XIII ст.

Конспект лекційного змісту

Близький Схід на початку середньовіччя. Суперництво Візантії та Сасанідського Ірану. Арабське суспільство у доісламський період. Мухамад. Виникнення ісламу. Основи мусульманства. Ісламська держава за часів Мухамада. Об'єднання Аравійського півострова.

Арабський халіфат за часів правління «праведних» халіфів. Арабські завоювання.

Громадянська війна у халіфаті. Виникнення провідних течій ісламу: сунізм, шиїзм та харіджизм. Халіфат Омейядів: система управління, форми земельної власності, податкова система.

Криза у Халіфаті у середині VIII ст.. Халіфат Абасидів від аль-Мансура до аль-Мамуна. Мутазілізм. Розпад халіфату Абасидів. Незалежні династії: Омейяди Іспанії, Аглабіди, Ідрісиди, Тулуніди, Тахіріди, Саманіди, Саффаріди.

«Шиїтська революція». Виникнення ісмаїлізму. Халіфат Фатімідів. Кармати. Буїди. Крах світської влади Абасидів.

Мусульманський світ у XI- XIII ст. Держави Магрибу. Альморавіди. Альмохади. Тюркська експансія. Держава Газнівідів. Сельджукіди. Держава Хорезмшахів. Монгольська навала та ісламський світ.

План лекційного заняття № 6 (2 години).

Тема: Османська імперія.

Мета: Розкрити основні етапи розвитку Османської держави в добу середньовіччя, проаналізувати її економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Джерела та література

Джерела.

1. Записки яничара. Написанные Константином Михайловичем из Островицы. – М., 1978.
2. Эвлия Челеби. Книга путешествия: В 3 т.- М., 1961 – 1963. – Т. 1-3.

Література.

1. Гордлевский В.А. Государство Сельджукидов Малой Азии. - М. – Л., 1941.
2. Иванов Н.А. Османское завоевание арабских стран (1516 – 1574). М., 1984.
3. Иналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. – Київ, 1998.
4. История Османского государства, общества и цивилизации/ Под ред. Э. Ихсаноглу; Исслед. центр исламской истории, искусства и культуры (IRCICA); пер. В.Б. Феоновой под ред. М.С. Мейераю. - М.: Вост. лит., 2006. – Т. 1. – 602 с.
5. Кинросс Лорд. Расцвет и упадок Османской империи/ Пер. с англ. М. Пальниковой. – М.: КРОН-ПРЕС, 1999. – 696 с.
6. Мантран Р. Повседневная жизнь Стамбула в эпоху Сулеймана Великолепного. – М.: Молодая гвардия, 2006. – 367 с. – (Живая история. Повседневная жизнь человечества).
7. Николле Д. Янычары / Д. Николле; Пер. с англ. А.В. Красулиной; Худож. К. Хок. — М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 2004. — 71, [1] с: цв. ил. — (Элитные войска).
8. Новичев А.Д. История Турции: В 4 т. – Л., 1963. – Т.1.
9. Османская империя и страны Восточной и Юго-Восточной Европы в XV-XVI вв.: Главные тенденции политических взаимоотношений. М., 1984.
10. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. – М., 1998. – 288 с.
11. Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель. – М., 1990.
12. Райс Т. Сельджуки. Кочевники – завоеватели Малой Азии. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 238 с.
13. Рансимен С. Падение Константинополя в 1453 году. – М., 1983.
14. Финкель К. История Османской империи. Видение Османа/ К.Финкель. – М.: АСТ, 2010. – 829 с.
15. ХитцельФ. Османская империя / Ф. Хитцель. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
 2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:
 - визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
 3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
 4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.
- Вступ
1. Виникнення Османської держави.
 2. Османські завоювання.
 3. Система управління на завойованих землях.
 4. Османська імперія у 16 ст.
 5. Занепад Османської імперії наприкінці XVI- XVII ст.
- Висновки
6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
 7. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 10 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Конспект лекційного змісту

Заселення Малої Азії тюркськими племенами. Іконійський султанат. Виникнення Османської держави. Османські завоювання. Система управління на завойованих землях. Форми земельної власності та податкова система. Мехмет II та завоювання Константинополя. Селім I. Сулейман I. Занепад Османської імперії наприкінці XVI- XVII ст.

План лекційного заняття № 7 (2 години).

Тема: Середньовічна Індія.

Мета: Розкрити основні етапи розвитку індійської цивілізації в добу середньовіччя, проаналізувати її економічні, соціальні, політичні та культурні особливості.

Методи: порівняльний, морфологічний аналіз, метод історичної систематизації та типології. Принципи історизму та об'єктивності, комплексний підхід.

Дидактичні засоби навчання: Підручники. Історичні карти та схеми, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали.

Література.

1. Азимджанова С.А. Государство Бабура в Кабуле и в Индии. М., 1977.
2. Алаев Л.Б. Средневековая Индия. – СПб.: Алетейя, 2003. – 304 с.
3. Алаев Л.Б. Южная Индия: Социально-экономическая история XIV-XVIII вв. М., 1964.
4. Анго Н. Классическая Индия. – М.: Вече, 2007. – 400 с.
5. Ашрафьян К.З. Делийский султанат. – М., 1960.
6. Ашрафьян К.З. Средневековый город Индии XIII - середины XVIII века: Проблемы экономической и социальной истории. М., 1983.
7. Беренстен В. Империя Великих Моголов. - М.: АСТ: Астрель, 2005. - 160 с.
8. Бэшэм А.А. Чудо, которым была Индия. – М., 1977.
9. Иванова Л.В. Индуизм. - М., 2003.
10. История Индии в средние века. – М., 1968.
11. Медведев Е.М. Очерки истории Индии до XIII века. М., 1990.
12. Неру Дж. Открытие Индии. М., 1955.
13. Сафронма А.Л. История Шри Ланки в древности и средние века. М., 1987.
14. Синха Н., Банерджи А.Ч. История Индии. – М., 1954.
15. Таммита – Дельгода С. Индия. История страны. – М.-СПб.:Эксмо, Мидгард, 2010ю – 352 с.

Структура лекційного заняття

1. Організаційна частина заняття – привітання, перевірка присутності студентів.
2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття – досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- визначити рівень наукової розробки теми;
 - розкрити предмет та об'єкт теми;
 - проаналізувати джерела та історіографію;
 - охарактеризувати періодизацію;
 - встановити причинно-наслідкові зв'язки.
3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань – періодизація всесвітньої історії, визначення історичних джерел.
 4. Мотивація навчальної діяльності студента – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.
 5. Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність – вступна частина, ключові слова, історіографія, основний зміст теми, висновки.

Вступ

1. Півострів Індостан на світанку середньовіччя. Імперія Гуптів.
2. Держава Харши.
3. Політичне становище Індії у VIII-X ст.
4. Делійський султанат.
5. Держава Великих Моголів.

Висновки

6. Підведення підсумків заняття – узагальнюючий підсумок за темою, загальні висновки.
7. Домашнє завдання – тема семінарського заняття № 11 (конспект доповідей, виконання індивідуальних завдань):

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте природно-кліматичні умови Індостану.
2. Проаналізуйте особливості суспільної структури індійської спільноти (варни, касты).
3. Дайте загальну характеристику положення держав та народів Індостану на межі давнини та середньовіччя.
4. Охарактеризуйте політичний розвиток держави Гуптів.

5. Охарактеризуйте аграрні відносини в державах Індостану у IV – VI ст.
6. Охарактеризуйте розвиток кастової системи у ранньому середньовіччі.
7. Проаналізуйте політику Харши (Харшивардхани).
8. Охарактеризуйте розвиток індійських міст та торгівлі.
1. Охарактеризуйте положення буддизму на Індостані у ранньому середньовіччі.
2. Проаналізуйте процес формування індуїзму.
3. Охарактеризуйте політику раджпутських правителів (Гурджара-Пратихарів).
4. Охарактеризуйте характер суспільних відносин в раджпутських державах.
5. Проаналізуйте особливості розвитку держав півдня Індостану у ранньому середньовіччі.
6. Проаналізуйте характер мусульманської експансії в землі Індостану у ранньому середньовіччі.
7. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток індійських держав напередодні виникнення імперії Великих Моголів.
8. Який характер носили контакти Індії з мусульманським світом у середньовіччі.
9. Охарактеризуйте політичну діяльність султана Бабура.
10. Охарактеризуйте положення імперії Великих Моголів у середині XVI ст.
11. Охарактеризуйте політичну діяльність султана Акбара.
12. Охарактеризуйте політичну діяльність султана Аурангзеба.

Конспект лекційного змісту.

Півострів Індостан на світанку середньовіччя. Імперія Гуптів. Розвиток економіки, суспільні відносини. Індійська община. Форми землеволодіння. Індуїзм та буддизм. Держава Харши. Політичне становище Індії у VIII-X ст.

Індійські держави і мусульманський світ. Делійський султанат. Держави півдня Індостану. Завоювання Бабура та заснування імперії Великих Моголів. Реформи Акбара. Контакти Індії з європейцями. Початок розпаду держави Великих Моголів

**Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
Інституту історії, політології та права**

**ПАКЕТ
КОМПЛЕКСНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ**

з навчальної дисципліни Історія середніх віків
для студентів напряму 0203 «Гуманітарні науки»
спеціальності 6.020302. «Історія*»

Розробник: доцент Кузовков Володимир Володимирович

Схвалено на засіданні кафедри археології, давньої та середньовічної історії

Протокол № від “30” жовтня 2014 р.

Завідувач кафедри археології, давньої та середньовічної історії

(підпис)

д.і.н. Н. О. Рижева

“Погоджено”

Завідувач кафедри історії України

(підпис)

д.і.н. В. П. Шкварець

**Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
Інституту історії, політології та права**

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

з навчальної дисципліни Історія середніх віків

для студентів напрямку 0203 «Гуманітарні науки»
спеціальності 6. 020302 «Історія*»

Контрольне завдання № 1

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Велике переселення народів відбувалось у...? а) I – II ст.; б) II – III ст.; в) III – IV ст.; г) IV – VII ст..	6. Золота Орда існувала у...? а) 1243-1480 pp.; б) 1227 - 1480 pp.; в) 1227 – 1502 pp; г) 1243-1502 pp .
2. Чингіс-хан був верховним правителем монголів у...? а) 1162 - 1227 pp.; б) 1206 - 1227 pp.; в) 1162 – 1207 pp.; г) 1162 - 1206 pp.	7. Священою книгою ісламу є... а) Біблія; б) Коран; в) Тора; г) Вішну-пурана.
3. Реконкіста - це...? а) боротьба проти монголо-татарської навали; б) колонізація християнськими державами територій Піренейського півострову, зайнятих мусульманами; в) кодифікація англійського звичаєвого права; г) утворення станово-представницького органу у Франції.	8. Династія Капетингів правила у Франції в ...? а) 987 – 1328 pp.; б) 919 – 1024 pp.; в) 1154 – 1399 pp; г) 1138- 1254 pp .
4. Об'єднання ремісників однієї професії в середньовічному місті мали назву... а) братства; б) цехи; в) корпорації; г) гільдії.	9. Угорське королівство було засновано у...? а) 900 p.; б) 1000 p.; в) 1150p; г)1200 p .
5. Судові звичаї франків на поч. VI ст. були записані у судебник, який отримав назву ... а) Салічна правда; б) Константанів дар; в) Руська правда; г) Едікт Теодоріха.	10. Битва біля Азенкура відбулась у ...? а) 1337 p.; б) 1346 p.; в) 1410 p; г)1415 p.

2. Визначити зміст понять: «парламент», «базиліка», «варвари».
3. Визначити ключові риси розвитку китайської цивілізації в середні віки?
4. Охарактеризуйте періодизацію середніх віків в Європі?

Контрольне завдання № 2

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Хлодвіг I – це...? а) засновник королівства франків; б) засновник королівства вандалів; в) засновник Французького королівства; г) засновник Німецького королівства	6. Феод - це землі, що а) обробляються самим феодалом.; б) даються за службу феодалу; в) даються в приватну власність феодалу; г) після смерті володаря передаються церкві.
2. Особливою рисою середньовічного соціального устрою Індії була... а) кастова система; б) феодална система; в) система тімарів; г) система мілетів.	7. Взяття монголами Багдаду ? а) 1209 р.; б) 1227 р.; в) 1251 р.; г) 1258 р..
3. У Третньому хрестовому поході приймав участь англійський король... а) Вільгельм I Завойовник; б) Ричард I Левове Серце; в) Іоанн Безземельний; г) Едуард Сповідник.	8. Саксонська династія правила у Німеччині у...? а) 987 – 1328 рр.; б) 919 – 1024 рр.; в) 1154 – 1399 рр; г) 1138- 1254 рр .
4.Завоювання турками Константинополю відбулось у ...? а) 1354 р.; б) 1399 р.; в) 1453 р.; г) 1571 р.	9. Битва біля Куртре відбулась у ...? а) 1302р.; б) 1304 р.; в) 1314р; г)1346 р..
5. Падіння Західної Римської імперії відбулось у...? а) 325 р.; б) 410 р.; в) 476 р; г) 378 р..	10. Базельський собор відбувся у ...? а) 1414 - 1418 рр.; б) 1419 - 1434 рр; в) 1431 – 1449 рр.; г)1438 - 1445 рр.

2.Визначити зміст понять: «прекарій», «халіф», «сьоен».

3.Охарактеризуйте основні риси феодалізму?

4. Проаналізувати історичний розвиток Японії в ранньому середньовіччі.

Контрольне завдання № 3

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Турецька піхота, яка набиралась з не турецьких хлопців, в якості «податку кров'ю» називалася... а) яничари; б) раджпути; в) кондотьери; г) берсерки.	6. Нормандське завоювання Англії відбулось у... а) 1054 р.; б) 1066 р.; в) 1099 р.; г) 1204р.
2. Головою римо-католицької церкви є... а) митрополит; б) єпископ; в) архієпископ; г) римський папа.	7.Правління Алексія I Комніна в Візантії відбулось у...? а) 1056 - 1106 рр.; б) 1066 – 1087 рр.; в) 1073 – 1085 рр; г) 1081 – 1118 рр .
3. Верденський розділ Франкської імперії відбувся у... а) 774 р.; б) 814 р.; в) 843 р.; г) 962 р..	8. Династія Штауфенів (Гогенштауфенів) правила у Німеччині у...? а) 987 – 1328 рр.; б) 919 – 1024 рр.; в) 1154 – 1399 рр; г) 1138- 1254 рр .
4. Представницький орган управління в Англії називається... а) парламент; б) генеральні штати; в) кортеси; г) сейм.	9. Філіпп II Август правив у Франції у...? а) 1180 - 1223 рр.; б) 1189 - 1199 рр.; в) 1199 - 1216 рр; г) 1198 – 1216 рр .
5. Азіатські володіння Візантії відокремлювались від європейських... а) Великою кам'яною стіною; б) протокою Ла-Манш; в) протокою Босфор; г) річкою Дніпро.	10. Церковний собор у м. Констанца відбувся у ...? а) 1414 – 1418 рр.; б) 1419 - 1434 рр; в) 1431 – 1449 рр.; г)1438 - 1445 рр..

2. Визначити зміст понять: «баналітет», «манор», «бусі».

3. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства франків в добу правління династії Меровінгів?

4. Проаналізуйте процес формування Османської держави у XV – XVI ст..

Контрольне завдання № 4

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Наслідком Верденського договору стало ...? а) поява світської держави Папської держави; б) приєднання Лангобардії до імперії Карла Великого; в) поділ імперії Карла Великого; г) об'єднання всіх володінь Каролінгів.	6. Взяття хрестоносцями Константинополя під час Четвертого хрестового походу відбулось у ... а) 1054 р.; б) 1066 р.; в) 1099 р.; г) 1204р.
--	--

<p>2. Священна Римська імперія була заснована у...</p> <p>а) 774 р.; б) 814 р.; в) 843 р.; г) 962 р.</p>	<p>7. Держави Тимура та Тимуридів існували в...?</p> <p>а) 1370 – 1500 рр.; б) 1380 – 1500 рр.; в) 1402 – 1510 рр.; г) 1380 – 1500 рр..</p>
<p>3. Флорентійська унія православної і католицької церков відбулась у ...</p> <p>а) 1439 р.; б) 1445 р.; в) 1479 р.; г) 1492 р.</p>	<p>8. Династія Плантагенетів правила в Англії у...?</p> <p>а) 987 – 1328 рр.; б) 919 – 1024 рр.; в) 1154 – 1399 рр; г) 1138- 1254 рр .</p>
<p>4. Слов'янський алфавіт, який був створений на основі грецького візантійськими місіонерами, називався...</p> <p>а) кирилиця; б) клинопис; в) латиниця; г) скрипторій.</p>	<p>9. Правління Генриха IV в Німеччині відбулось у...?</p> <p>а) 1056 - 1106 рр.; б) 1066 – 1087 рр.; в) 1073 – 1085 рр; г) 1081 – 1118 рр .</p>
<p>5. Початком літочислення (хіджрою) у мусульман вважається...</p> <p>а) 570 р.; б) 620 р.; в) 622 р.; г) 632 р.</p>	<p>10. Гуситські війни відбулись у ...?</p> <p>а) 1414 – 1418 рр.; б) 1419 - 1434 рр; в) 1431 – 1449 рр.; г)1438 - 1445 рр..</p>

2. Визначити зміст понять: «агіографія», «іммунітет», «цзедуши».
3. Охарактеризуйте внутрішню і зовнішню політику Карла Великого?
4. Проаналізувати історичне значення Гуситських війн.

Контрольне завдання № 5

1. Вибрати правильну відповідь:

<p>1. Знаменитий збірник арабських казок називається...</p> <p>а) Казки тисячі і однієї ночі; б) Пісня про Роланда; в) Рамаїана; г) Авеста.</p>	<p>6. Яка історична подія відбулась пізніше інших...?</p> <p>а) Велике переселення народів; б) Великі географічні відкриття; в) Хрестові походи; г) Монгольські завоювання</p>
<p>2. Розділення християнської церкви на Західну (римо-католицьку) і Східну (греко-православну) відбулось у...</p> <p>а) 1054 р.; б) 1066 р.; в) 1099 р.; г) 1204р.</p>	<p>7. Життя Мухаммеда?</p> <p>а) 570 – 632 рр.; б) 622 – 661 рр.; в) 570 – 661 рр.; г) 632 – 661 рр..</p>
<p>3. Генеральні штати у Франції були вперше зібрані у...</p> <p>а) 1242 р.; б) 1265 р.; в) 1302 р.; г) 1380 р..</p>	<p>8.Правління Вільгельма I Завойовника в Англії відбулось у...?</p> <p>а) 1056 - 1106 рр.; б) 1066 – 1087 рр.; в) 1073 – 1085 рр; г) 1081 – 1118 рр .</p>

4. Поняття «Війна Червоної та Білої троянд» відноситься до історії... а) Англії; б) Франції; в) Німеччини; г) Італії	9. Понтифікат Інокентія III відбувся у...? а) 1180 - 1223 рр.; б) 1189 - 1199 рр.; в) 1199 - 1216 рр.; г) 1198 – 1216 рр .
5. Монгольське завоювання Китаю відбулося у а) IX ст.; б) X ст.; в) XI ст.; г) XIII ст.	10. Ферраро-Флорентійський собор відбувся у ...? а) 1414 – 1418 рр.; б) 1419 - 1434 рр; в) 1431 – 1449 рр.; г)1438 - 1445 рр..

2. Визначити зміст понять: «герцог», «шедевр», «аннали».

3. Проаналізуйте розвиток феодалних відносин в добу Високого середньовіччя?

4. Проаналізувати розвиток Арабського халіфату в добу правління «праведних халіфів».

Контрольне завдання № 6

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Торгівельно-політичний союз німецьких міст на Балтійському морі в середні віки називався... а) Громада; б) Тевтонський орден; в) Ганза; г) Біржа.	6. Англійський парламент виник у... а) 1242 р.; б) 1265 р.; в) 1302 р.; г) 1380 р.
2. Куликовська битва відбулась у ... а) 1242 р.; б) 1265 р.; в) 1302 р.; г) 1380 р..	7. Доба правління «праведних халіфів»? а) 570 – 632 рр.; б) 622 – 661 рр.; в) 570 – 661 рр.; г) 632 – 661 рр..
3. Взяття хрестоносцями Єрусалима під час Першого хрестового походу відбулось у ...? а) 1054 р.; б) 1066 р.; в) 1099 р.; г) 1204р.	8. Понтифікат папи Григорія VII відбувся у...? а) 1056 - 1106 рр.; б) 1066 – 1087 рр.; в) 1073 – 1085 рр; г) 1081 – 1118 рр .
4. Яка історична подія відбулась раніше інших...? а) Велике переселення народів; б) Великі географічні відкриття; в) Хрестові походи; г) Монгольські завоювання	9. Монгольська династія Юань правила в Китаї у...? а) 1271 – 1368 рр.; б) 1368 - 1644 рр.; в) 1335 - 1573 рр; г) 1250 – 1517 рр .
5. Торгівельний шлях «з варяг у греки» закінчувався у... а) Києві; б) Кракові; в) Скандинавії; г) Константинополі.	10. Василь II Болгаробійця правив у Візантійській імперії у? а) 867 – 886 рр.; б) 912 - 945 рр.; в) 976 - 1018 рр; г) 976 – 1025 рр .

2. Визначити зміст понять: «генеалогія», «епархія», «імперія».
3. Дати оцінку джерелам та історіографії історії середніх віків .
4. Проаналізуйте відносини Візантії та Київської Русі у IX – X ст .

Контрольне завдання № 7

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Коли завершується антична епоха? а) 395 р.; б) 410 р. ; в) 476 р.; г) 500 р..	6. Самим раннім етапом розвитку людської цивілізації є... а) ранньофеодальна монархія; б) централізована держава; в) первісне суспільство; г) феодальна роздрібненість.
2. Верховна влада в Османській імперії належала...? а) великому князю; б) королю; в) імператору; г) султану.	7. Грошовий податок, який сплачував селянин на користь феодала це... а) натуральна рента; б) панщина; в) чинш; г) менворт.
3. Битва на Чудському озері відбулася у... а) 1242 р.; б) 1265 р.; в) 1302 р.; г) 1380 р..	8. Захват Буїдами Багдаду ? а) 907 р.; б) 941 р.; в) 945 р.; г) 979 р..
4. Битва при Грюнвальді відбулась у ...? а) 1358 р.; б) 1381 р.; в) 1410 р.; г) 1415 р..	9. Річард I Левове Серце правив в Англії у...? а) 1180 - 1223 рр.; б) 1189 - 1199 рр.; в) 1199 - 1216 рр; г) 1198 – 1216 рр .
5. Винахід книгодрукування Іоганном Гуттенбергом відбувся у ...? а) 1439 р.; б) 1445 р.; в) 1479 р.; г) 1492 р..	10. Сьогунат Асікага правив в Японії у...? а) 1271 – 1368 рр.; б) 1368 - 1644 рр.; в) 1335 - 1573 рр; г) 1250 – 1517 рр .

2. Визначити зміст понять: «майордом», «божий мир», «цех».
3. Дати оцінку джерелам з історії Азії та Африки в середні віки.
4. Проаналізувати становище церкви та папства у XIV – XV ст.

Контрольне завдання № 8

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Правління Діоклетіана а) 221 – 240 рр.; б) 235 – 284 рр.; в) 284 – 305 рр.; г) 395 – 476 рр..	6. Відкриття Америки Христофором Колумбом відбулось у ... а) 1439 р.; б) 1445 р.; в) 1479 р.; г) 1492 р.
2. Лицар, який отримував за свою військову службу землю з залежними	7. Страта Яна Гуса відбулась у ... а) 1358 р.;

селянами – це... а) хрестоносець; б) феодал; в) трубадур; г) ронін.	б) 1381 р.; в) 1410 р.; г) 1415 р.
3. Повстання Уота Тайлера в Англії відбулось у ... а) 1358 р.; б) 1381 р.; в) 1410 р.; г) 1415 р..	8. Битва при Хіттіні . А) 1187 р.; Б) 1189 р.; В) 1199 р.; Г) 1212 р..
4. Найбільшого розквіту Османська імперія досягла за правління ... а) Селіма I; б) Сулеймана I; в) Мехмеда II; г) Османа I.	9. Іоанн Безземельний правив в Англії у...? а) 1180 - 1223 рр.; б) 1189 - 1199 рр.; в) 1199 - 1216 рр; г) 1198 – 1216 рр .
5. Поняття «Жакерія» відноситься до історії... а) Англії; б) Франції; в) Німеччини; г) Італії.	10. «Диктат папи» був прийнятий в понтифікат ...? а) Лева III Великого; б).Григорія VII; в) Інокентія III; г) Боніфация VIII.

2. Визначити зміст понять: «домінат», «хроніка», «целібат».

3. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Італії в добу Високого середньовіччя?

4. Проаналізуйте історичний розвиток Арабського халіфату в добу правління династії Омейядів.

Контрольне завдання № 9

1. Вибрати правильну відповідь:

1. «Жакерія» у Франції відбулась у...? а) 1358 р.; б) 1381 р.; в) 1410 р.; г) 1415 р..	6. Битва при Лас-Навас-де-Толоса ? а) 1187 р.; б) 1189 р.; в) 1199 р.; г) 1212 р..
2. Засновником ісламу вважається... а) пророк Мухаммед; б) Моїсей; в) Адам; г) халіф Харун ар-Рашид.	7. Повстання «Ніка» у Константинополі відбулось у ...? а) 449 р.; б) 451 р.; в) 455 р.; г) 532 р..
3. Битва при Гастингсі (1066 р.) відбулась на території...? а) Англії; б) Франції; в) Німеччини; г) Італії.	8. Карл Великий правив у Франкській державі у ...? А) 715 – 741 рр.; б) 741 – 768 рр.; в) 768 – 814рр; г) 814 – 840 рр .
4. Відкриття шляху до Індії Васкою да Гамою відбулось у ... а) 1439 р.; б) 1445 р.; в) 1479 р.; г) 1498 р..	9. Держава мамлюків існувала в Єгипті у...? а) 1271 – 1368 рр.; б) 1368 – 1644 рр.; в) 1335 – 1573 рр; г) 1250 – 1517 рр .
5. Примусова праця селянина на земельних ділянках, які належать феодалу це... а) натуральна рента; б) панщина; в) чинш; г) менворт.	10. Падіння Гранадського емірату (закінчення Реконкісти) відбулось у...? а) 1466 р.; б) 1477 р.; в) 1485 р.; г) 1492 р..

2. Визначити зміст понять: «шеріф», «ассізи», «ікта».

3. Визначити особливості розвитку індійської цивілізації в середні віки.

4. Проаналізувати причини та наслідки Столітньої війни?

Контрольне завдання № 10

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Столітня війна між Англією і Францією відбувалась у... а) 1166 – 1299 рр.; б) 1204 – 1314 рр.; в) 1327 – 1453 рр.; г) 1337 – 1453 рр.	6. Битва на Каталаунських полях (біля Мауриака) відбулась у ...? а) 449 р.; б) 451 р.; в) 455 р.; г) 532 р..
2. Ознакою централізованої держави є... а) існування князівської дружини; б) існування замків феодалів;	7. Відомим китайським реформатором доби династії Сун був...? а) Чжу Сі; б) Ян Янь; в) Ван Аньши;

в) створення чиновницького апарату; г) наявність спадкоємців чоловічої статі у королівській родині	г) Хуан Чао.
3. Об'єднання Арагона і Кастилії в єдине королівство Іспанію відбулось у... а) 1439 р.; б) 1445 р.; в) 1479 р.; г) 1492 р..	8. Людовік I Благочестивий правив у Франкській імперії у ...? а) 715 – 741 рр.; б) 741 – 768 рр.; в) 768 – 814рр; г) 814 – 840 рр .
4. Частина врожаю, яку селянин віддавав на користь феодала це... а) натуральна рента; б) панщина; в) чинш; г) менворт.	9. «Золота булла» в Німеччині була прийнята у...? а) 1215 р.; б) 1356 р.; в) 1360 р.; г) 1380 р..
5. Перший Вселенський собор у Нікеї відбувся у...? а) 325 р.; б) 410 р.; в) 476 р; г) 378 р..	10. Битва біля Нансі та загибель Карла Сміливого (герцога Бургундії) відбулась у...? а) 1466 р.; б) 1477 р.; в) 1485 р.; г) 1492 р..

2. Визначити зміст понять: «індульгенція», «нумізмати́ка», «курултай».
3. Визначити особливості розвитку японської цивілізації в середні віки.
4. Проаналізувати політичний розвиток Англії в добу Пізнього середньовіччя?

Контрольне завдання № 11

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Перший хрестовий поход відбувся у ...? а) 1096 – 1099 рр. ; б) 1147-1149 рр. в) 1189 – 1192 рр.; г) 1202 – 1204 рр.	6. Доба «Троєцарства» тривала....? а) 220-280 рр. б) 220 – 310 рр. в) 180 – 310 рр. г) 180 – 280 рр.
2. Хлодвіг I правив в королівстві франків у ...? а) 481 – 511 рр. ; б) 493 – 526рр. в) 527-565 рр.; г) 439 – 535 рр.	7. Національною японською релігією є...? а) іслам; б) синтоїзм; в) індуїзм; г) буддизм.
3. «Велика хартія вольностей» в Англії була прийнята у...? а) 1215 р.; б) 1356 р.; в) 1360 р.; г) 1380 р..	8. Велика Яса – це.....? а) релігійний трактат; б) епічний твір; в) збірник законів; г) літопис.
4. Битва біля Босворта відбулась у...? а) 1466 р.; б) 1477 р.; в) 1485 р.;	9. Останнім «праведним» халіфом вважають...? а) Абу Бекра; б) Омара ;

г) 1492 р..	в) Османа; г) Алі.
5. Взяття Рима вестготами відбулось у...? а) 325 р.; б) 410 р.; в) 476 р; г) 378 р..	10. Сулейман I Кануні правив у ...? а) 1482 – 1512 рр.; б) 1512 – 1520 рр.; в) 1520 – 1566 рр.; г) 1566 – 1574 рр.

- Визначити зміст понять: «аллод», «магістрат», «вакф».
- Визначити основні риси політичного розвитку Англії в добу Високого середньовіччя?
- Проаналізувати розвиток Китаю в «темні віки»?

Контрольне завдання № 12

- Вибрати правильну відповідь:

1. Другий хрестовий поход відбувся у ...? а) 1096 – 1099 рр.; б) 1147-1149 рр.; в) 1189 – 1192 рр. ; г) 1202 – 1204 рр.	6. Ідеологія , яка не була провідною в середньовічному Китаї ... а) конфуціанство; б) даосизм; в) легізм; г) буддизм.
2. Теодоріх I Великий правив в королівстві остготів в Італії у ...? а) 481 – 511 рр. ; б) 493 – 526рр. в) 527-565 рр.; г) 439 – 535 рр.	7. Предками японців були...? а) ямато; б) хань; в) когурьо; г) тями.
3.Македонська династія правила у Візантії в ...? а) 843 – 1018 рр. ; б) 867 – 1018 рр; в) 867 – 1056 рр.; г) 843 – 1056 рр.	8.Узбек – це ...? а) хакан Хозарії ; б) хан Золотої орди; в) імператор Юань; г) хан узбеків .
4.«Чорна смерть» у Європі...? а) 1302 – 1306 рр ; б) 1327 – 1329 рр.; в) 1332 – 1339 рр.; г) 1347 – 1350 рр.	9. Династія халіфів Омейядів правила у...? а) 622-632 рр; б) 632 – 661 рр ; в) 661 – 750 рр.; г) 750 – 1517 рр.
5. Вестготи розбили римську армію під Адрианоподем у...? а) 325 р.; б) 410 р.; в) 476 р; г) 378 р..	10. Джаджамані- це... а) кастова система; б) податок; в) форма землеволодіння; г) титул.

- Визначити зміст понять: «вергельд », «памфлет», «джиз'я».
- Дати оцінку ролі самурайського стану в історії середньовічної Японії?
- Проаналізувати розвиток історичний розвиток Франції в добу Пізнього середньовіччя?

Контрольне завдання № 13

- Вибрати правильну відповідь:

1. Третій хрестовий поход відбувся у ...? а) 1096 – 1099 рр. ; б) 1147-1149 рр.; в) 1189 – 1192 рр.; г) 1202 – 1204 рр.	6. Земельна реформа Сима Яня відбулась у...? а) 280 р.; б) 290 р.; в) 295 р.; г) 300 р..
2. Юстиніан I Великий правив у ...? а) 481 – 511 рр. ; б) 493 – 526рр.; в) 527-565 рр.; г) 439 – 535 рр.	7. Переворот Тайка відбувся у? а) 654 р; б) 702 р. ; в) 710 р.; г) 645 р..
3. Карл Мартелл розбив арабів біля Пуатьє у...? а) 507 р. ; б) 732 р.; в) 956 р.; г) 1356 р.	8. Хубілай – це.....? а) хакан Хозарії ; б) хан Золотої орди; в) імператор Юань; г) хан узбеків.
4. Оттон I правив в Німеччині у...? а) 871 – 899 рр. ; б) 919 – 936 рр.; в) 936 – 973 рр.; г) 945 – 959 рр..	9. Пророк Мухаммед помер у...? а) 610 р.; б) 622 р. ; в) 632 р.; г) 661 р.
5. «Сицилійська вечірня» відбулась у ...? а) 1230 р. ; б) 1232 р.; в) 1256 р.; г) 1282 р..	10. Індійська національна релігія – це... а) буддизм ; б) сінтоїзм; в) іслам; г) індуїзм.

2. Визначити зміст понять: «булла», «коммуна», «парік».
3. Визначити основні риси цивілізації кочовиків Великого степу в середні віки.
4. Проаналізувати причини та наслідки хрестових походів?

Контрольне завдання № 14

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Другий Вселенський собор відбувся у ...? а) 365 р.; б) 370 р.; в) 381 р.; г) 403 р.	6. У ранньосередньовічному Китаї домінувала...? а) надільна система; б) система феодин; в) приватна власність; г) система ікта.
2. Загибель Західної Римської імперії а) 395 р.; б) 454 р.; в) 476 р.; г) 493 р.	7. Приватна власність на землю в середньовічній Японії – це...? а) інсей; б) сьоен ; в) сьогун; г) самурай.
3. Четвертий хрестовий поход відбувся у ...? а) 1096 – 1099 рр. ; б) 1147-1149 рр.; в) 1189 – 1192 рр.;	8. Коран був кодифікований за часи правління халіфа...? а) Абу Бекра; б) Омара ; в) Османа;

г) 1202 – 1204 pp.	г) Алі.
4. Карл Мартелл був майордомом у Франкській державі у ...? а) 715 – 741 pp.; б) 741 – 768 pp.; в) 768 – 814pp.; г) 814 – 840 pp.	9. Делійський султанат існував у а) 1206 – 1526 pp. ; б) 1336 – 1565 pp.; в) 1526 – 1858 pp.; г) 1206 – 1565 pp.
5. Битва на р. Лех відбулась у ...? а) 911 p.; б) 945 p.; в) 950 p.; г) 955 p.	10. Філіпп IV Красивий правив у Франції у ...? а) 1302 – 1327 pp.; б) 1285 – 1302 pp.; в) 1285 – 1314 pp.; г) 1295 – 1314 pp.

- Визначити зміст понять: «коммendaція», «теократія», «оммаж».
- Визначити основні риси варварських королівств у V – VII ст.
- Проаналізувати розвиток середньовічної культури Західної Європи.

Контрольне завдання № 15

- Вибрати правильну відповідь:

1. Королівство вандалів існувало в Північній Африці у ...? а) 481 – 511 pp. ; б) 493 – 526pp. в) 527-565 pp.; г) 439 – 535 pp..	6. Доба правління династії Тан тривала....? а) 618 – 807 pp.; б)718 – 907 pp.; в).618 – 907 pp. ; г) 718 – 907 pp.
2. Велике переселення народів а) I – II ст. н.е.; б) II – III ст. н.е.; в) III – IV ст. н.е.; г) IV – VII ст. н.е.	7. Першою династією сьогунів були...? а) Мінамото; б) Тайра; в) Токугава; г) Асікага.
3. Король Альфред правив в Англії у...? а) 843 – 867 pp.; б)867 – 899 pp.; в) 871 – 899 pp.; г) 843- 871 pp.	8.Династія халіфів Аббасидів правила у...? а) 622-632 pp; б) 632 – 661 pp ; в) 661 – 750 pp.; г) 750 – 1517 pp.
4. Фрідріх I Барбаросса правив в Німеччині у...? а) 1106 – 1137 pp.; б)1137 – 1180 pp.; в) 1153 – 1180 pp.; г) 1152 – 1190 pp.	9. Реформатор індуїзму-... а) Харши ; б) Кумарілла Бхата; в) Махмуд Газні; г) Ібрахім Лоді.
5. Нікейська імперія існувала у ...? а) 1204 – 1261pp.; б) 1204 – 1244pp.; в) 1204 – 1224 pp.; г) 1204 – 1461 pp.	10. Битва під Нікополем відбулась у ...? а) 1346 p.; б) 1358 p.; в) 1356 p.; г)1396 p..

- Визначити зміст понять: «аллод», «цех», «джихад».
- Визначити характерні риси історичного розвитку Китаю в добу правління династії Тан.
- Проаналізувати розвиток середньовічного міста в Західній Європі.

Контрольне завдання № 16

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Медіоланський едикт а) 293 р.; б) 303 р.; в) 313 р.; г) 323 р.	6. Доба династії Сун тривала....? а) 951 – 1280 рр. б) 979 – 1279 рр. в) 960 – 1279 рр. г) 979 – 1280 рр.
2. Піпін Короткий правив у Франкській державі у ...? а) 715 – 741 рр.; б) 741 – 768 рр.; в) 768 – 814рр; г) 814 – 840 рр .	7. Війна Тайра і Мінамото відбулась у..? а) 1181 – 1185 рр; б) 1185 – 1190 рр. ; в) 1156 – 1181 рр.; г) 1181 – 1190рр.
3. «Священа Римська імперія» була заснована у...? а) 919 р.; б) 936; в) 955 р; г) 962 р.	8. Засновником Османської держави був..? а) Осман Газі; б) Орхан; в) Мехмет I; г) Мурад I.
4. Едуард I правив в Англії у ...? а) 1227 – 1270 рр.; б) 1265 – 1306 рр.; в) 1272 – 1307 рр; г) 1272 – 1302 рр .	9.Перша португальська факторія в Індії була заснована у а) 1500 р. ; б) 1520 р.; в) 1613 р.; г) 1674 р.
5. «Авіньонський полон» пап продовжувався у ...? а) 1304 – 1374 рр.; б) 1309 – 1377 рр.; в) 1313 – 1375 рр.; г) 1314 – 1381 рр .	10. Встановлення тиранії Медичі у Флоренції відбулось у ...? а) 1430 р. ; б) 1434 р.; в) 1435 р.; г) 1437 р..

2. Визначити зміст понять: «літ», «дінат», «інвеститура».

3. Охарактеризуйте становище селян Західної Європи в середні віки.

4. Проаналізувати історичний розвиток Візантії в добу правління Македонської династії (867 – 1056 рр.)..

Контрольне завдання № 17

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Правління імператора Константина I Великого а) 221 – 240 рр.; б) 235 – 284 рр.; в) 284 – 305 рр.; г) 306 – 337 рр..	6.Відомою імператрицею Китаю була? а) Лі Шимінь; б) Цао Цао; в) Чжен Хе; г) У Цзетянь.
2. Імператор Іраклій правив у Візантії у...? а) 602 – 610 рр.; б) 610 – 641 рр.; в) 602 – 641рр.;	7. В добу сьогунату імператорська резиденція була розташована в....? а) Нарі; б) Кіото ;

г) 610 – 653 рр..	в) Токіо; г) Сакаї.
3. Об'єднання англосаксонських королівств під владою Уессекса відбулось у ...? А) 756 р.; б) 787 р.; в) 829 р.; г) 843 р..	8. Форма умовного землеволодіння в Османській Туреччині – це...? а) хасс; б) мульк; в) вакф; г) тімар.
4. Каяття імператора Генриха IV в Каносі відбулось у ...? а) 1077 р.; б) 1086 р; в) 1122 р.; г) 1177 р..	9. Самудрагупта – правитель держави а) Гуптів ; б) Палів; в) Раштракутів; г) Гурідів.
5. Людовік IX Святий правив у Франції у...? а) 1212 – 1250 рр.; б) 1226 – 1270 рр.; в) 1225 – 1274 рр.; г) 1259 – 1282 рр..	10. Битва біля Кресі відбулась у ...? а) 1314 р.; б) 1328 р; в) 1337 р.; г) 1346 р..

2. Визначити зміст понять: «шефден», «бюргер», «надільна система».
3. Охарактеризуйте становище світських феодалів у Високому середньовіччі.
4. Проаналізувати правління халіфів династії Аббасидів.

Контрольне завдання № 18

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Пограбування Рима вандалами відбулось у...? а) 449 р.; б) 451 р.; в) 455 р.; г) 532 р..	6. Доба династії Мін тривала....? а) 1368 – 1644 рр; б) 1351 – 1645 рр; в) 1396 – 1628 рр; г) 1382 – 1648 рр.
2. Королівство лангобардів в Італії існувало у ...? а) 568 – 774 рр.; б) 486 – 751 рр; в) 600 – 744 рр; г) 486 – 774 рр..	7. Титул голови клана в середньовічній Японії? а) інсей; б) самурай; в) сьогун; г) даймьо.
3. Завоювання І Болгарського царства Візантією закінчилось у ...? а) 988 р.; б) 997 р.; в) 1005 р; г) 1018 р..	8. Представники служилого стану в Османській імперії – це...? а) ескері; б) райя; в) зінік; г) кули.
4. Вормський конкордат було укладено у ...? а) 1077 р; б) 1099 р.; в) 1122 р;	9. Релігія правлячої верхівки Делійського султанату... а) буддизм ; б) сінтоїзм; в) іслам;

г) 1137 р..	г) індуїзм.
5. Битва під Бувінем відбулась у ...? а) 1204 р; б) 1214 р.; в) 1223 р; г) 1227 р..	10. «Велика схізма » (розкол в католицькій церкві) відбулась у ...? а) 1314 -1415 рр.; б) 1367 – 1446 рр.; в) 1378 – 1417рр.; г) 1378 – 1437 рр..

2. Визначити зміст понять: «колон», «інквізиція», «сьогун».
3. Охарактеризуйте становище духовенства в середні віки.
4. Проаналізувати політику візантійських імператорів династії Комнінів.

Контрольне завдання № 19

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Створення системи тетрархії в Римській імперії а) 220 р.; б) 254 р.; в) 284 р.; г) 293 р.	6. Селім I Явуз правив у...? а) 1482 – 1512 рр.; б) 1512 – 1520 рр.; в) 1520 – 1566 рр.; г) 1566 – 1574 рр.
2. Завоювання Іспанії арабами відбулось у...? а) 610 – 644 рр.; б) 711 – 714 рр. ; в) 718 – 732 рр. ; г) 722 – 732 рр..	7. Першим об'єднувачем Японії у XVI ст. був...? а) Такеда Сінген; б) Ода Нобунага; в) Токугава Ієясу; г) Тойотомі Хідейосі.
3. Франконська (Салічна) династія правила в Німеччині у...? а) 919 – 1024 рр.; б) 1024 – 1125рр. ; в) 1138 – 1254рр.; г) 987 – 1328рр..	8. Відомий керівник мусульманських походів в Індію... а) Харши ; б) Кумарілла Бхата; в) Махмуд Газні; г) Ібрахім Лоді.
4. Латинська імперія існувала у ...? а) 1204 – 1261рр.; б) 1204 – 1244рр.; в) 1204 – 1224 рр.; г) 1204 – 1461 рр.	9. Падіння Гранадського емірату? а) 1415 р.; б) 1492 р.; в) 1498 р.; г) 1517 р..
5. Едуард III правив в Англії у ...? а) 1272 – 1306 рр.; б) 1285 – 1314рр.; в) 1319 – 1363 рр.; г) 1327 – 1377рр.	10. Битва під Варною відбулась у ...? а) 1410 р.; б) 1415 р.; в) 1444 р.; г) 1453 р.

2. Визначити зміст понять: «феод», «орден», «сеппуку».
3. Охарактеризуйте боротьбу за інвеституру між римськими папами та імператорами і її наслідки?
4. Проаналізувати вплив ісламу на історичний розвиток середньовічної Індії.

Контрольне завдання № 20

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Система англосаксонських королівств, яка існувала у ранньому середньовіччі мала назву...? а) дуумвірат; б) триумвірат; в) тетрархія; г) гептархія .	6. Подушний податок для не мусульман в мусульманській державі – це...? а) харадж; б) джиз'я; в) йошур; г) іспендже .
2. Битва під Кавадонгой (початок Реконкісти) відбулась у...? а) 701 р.; б) 711 р.; в) 718 р.; г) 732 р.	7. Династія сьогунів Токугава правила у...? а) 1573 – 1867 рр.; б) 1581 – 1867 рр. ; в) 1600 – 1868 рр.; г) 1603 – 1868 рр.
3. Карл Великий став імператором у...? а) 768 р.; б) 774 р.; в) 796 р.; г) 800 р.	8. Відомим філософом – представником неоконфуціанства був...? а) Чжу Сі; б) Ян Янь; в) Ван Аньши; г) Хуан Чао.
4. Християнізацією земель прусів займався...? а) орден тамплієрів; б) орден іоаннітів; в) Тевтонський орден; г) орден Сантьяго.	9. Імперія Великих Моголів існувала у а) 1206 – 1526 рр. ; б) 1336 – 1565 рр.; в) 1526 – 1858 рр.; г) 1206 – 1565 рр.
5. Людовік XI правив у Франції у...? а) 1458 – 1490 рр. ; б) 1461 – 1483 рр.; в) 1461 – 1485 рр.; г) 1469 – 1492 рр.	10. Засновником держави ільханів в Ірані був...? а) Бату-хан; б) Хубілай; в) Хулагу; г) Хаджи-Гірей.

2. Визначити зміст понять: «газават», «євангеліє», «імператор».

3. Охарактеризуйте історичний розвиток Візантії в добу правління імператора Юстиніана I.

4. Проаналізувати роль папства в історії середньовічної Європи?

Контрольне завдання № 21

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Реконкіста відбувалась у ...? а) 698 – 1086 рр.; б) 711 – 1212 рр.; в) 718 – 1340рр.; г) 718 – 1492 рр..	6. Відомим китайським діячем, який провів податкову реформу в добу династії Тан був...? а) Чжу Сі; б) Ян Янь; в) Ван Аньши; г) Хуан Чао.
2. Розділ церкви на західну та східну	7. Сьогунат Мінамото був встановлений

відбувся у...? а) 1018 р.; б) 1051р.; в) 1054 р.; г)1086 р..	у...? а) 1181 р.; б) 1185 р.; в) 1192 р.; г) 1195 р..
3. Карл Великий підкорив королівство лангобардів у...? а) 768 р.; б) 774 р.; в) 796 р.; г) 800 р.	8. Правління Харши відбулось у ...? а) 570 – 622 рр.; б) 632 – 661 рр.; в) 606 – 647 рр.; г) 626 – 649 рр..
4. Філіпп IV Красивий ліквідував...? а) орден тамплієрів; б) орден іоаннітів; в) Тевтонський орден; г) орден Сантьяго.	9. Падіння Гранадського емірату? а) 1415 р.; б) 1492 р.; в) 1498 р.; г) 1517 р..
5. Йоркська династія правила в Англії у ...? а) 1458 – 1490 рр. ; б) 1461 – 1483 рр; в) 1461 – 1485 рр; г) 1469 – 1492 рр	10. Засновником імперії Великих Моголів був...? а) Чингіз-хан; б) Тохтамиш; в) Бабур; г) Ахбар.

2. Визначити зміст понять: «*харадж*», «*пронія*», «*легат*».
3. Дати оцінку соціально – економічному розвитку Іспанії в добу середньовіччя.
4. Проаналізувати процес монгольських завоювань та їх наслідки.

Контрольне завдання № 22

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Перенесення столиці з Риму до Константинополя відбулось у...? а) 330 р.; б) 410 р.; в) 476 р; г) 378 р..	6. Битва під Манцикертом відбулась у ...? а) 1054 р.; б) 1066 р.; в) 1071 р.; г) 1099 р..
2. Керівником гунів був...? а) Аецій; б) Аттіла; в)Северин Боецій; г)Аврелій Августин.	7. Заснування Делійського султанату відбулось у ...? а) 1196 р.; б) 1206 р.; в) 1402 р.; г) 1526 р..
3. Приєднання Хорватії до Угорщини у наслідок унії відбулось у...? а) 1075 р.; б) 1100 р.; в) 1102 р.; г) 1113 р..	8. Керівником селянської війни 874 – 884 рр. був...? а) Чжу Сі; б) Ян Янь; в) Ван Аньши; г) Хуан Чао.
4. Найбільш активну участь у Реконкісті приймав...? а) орден тамплієрів; б) орден іоаннітів;	9. Кодекс поведінки самураїв називався...? а) дао; б) бусідо; в) сеппуку;

в) Тевтонський орден; г) орден Сантьяго.	г) мікадо.
5. Імператор Карл IV Люксембург правив в Німеччині у ...? а) 1314 - 1327 рр. ; б) 1331 - 1372 рр; в) 1347 – 1378рр; г) 1354 – 1382 рр	10. Засновником імперії Юань в Китаї був...? а) Бату-хан; б) Хубілай; в) Хулагу; г) Хаджи-Гірей.

- Визначити зміст понять: «ассасіни», «великий магістр», «нобілітет».
- Визначити характерні риси суспільно-економічного розвитку Західної Європи в Високому середньовіччі.
- Проаналізувати основні риси внутрішньої та зовнішньої політики ханів Золотої Орди.

Контрольне завдання № 23

- Вибрати правильну відповідь:

1. «Останнім римлянином » називають...? а) Аеція; б) Аттілу; в)Северина Боеція; г)Аврелія Августина.	6. Заснування Османського емірату ? а) 1291 р.; б) 1299 р.; в) 1326 р.; г) 1389 р..
2. Доба вікінгів у Північній Європі тривала протягом...? а) IV – поч.VI ст.; б) кін.V-VII ст.; в)кін. VIII – серед. XI ст.; г) X-XII ст.	7. Кочовиками – противниками імперії Сун були...? а) давні тюрки; б) хозари; в) кідані; г) печеніги.
3. Імператор Фрідріх II Гогенштауфен правив у Німеччині у...? а) 1214 - 1241 рр. ; б) 1221 - 1272 рр; в) 1212 – 1250рр; г) 1213 – 1252 рр	8. Заснування держави Великих Моголів відбулось у ... ? А) 1196 р.; Б) 1206 р.; В) 1402 р.; Г) 1526 р..
4. Проголошення в Римі республіки під керівництвом Кола ді Рієнца відбулось у...? а) 1328 р.; б) 1337 р.; в) 1341 р.; г) 1347р..	9. Акт ритуального самогубства самурая називався...? а) дао; б) бусідо; в) сеппуку; г) мікадо.
5.Флорентійська церковна унія була укладена у ...? а) 1439 р.; б) 1441 р.; в) 1447 р.; г) 1456 р..	10. Засновником Золотої Орди був...? а) Бату-хан; б) Хубілай; в) Хулагу; г) Хаджи-Гірей.

- Визначити зміст понять: «кантон», «госпіт», «патристика».
- Визначити характерні риси суспільно-економічного життя Західної Європи в Пізньому середньовіччі.
- Проаналізувати правління Діоклетіана.

Контрольне завдання № 24

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Відомим пізньоримським філософом був...? а) Аецій; б) Аттіла; в) Северин Боецій; г) Аврелій Августин.	6. Битва на Косовому полі відбулась у ...? а) 1291 р.; б) 1299 р.; в) 1326 р.; г) 1389 р..
2. Імператор Лев III Ісавр правив у Візантії в...? а) 705 - 751рр.; б) 717 - 741 рр.; в) 718 - 745 рр.; г) 727 - 745 рр..	7. Резиденцією японських імператорів в середні віки було м....? а) Кіото; б) Токіо; в) Едо; г) Камакура.
3. Португальська держава була заснована у...? а) 1000 р.; б) 1075 р.; в) 1139 р.; г) 1224 р..	8. Гвардія рабів у халіфів Аббасидів складалась з...? а) мамлюків; б) гулямів; в) яничар; г) сакаліба.
4. Сторічна війна між Францією та Англією розпочалась у...? а) 1328 р.; б) 1337 р.; в) 1346 р.; г) 1356 р..	9. Об'єднання Китаю під владою династії Суй відбулось у...? а) 589 р.; б) 601 р.; в) 618 р.; г) 626 р..
5. Династія Тюдорів правила в Англії у ...? а) 1458 – 1490 рр. ; б) 1461 – 1483 рр; в) 1461 – 1485 рр; г) 1485 – 1603 рр	10. Засновником Кримського ханства був...? а) Бату-хан; б) Хубілай; в) Хулагу; г) Хаджи-Гірей.

2. Визначити зміст понять: «серв», «ценз», «кардинал».

3. Дати оцінку процесу утворення централізованої держави у Франції.

4. Проаналізувати процес Великого переселення народів.

Контрольне завдання № 25

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Відомим західним богословом був...? а) Аецій; б) Аттіла; в) Северин Боецій; г) Аврелій Августин.	6. Династія Тан втратила владу в Китаї у...? а) 874 р.; б) 884р.; в) 907 р.; г) 911 р..
2. Вторгнення лангобардів до Італії відбулось у...? а) 568 р.; б) 572 р.; в) 582 р.;	7. Першим військовим диктатором в середньовічній Японії був ...? а) Тайра Кійоморі; б) Мінамото Йорітомо; в) Асікага Такаудзі;

г) 591 р..	г) Ода Нобунага.
3. Візантійська імперія існувала у...? а) 325 - 1204 рр. ; б) 381 - 1337 рр; в) 395 - 1453 рр; г) 476 - 1461 рр	8. Правляча верхівка в Єгипті у XIII – поч. XVI ст. складалась з...? а) мамлюків; б) гулямів; в) яничар; г) сакаліба.
4. Одним з керівників першого хрестового походу був...? а) Філіпп II Август; б) Готфрід Бульонський; в) Людовік VII; г) Людовік IX Святий.	9. Правила поведінки для мусульман це...? а) Сунна; б) хіджра; в) джиз'я; г) шаріат.
5. Війна Червоної та Білої троянд відбулась у...? а) 1438 - 1445 рр. ; б) 1443 - 1457 рр; в) 1455 - 1485 рр; г) 1453 - 1483 рр.	10. Значною державою на території Індії була імперія...? а) Гуптів; б) Фатимідів; в) Омейядів; г) Альмохадів.

2. Визначити зміст понять: «діоцез», «каган», «мануфактура».
3. Дати оцінку історичного розвитку Римської імперії у IV–V ст. н.е.
4. Дайте характеристику історичного розвитку Делійського султанату.

Контрольне завдання № 26

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Останнім імператором Західної Римської імперії був ...? а) Одоакр; б) Юліан; в) Ромул Августул; г) Гейзеріх.	6. Битва при Таласі відбулась у...? а) 690 р.; б) 705 р.; в) 751 р.; г) 780 р..
2. Понтифікат Григорія I Великого відбувся у ...? а) 491 - 511рр. ; б) 590 - 604рр; в) 582 – 602 рр; г) 595 - 610 рр	7. Раннє середньовіччя в Західній Європі продовжувалось протягом...? а) IV – V ст.; б) V – X ст.; в) XI – XIII ст.; г) XIV – XV ст..
3. Фрідріх I Барбаросса вів боротьбу з ...? а) Швабським союзом; б) Ломбардською лігою; в) Швейцарським союзом; г) Ганзою.	8. Титул голови індуїстського князівства...? а) раджа; б) даймьо; в) ван; г) хакан.
4. Одним з керівників третього хрестового походу був...? а) Філіпп II Август; б) Готфрід Бульонський; в) Людовік VII; г) Людовік IX Святий.	9. Початком літочислення у мусульман є...? а) Сунна; б) джиз'я; в) хіджра; г) шаріат.
5. Повстання чомпі у Флоренції відбулось у ...? а) 1356 – 1358 рр. ; б) 1378 р; в) 1382 - 1384 рр; г) 1413 р.	10. Ісмаїлітською державою правила династія халіфів...? а) Гуптів; б) Фатимідів; в) Омейядів; г) Альмохадів.

2. Визначити зміст понять: «ратуша», «фема», «тетрархія».

3. Дати оцінку виникнення та становлення Християнської церкви.

4. Охарактеризуйте становище Османської Туреччини в правління Сулеймана I Пишного.

Контрольне завдання № 27

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Правителем першого варварського королівства в Італії був ...? а) Одоакр; б) Юліан; в) Ромул Августул; г) Гейзеріх.	6. Знищення держави Північна Сун чжурчженями відбулось у ...? а) 1077р.; б) 1118 р.; в) 1127 р.; г) 1142 р..
2. Династія Комнінів правила у Візантії у...? а) 867 - 1056 рр.; б) 1081 - 1185 рр.;	7. Пізнє середньовіччя в Західній Європі продовжувалось протягом...? а) IV – V ст.; б) V – X ст.;

в) 1185 - 1204; г) 1258 - 1453.	в) XI – XIII ст.; г) XIV – XV ст..
3. Альбігойські війни відбулись у...? а) 1209 – 1226 рр.; б) 1209 – 1229 рр.; в) 1212 - 1226; г) 1212 - 1229.	8. Багдад був столицею ...? а) халіфату Омейядів; б) халіфату Аббасидів; в) держави «праведних халіфів»; г) халіфату Фатимідів.
4. Одним з керівників другого хрестового походу був...? а) Філіпп II Август; б) Готфрід Бульонський; в) Людовік VII; г) Людовік IX Святий.	9. Титул глави голови держави давніх тюрків (тюркютів)...? а) раджа; б) даймьо; в) ван; г) хакан.
5. Паризьке повстання відбулось у ...? А) 1356 – 1358 рр. ; Б) 1378 р; В) 1382 - 1384 рр; Г) 1413 р.	10. Першою династією арабських халіфів були...? а) Гупти; б) Фатиміди; в) Омейяди; г) Альмохади.

2. Визначити зміст понять: «*сінкліт*», «*норман*», «*інсей*».
3. Охарактеризуйте політичну та релігійну діяльність Мухаммеда.
4. Проаналізувати оформлення системи домінанту в Римській імперії.

Контрольне завдання № 28

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Імператором, який намагався відродити язичництво був...? а) Одоакр; б) Юліан; в) Ромул Августул; г) Гейзеріх.	6. Морські експедиції Чжен Хе відбулись у...? а) XIII ст.; б) XIV ст.; в) XV ст.; г) XVI ст..
2. Династія Меровінгів в королівстві франків припинилась у...? а) 714 р.; б) 732 р.; в) 751 р.; г) 774 р..	7. Доба домітану в Римській імперії продовжувалось протягом...? а) IV – V ст.; б) V – X ст.; в) XI – XIII ст.; г) XIV – XV ст..
2. Династія Палеологів правила у Візантії у...? а) 867 - 1056 рр.; б) 1081 - 1185 рр.; в) 1185 – 1204 рр.; г) 1258 – 1453рр..	8. Каїр був столицею ...? а) халіфату Омейядів; б) халіфату Аббасидів; в) держави «праведних халіфів»; г) халіфату Фатимідів.
4. Керівником сьомого і восьмого хрестових походів був...? а) Філіпп II Август; б) Готфрід Бульонський; в) Людовік VII; г) Людовік IX Святий.	9. Князівський титул в Китаї...? а) раджа; б) даймьо; в) ван; г) хакан.
5. Повстання тюшенів відбулось у ...?	10. Мусульманською державою Магриба і

а) 1356 – 1358 рр. ; б) 1378 р; в) 1382 - 1384 рр; г) 1413 р.	Іспанії правила династія...? а) Гуптів; б) Фатимідів; в) Омейядів; г) Альмохадів.
--	---

2. Визначити зміст понять: «гвельфи», «генеральні штати», «сеньорія».
3. Охарактеризуйте політику султанів імперії Великих Моголів у XVI ст.
4. Проаналізувати правління імператора Константина I Великого.

Контрольне завдання № 29

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Королівство вандалів в Північній Африці заснував...? а) Одоакр; б) Юліан; в) Ромул Августул; г) Гейзеріх.	6. Утворення маньчжурами імперії Цин в Китаї відбулось у...? а) 1640 р.; б) 1644 р.; в) 1646 р.; г) 1648 р..
2. Відновлення існуючих та заснування нових міст в Західній Європі відбувається у ...? а) V – VI ст.; б) VII – VIII ст.; в) IX ст.; г) X – XI ст.	7. Високого середньовіччя в Західній Європі продовжувалось протягом...? а) IV – V ст.; б) V – X ст.; в) XI – XIII ст.; г) XIV – XV ст..
3. Папська держава була заснована у...? а) 756 р.; б) 759 р; в) 781 р; г) 796 р.	8. Дамаск був столицею ...? а) халіфату Омейядів; б) халіфату Аббасидів; в) держави «праведних халіфів»; г) халіфату Фатимідів.
4. Латинська імперія була ліквідована і відновлена Візантійська у ...? а) 1259 р.; б) 1261 р; в) 1273 р; г) 1282 р..	9. Взяття монголо-татарами Багдаду відбулось...? а) 1251 р.; б) 1258р; в) 1263 р; г) 1272 р..
5. Повстання кабош'єнів відбулось у ...? а) 1356 – 1358 рр. ; б) 1378 р; в) 1382 - 1384 рр; г) 1413 р.	10. Виступ папи Урбана II з закликом розпочати перший хрестовий похід відбувся у...? а) 1056 р.; б) 1076р; в) 1081 р; г) 1095 р..

2. Визначити зміст понять: «бенефіцій», «талья», «стратиот».
3. Визначити характерні риси політичного і суспільно-економічного розвитку держав хрестоносців на Близькому Сході.
4. Охарактеризуйте процес формування провідних течій ісламу: сунізму, шиїзму, хариджизму.

Контрольне завдання № 30

1. Вибрати правильну відповідь:

1. Завоювання Остготського королівства Візантією відбулось у ...? а) 535 - 555 рр.; б) 527 - 555 рр; в) 533 - 535 рр; г) 532 - 561 рр.	6. Клонійська реформа відбувалась у...? а) VIII – IX ст.; б) IX – X ст.; в) X – XI ст.; г) X – XIII ст..
2. Автором одного з перших монастирських статутів був...? а) Мартин Турський; б) Григорій I Великий; в) Бенедикт Нурсійський; г) Лев I.	7. Мекка була столицею ...? а) халіфату Омейядів; б) халіфату Аббасидів; в) держави «праведних халіфів»; г) халіфату Фатимідів.
3. Засновником Нормандського герцогства був...? а) Харальд Прекрасноволосий; б) Ральф (Роллон); в) Хастингс; г) Рюрик.	8. Темучин прийняв титул Чингіс-хана та став верховним правителем монголів у...? А) 1206 р.; Б) 1212 р; В) 1219р; Г) 1223 р..
4. Акра була взята мамлюками у...? а) 1282 р.; б) 1283 р; в) 1289р; г) 1291 р..	9. Боротьбу проти гуситів у Чехії вів імператор...? А) Оттон I Великий; Б) Фрідріх I Барбаросса; В) Рудольф Губсбург; Г) Сигизмунд Люксембург.
5. Празький університет був заснований у...? а) 1328 р.; б) 1346 р; в) 1348р; г) 1360 р..	10. У наслідок війни Червоної та Білої троянд в Англії прийшла до влади династія...? А) Ланкастерів ; Б) Тюдорів; В) Йорків; Г) Плантагенетів.

2. Визначити зміст понять: «капітулярій», «оммаж», «кортеси».

3. Визначити характерні риси розвитку Османської держави у XIV – XV ст.

4. Проаналізувати причини та наслідки падіння Західної Римської імперії.

Завдання до контрольних робіт з історії середніх віків.

Семестр I

КР №1.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток англо-саксонських королівств у ранньому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток королівства франків у добу правління династії Меровінгів.
3. Охарактеризуйте історичний розвиток Франції у добу Високого середньовіччя.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства лангобардів.
2. Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток королівства франків у добу правління династії Каролінгів.
3. Проаналізуйте історичний розвиток Англії у добу Високого середньовіччя.

КР № 2.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте становище західноєвропейських селян у Високому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Франції у Пізньому середньовіччі.
3. Проаналізуйте розвиток міст у середньовічній Європі.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Дайте характеристику ролі стану світських феодалів у Високому середньовіччі.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Англії у Пізньому середньовіччі.
3. Охарактеризуйте роль церкви у середньовічній Європі у добу Високого середньовіччя.

Семестр II

КР № 3.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте політико-економічне становище Візантійської імперії у добу правління Юстиніана I.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Китаю у правління династії Сун.
3. Проаналізуйте процес формування японської держави в ранньому середньовіччі.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте політико-економічне становище Східної Римської імперії у IV – V ст.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Китаю у добу правління династії Тан.
3. Проаналізуйте процес формування самурайського стану в Японії та сьогунат, як форму правління.

КР №4.

Варіант 1.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте процес формування держави Чингіз-хана.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Арабського халіфату у добу правління династії Аббасидів.
3. Проаналізуйте політико-економічне становище імперії Великих Моголів у XVI – на початку XVII ст.

Варіант 2.

Дайте відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток Золотої Орди.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Арабського халіфату у добу правління династії Омейядів.
3. Проаналізуйте процес формування Османської держави у XIV – XV ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Варварські королівства в Західній Європі..

·
МЕТА:

- Розкрити основні етапи становлення та розвитку цивілізації варварських королівств, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Періодизація всесвітньої історії.
2. Основні види хронології.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, варварські королівства, середньовіччя, медієвістика, варварські правди.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Вестготське королівство.
2. Остготське королівство.
3. Королівство вандалів та аланів.
4. Королівство бургундів.
5. Англо-саксонські королівства.
6. Королівство лангобардів.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте історичний розвиток вестготського королівства в Іспанії?
2. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства вандалів та аланів?
3. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства бургундів?
4. Охарактеризуйте історичний розвиток держави остготів в Італії?
5. Охарактеризуйте історичний розвиток королівств англів, ютів та саксів в Британії?
6. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства лангобардів?

Список основної і додаткової літератури, рекомендованої студентам.

Джерела

1. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
2. Англосаксонская хроника. Пер. с др.-англ. Метлицкой З.Ю. – СПб.: Евразия, 2010. – 288 с.
3. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского средневековья): В 2-х т. /Под ред. С.С. Неретиной. – СПб.: РХГИ, 2001.
4. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англосаксов. – СПб.: Алетея, 2003.
5. Видукин Корвейский. Деяния саксов / Вступ. статья, пер. и коммент. Г.Э. Санчука. – М., 1975.
6. Византийский земледельческий закон / Текст, исслед., коммент.- Л., 1984.
7. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. - 551 с.
8. Виллардуэн, Ж. де. Завоевание Константинополя. – М.: Наука, 1993. – 298 с.
9. Генрих Латвийский. Ливонская хроника. – М.-Л.: АН СССР, 1938. – 608 с.

10. Жуанвиль Жан де. Книга благочестивых речений и добрых деяний нашего святого короля Людовика. Пер. со старофранц. Цыбулько Г. Ф., под редакцией Карачинского А. Ю., научный редактор перевода Малинин Ю. П. — СПб, Евразия, 2012. — 400 с.
11. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах.- М., 1977.
12. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
13. Исландские саги. Т. 2 / Пер. прозаич. текста с древнеисл., общ.ред. и коммент. А. В. Циммерлинга; Стихи в пер. А. В. Циммерлинга и С. Ю. Агишева / под ред. С. Ю. Агишева, А. В. Бусыгина, В. В. Рыбакова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 608 с. – (Studia philologica).
14. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
15. Лиутпранд Кремонский. Антоподосис. Книга об Оттоне. Отчет о посольстве в Константинополь. – М.: SPSL; Русская панорама, 2006. – 192 с.
16. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
17. Песнь о Нибелунгах. – Л.: Наука, 1972. – 344 с.
18. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
19. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
20. Рихер Реймский. История. – М.: РОССПЭН, 1997. – 336 с.
21. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
22. Стурлусон, Снорри. Круг земной. – М.: Наука, 1980. – 688 с.
23. Титмар Мерзебургский. Хроника. В 8 книгах/ 2-е изд., исправл./ Пер. с лат. И.В. Дьяконова. – М.: Русская панорама, 2009. – 256 с.
24. Фруассар Ж. Хроники. 1325 – 1340/ Пер., сост., предисл., прим., указат. А.В. Аникеева; Под наук. ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: СПбУ, 2009. – 655 с.
25. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
26. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
27. Церковные историки IV-V веков. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН). 2007. – 624 с.
28. Циркин Ю. Б. Античные и раннесредневековые источники по истории Испании. — СПб.: Филол. ф-т СПбГУ; Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. - 360 с.
29. Эйнхард. Жизнь Карла Великого. – М.: Институт философии, теологии и истории св.Фомы, 2005.-304с.

Навчальна література

1. Вайнштейн О.Л.Историография средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней.- М.- Л., 1940.
2. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
3. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
4. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина.- М., 1977.
5. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
6. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в.- М., 1963.
7. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.

Загальні праці

1. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
2. Альтамира-и-Крвеа Р. История Испании: В 2-х т. – М.: Издательство иностранной литературы, 1951.
3. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери, пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
4. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. – М.: МГУ, 1998. – 624 с.
5. Блейк С., Ллойд С. Пендрагон. Король Артур: рождение легенды / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 352 с., ил. — (Ключи от Авалона).
6. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. – М., 2000.
7. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.-Л.: Наука, 1964. – 484 с.
8. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии.- М., 2004.- 189 с.
9. Вольфрам Х. Готы/ Пер. с нем. П.Б. Миловидов, М.Ю. Некрасов/ Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. Бондарко и П.В. Шувалова. – СПб.: Ювента, 2003. – 656 с. – (Историческая библиотека).
10. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
11. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.-,К.: Атика, 2005.- 324 с.
12. Глебов А.Г. Англия в раннем средневековье. – СПб.: Евразия, 2007. – 288с.
13. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.
14. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. – М., 1977.
15. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
16. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
17. Демюрже, А. Жак де Моле: Великий магистр ордена тамплиеров / А. Демюрже; пер. с фр. М.Ю. Некрасова. — СПб.: Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
18. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
19. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
20. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М., 1967.
21. История Италии. В. 3-х т. / Ред. Коллегия С.Д.Сказкин и др. – М., 1970. - Т.1.
22. История Норвегии/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
23. История Франции . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
24. История Швеции/ Под ред. А.С. Кана. – М.: Наука, 1974. – 720 с.
25. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4.
26. Каппер Дж. П. Викинги Британии.- СПб., 2003. – 272 с.
27. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства.- М., 1987.
28. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
29. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.

30. Клаудо Д. История вестготов. - СПб., 2002.
31. Контамин Ф. Война в средние века. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с. – (Историческая библиотека).
32. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. – М.: Весь мир, 2002. – 656 с.
33. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984.
34. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII – XV вв. – М.: Наука, 1987. – 256 с.
35. Краткая история Германии/У. Дирльмайер, А. Гестрих, У. Херрман. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
36. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
37. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
38. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. с итал. А. Миролюбовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
39. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
40. Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков. – Л.: ЛГУ, 1955. – 374 с.
41. Мак-Кензи А. Кельтская Шотландия / Перевод, научная ред., вступит. Статья С.В. Иванов. - М. : Вече, 2008. - 336 с.
42. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. – К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. – 1064 с.
43. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
44. Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе. – М., 1987.
45. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М., 1991 – 1992. – Т. 1-2.
46. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. – СПб., 2008.
47. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. – М.: АН СССР, 1956. – 420 с.
48. Рюкуа А. Средневековая Испания. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
49. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. – 216 с.
50. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. – Пермь, 1975.
51. Тарле Е.А. История Италии в средние века. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
52. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. – СПб., 2003.
53. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т.- М., 2001 – 2002.
54. Эрлихман В.В. Король Артур. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 319 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування феодального суспільства, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури варварських королівств.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в каролінгську добу.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, варварські королівства, середньовіччя, медієвістика, варварські правди.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Держава Меровінгів у 6-7 ст.
2. Майордоми. Діяльність Карла Мартелла.
3. Піпін Короткий. Прихід до влади Каролінгів.
4. Імперія Карла Великого.
5. Розпад імперії Каролінгів.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте політику перших Каролінгів –майордомів і королів?
2. Охарактеризуйте завойовницьку політику Карла Великого?
3. Визначте причини та наслідки відновлення імператорської влади на Заході?
4. Охарактеризуйте сутність «Каролінгського відродження»?
5. Охарактеризуйте систему управління Каролінгською імперією?
6. Проаналізуйте особливості процесу феодалізації за часи Каролінгів?
7. Визначте причини розпаду Каролінгської імперії?
8. В чому полягає історичне значення імперії Каролінгів?
9. Охарактеризуйте зміни у поземельних відносинах у добу Каролінгів і Меровінгів.
10. Охарактеризуйте положення залежних селян.
11. Проаналізуйте поняття «феодальний імунітет».
12. Охарактеризуйте феодальну ієрархію.
13. Проаналізуйте особливості управління великими феодальними маєтками.
14. Визначте особливості натурального господарства.

Список основної і додаткової літератури, рекомендованої студентам.

Джерела

1. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
2. Англосаксонская хроника. Пер. с др.-англ. Метлицкой З.Ю. – СПб.: Евразия, 2010. – 288 с.
3. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского средневековья): В 2-х т. /Под ред. С.С. Неретиной. – СПб.: РХГИ, 2001.
4. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англосаксов. – СПб.: Алетейя, 2003.
5. Видукинд Корвейский. Деяния саксов / Вступ. статья, пер. и коммент. Г.Э. Санчука. – М., 1975.
6. Византийский земельный закон / Текст, исслед., коммент.- Л., 1984.
7. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. - 551 с.
8. Виллардуэн, Ж. де. Завоевание Константинополя. – М.: Наука, 1993. – 298 с.

9. Генрих Латвийский. Ливонская хроника. – М.-Л.: АН СССР, 1938. – 608 с.
10. Жуанвиль Жан де. Книга благочестивых речений и добрых деяний нашего святого короля Людовика. Пер. со старофранц. Цыбулько Г. Ф., под редакцией Карачинского А. Ю., научный редактор перевода Малинин Ю. П. — СПб, Евразия, 2012. — 400 с.
11. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах.- М., 1977.
12. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
13. Исландские саги. Т. 2 / Пер. прозаич. текста с древнеисл., общ.ред. и коммент. А. В. Циммерлинга; Стихи в пер. А. В. Циммерлинга и С. Ю. Агишева / под ред. С. Ю. Агишева, А. В. Бусыгина, В. В. Рыбакова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 608 с. – (Studia philologica).
14. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
15. Лиутпранд Кремонский. Антоподосис. Книга об Оттоне. Отчет о посольстве в Константинополь. – М.: SPSL; Русская панорама, 2006. – 192 с.
16. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
17. Песнь о Нибелунгах. – Л.: Наука, 1972. – 344 с.
18. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
19. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
20. Рихер Реймский. История. – М.: РОССПЭН, 1997. – 336 с.
21. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
22. Стурлусон, Снорри. Круг земной. – М.: Наука, 1980. – 688 с.
23. Титмар Мерзебургский. Хроника. В 8 книгах/ 2-е изд., исправл./ Пер. с лат. И.В. Дьяконова. – М.: Русская панорама, 2009. – 256 с.
24. Фруассар Ж. Хроники. 1325 – 1340/ Пер., сост., предисл., прим., указат. А.В. Аникеева; Под науч. ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: СПбУ, 2009. – 655 с.
25. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
26. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
27. Церковные историки IV-V веков. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН). 2007. – 624 с.
28. Циркин Ю. Б. Античные и раннесредневековые источники по истории Испании. — СПб.: Филол. ф-т СПбГУ; Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2006. - 360 с.
29. Эйнарх. Жизнь Карла Великого. – М.: Институт философии, теологии и истории св.Фомы, 2005.-304с.

Навчальна література

8. Вайнштейн О.Л.Историография средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней.- М.- Л., 1940.
9. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
10. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
11. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина. - М., 1977.
12. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1986.
13. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в.- М., 1963.
14. Крижанівська О.О.,Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.

Загальні праці

1. Азимов А. История Англии. – М., 2005.
2. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
3. Алексинский Д. П., Жуков К. А., Бутягин А. М., Коровкин Д. С. Всадники войны: Книга певая. Кавалерия Европы. — СПб.: ООО «Издательство «Полигон», 2005. — 488 с.; ил.
4. Альтамира-и-Кревеа Р. История Испании: В 2-х т. – М.: Издательство иностранной литературы, 1951.
5. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. – 326 с.
6. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке/ Пер. с фр. Я.Ю. Старцева при участии В.А. Бабинцева. – Екатеринбург: Урал. ун-т, 1999. – 416 с.
7. Балакин В. Творцы Священной Римской империи. – М.: Молодая гвардия, 2004.
8. Барбер М. Процесс тамплиеров. - М.: Алетейа, Энигма. - 496 с.
9. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1987.
10. Барлоу Ф. Вильгельм I и нормандское завоевание Англии / Пер. с англ. под ред. С. В. Иванова. — СПб.: Евразия, 2007. — 320 с : ил.
11. Бартелеми Д. Рыцарство: От древней Германии до Франции XII в. /Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2012. - 584 с.: ил.
12. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. – М.: РОССПЭН, 2007. – 432 с.
13. Басовская Н. Столетняя война: леопард против лилии. – М.: АСТ, Астрель, 2002. — 428 с., [4], ил. — (Историческая библиотека).
14. Бек К. Век Венеции. – М.: Весь мир, 2002. – 192 с.
15. Бемер Г. Иезуиты. Ли Г.Ч. Инквизиция. – СПб.: Полигон, 1999. – 1248 с.
16. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с: ил. —(История военного искусства).
17. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. – М.: МГУ, 1998. – 624 с.
18. Бёрн А. Битва при Азенкуре. История Столетней войны с 1369 по 1453 год.- М.:Центрполиграф, 2004.
19. Бёрн А. Битва при Креси. История Столетней войны с 1337 по 1360 год. М.:Центрполиграф, 2004.
20. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. – 240 с.
21. Блейк С., Ллойд С. Ключи от замка Грааля / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 384 с., ил. — (Ключи от Авалона).
22. Блейк С., Ллойд С. Пендрагон. Король Артур: рождение легенды / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 352 с., ил. — (Ключи от Авалона).
23. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002.

24. Бойцов М.А. Величие и смирение. Очерки политического символизма в средневековой Европе. – М.: РОССПЭН, 2009. – 550 с.: 112 ил..
25. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
26. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV – XVIII вв.: в 3-х тт. – М.: Прогресс, 1986 – 1992.
27. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
28. Брюнель-Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 414 с. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
29. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. – М., 2000.
30. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX – XI вв. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 463 с.
31. Булфинч Т. Мифы и легенды рыцарской эпохи / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 349 с.
32. Бульст-Тилле М.Л., Йордан К., Флекенштейн Й. Священная Римская империя: эпоха становления/Пер. с нем. К.Л. Дробинской, Л.Н.Неборской; под ред. И.О.Ермаченко. – СПб.: Евразия, 2008. – 480 с.
33. Вагнер В. Норвежские, кельтские и тевтонские легенды / Пер. с англ. Т.В. Китаиной. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 285 с.
34. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.-Л.: Наука, 1964. – 484 с.
35. Вебер М. История хозяйства. Город. – М.: Канон-прес-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
36. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. – СПб.: Евразия, 2006. – 383 с.
37. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии. - М., 2004.- 189 с.
38. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. – СПб., 1997.
39. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
40. Вольфрам Х. Готы/ Пер. с нем. П.Б. Миловидов, М.Ю. Некрасов/ Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. Бондарко и П.В. Шувалова. – СПб.: Ювента, 2003. – 656 с. – (Историческая библиотека).
41. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
42. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.-,К.: Атика, 2005.- 324 с.
43. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. – 448 с.
44. Гарро А. Людовик Святой и его королевство/ Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулько. – СПб.: Евразия, 2002. – 256 с.
45. Гергей Е. История папства. - М.: Республика, 1996. - 463 с.
46. Глебов А.Г. Англия в раннем средневековье. – СПб.: Евразия, 2007. – 288с.
47. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
48. Грегоровиус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). – М.: Альфа-книга, 2008.- 1280 с.
49. Грессинг, З. Максимилиан I/З. Грессинг, пер. с нем. Е.Б. Каргиной. - М: АСТ,2005.-318, [2] с.: 16л. ил. - (Историческая библиотека).
50. Григулевич И.Р. Инквизиция. – М.: Политиздат, 1976.
51. Грин, Т. Инквизиция: царство страха / Тоби Грин; пер. с англ. Н.И. Смирновой. - М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. - 541, [3] с.: 16л. ил.
52. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.
53. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. – М., 1977.
54. Гуревич А.Я. Походы викингов. – М., 1966.
55. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
56. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства.- М., 1990.
57. Даркевич В.П. Аргонавты средневековья. – М.: Наука, 1976. – 200 с.
58. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX—XVI вв. Изд. 2-е, доп. — М.: Индрик, 2006. - 432 с. ил.
59. Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда/ Под ред. Н.А. Хачатурян. – М.-СПб.: Алетей, 2001. – Вып. 1. – 352 с.
60. Девриз К. Великие сражения средних веков 1000 – 1500/ К. Девриз, М. Догерти, Й. Дикки. – М.: Эксмо, 2007. – 224 с.
61. Деломо Ж. Цивилизация Возрождения/ Пер с фр. И. Эльфонд.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 720 с. – (Серия «Великие цивилизации»).
62. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт.. – СПб.: Наука, 2001. – Т.3.
63. Демюрже, А. Жак де Моле: Великий магистр ордена тамплиеров / А. Демюрже; пер. с фр. М.Ю. Некрасова. — СПб.: Евразия, 2009 — 413, [3] с.
64. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
65. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. – СПб., 2003.
66. Джуэтт С.О. Завоевание Англии норманнами. – Мн.: Харвест, 2003. – 304 с.
67. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. – М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. – 512 с.
68. Диль Ш. История Византийской империи. – М., 1948.
69. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
70. Добиащ-Рождественская О.А.Крестом и мечом. Приключения Ричарда I Львиное Сердце. – М., 1991.
71. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер.с англ. Л.А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 431 с.
72. Дюбі Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. – Київ, 2003.
73. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. – М., 2001.
74. Дюби Ж. Трехчастная модель, или представление средневекового общества о себе самом/ Пер. с фр. Ю.А. Гинзбург. - М.: Языки русской культуры, 2000. – 320 с.
75. Жданович О. Арианство в эпоху Константина Великого. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 222 с.
76. Заборов М.А. Крестовые походы. – М., 1956.
77. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. – М., 1980.
78. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. – М., 1967.
79. История Италии. В. 3-х т. / Ред. Коллегия С.Д.Сказкин и др. – М., 1970.- Т.1.
80. История Норвегии/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. – М.: Наука, 1980. – 710 с.
81. История Франции . В 3-х тт.- М., 1972. – Т.1.
82. История Швеции/ Под ред. А.С. Кана. – М.: Наука, 1974. – 720 с.
83. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003. – Т. 4.
84. Каппер Дж. П. Викинги Британии.- СПб., 2003. – 272 с.
85. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. – СПб.: Alexandria, 2007. – 332 с.
86. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства.- М., 1987.
87. Карпов С.П. Латинская Романия. – СПб.: Алетей, 2000. – 256 с.

88. Карпов С.П. Трапезундская империя и западноевропейские государства в XIII – XV вв. – М., 1981.
89. Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 2002.
90. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и нормандцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. – СПб.: Евразия, 2002. – 384 с.
91. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. – 384 с.
92. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. – Ростов-на-Дону, 1997.
93. Кин М. Рыцарство. - М.: Научный мир, 2000. - 520 с.
94. Клаудо Д. История вестготов. - СПб., 2002.
95. Колеснический Н.Ф. Исследования по истории феодального государства в Германии (IX – первой половине XII вв.). – М.: МОПИ, 1959. – 236 с.
96. Колеснический Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. - М., 1977.
97. Коллар Ф. История отравлений. Власть и яды от античности до наших дней. – М.: Текст, 2010. – 446 с.
98. Коллисон-Морлей Л. История династии Сфорца/Пер. с англ. О.А. Чулкова. – СПб.: Евразия, 2005. – 352 с.
99. Комбо И. История Парижа. – М.: Весь мир, 2002. – 176 с.
100. Контамин Ф. Война в средние века. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с. – (Историческая библиотека).
101. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. – М.: Весь мир, 2002. – 656 с.
102. Корсунский А.Р. История Испании IX – XIII вв. (Социально-экономические отношения и политический строй Астури-Леонского и Леона-Кастильского королевств). - М.: Высшая школа, 1976. – 239 с.
103. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984.
104. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII – XV вв. – М.: Наука, 1987. – 256 с.
105. Краткая история Германии/У. Дирльмайер, А. Гестрих, У. Херрман. – СПб.: Евразия, 2008. – 542 с.
106. Куглер Б. История крестовых походов. – Ростов-на-Дону, 1995.
107. Кулаковский Ю.А. История Византии: В 3 т. - СПб., 1996. – Т. 1-3.
108. Куркин А. В. Рыцари: последние битвы — СПб. «Полигон», 2004.— 512 с.; ил.
109. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. Л., 1985.
110. Лебек С. Новая история средневековой Франции. – М., 1993.
111. Левицкий Я.А. Город и городское ремесло в Англии в X – XII вв. – М.-Л.: АН СССР, 1960. – 302 с.
112. Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии. – М.: Наука, 1987. – 284 с.
113. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
114. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
115. Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века/ Пер. с фр. Е. Лебедевой. – М.: Текст, 2008. – 189 с.
116. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века. - СПб., 2003.
117. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. – (Серия «Становление Европы»).
118. Ле Гофф Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
119. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
120. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
121. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
122. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. с итал. А. Мирлобобовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
123. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
124. Лот Ф. Последние Каролинги. - СПб., 2001.
125. Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков. – Л.: ЛГУ, 1955. – 374 с.
126. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб.: Евразия, 1999. – 470 с.
127. Мадоль Ж. Альбигойская драма и судьбы Франции. – СПб.: Евразия, 2001.
128. Мак-Кензи А. Кельтская Шотландия / Перевод, научная ред., вступит. Статья С.В. Иванов. - М.: Вече, 2008. - 336 с.
129. Мак-Нил У. В погоне за мощью. Технология, вооруженная сила и общество в XI – XX веках / Пер. с англ. Т. Ованнисяна; предисловие Г. Дерлугьяна; научная редакция и послесловие С. А. Нефедова — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 456 с.: ил.
130. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. – К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. – 1064 с.
131. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
132. Медведев И.П. Византийский гуманизм XIV – XV вв. – М., 1976.
133. Мелин Ян, Юханссон Альф В., Хеденборг С. История Швеции/Пер. со швед. - М.: Весь Мир, 2002. - 400 с. - (Национальная история).
134. Мельвил М. История ордена тамплиеров. – СПб., 1999.
135. Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе. – М., 1987.
136. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М., 1991 – 1992. – Т. 1-2.
137. Мишо Г. История крестовых походов. – М., 1999.
138. Монтгомери Уотт У. Влияние ислама на средневековую Европу. – М.: Наука. Восточная литература, 1976. – 128 с.
139. Монтанари М. Голод и избыток. История питания в Европе. – СПб.: Александрия, 2009. – 279 с. – (Серия «Становление Европы»).
140. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века. - М., 2001.
141. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. – СПб., 2008.
142. Невилл П. Ирландия: История страны / Питер Невилл ; пер. с англ. Н. Омелянович под ред. К. Ковешникова. - М.: Эксмо, СПб.: Мидгард, 2009. - 352 с. : ил. - (Биографии Великих Стран).
143. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. – М.: АН СССР, 1956. – 420 с.
144. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. – М.: Наука, 1964. – 332 с.
145. Нефедов С. А. Факторный анализ исторического процесса. История Востока. - М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. - (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 752 с.
146. Норвич Д. История Византии. – М., 2010.
147. Норвич Д. История Венецианской республики. – М., 2010.
148. Норвич Д. Нормандцы в Сицилии. Второе нормандское завоевание. 1016-1130/ Пер. с англ. Л.Л. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 367 с.

149. Норвич Д. Расцвет и закат Сицилийского королевства. Нормандцы в Сицилии. 1130—1194 / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. — 399 с.
150. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
151. Окшотт Э. Рыцарь и его замок. Средневековые крепости и осадные сооружения. - М.: Центрполиграф, 2007.
152. Осокин Н.А. История средних веков. - М.- Минск, 2005.
153. Палудан Х. История Дании. - М.: Весь мир, 2007. - 592 с.
154. Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола. - М., 2001.
155. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2010. - 223 с.
156. Перну Р. Крестоносцы. - СПб., 2001.
157. Пиетри Ф. Педро Жестокий. Пер. с франц. Жатковой И. И. - СПб.: Евразия, 2007. - 288 с.
158. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
159. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. - Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. - 127 с.
160. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
161. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году. - М.: Молодая гвардия, 1999. - 382 с.
162. Поснов М.Э. История христианской церкви (До разделения Церквей 1054 г.). - М.: Высшая школа, 2005.
163. Проблемы источниковедения западноевропейского средневековья/ Под ред. В.И. Рутенбурга. - Л.: Наука, 1979. - 286 с.
164. Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии в XI – XIII ст. - М.: Соцгиз, 1938. - 424 с.
165. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий. - СПб., 2004.
166. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. - М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
167. Ран О. Крестовый поход против Грааля: Пер. с нем. / О. Ран. - М.: 000 Издательство АСТ, 2004. - 301, [3] с. - (Историческая библиотека).
168. Рансимен С. Сицилийская Вечерня: История Средиземноморья в XIII в. /Пер. с англ. С.В. Нейсмарк. — СПб.: Евразия, 2007. - 384 с.
169. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации / Ф. Рапп; пер. с фр. М.В. Ковальковой. - СПб.: Евразия, 2009. - 427, [5] с.
170. Ришар Ж. Латино-Иерусалимское королевство. - СПб., 2002.
171. Роулинг М. Европа в средние века. Быт, религия, культура/ Пер. с англ. Л.А. Калашниковой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 223 с.
172. Рыбаков В.В. Хроника Адама Бременского и первые христианские миссионеры в Скандинавии. - М.: Языки славянских культур, 2008. - 336 с.
173. Рюкуа А. Средневековая Испания. - М.: Вече, 2006. - 384 с.
174. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. - Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. - 216 с.
175. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. - М.: Высшая школа, 1976. - 248 с.
176. Сапрыкин Ю.М. Английское завоевание Ирландии (XII – XVII ст.) - М.: Высш. Школа, 1982. - 176 с. - (Библиотека историка).
177. Сарайва Ж.Э. История Португалии /Ж. Э. Сарайва ; Пер. с порт. - М.: Весь Мир, 2007 - 384 с. - (Национальная история).
178. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. - М.: Наука, 1980. - 360 с.
179. Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти/ Отв. ред. Н.А. Хачятурян. - М.: Наука, 2006. -484 с.
180. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. - Пермь, 1975.
181. Смирнова Е.Д. Средневековый мир в терминах, именах и названиях: словарь-справочник. - Мн.: Белорусь, 1999. - 383 с.
182. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. - М., 1961 – 1976. - Т. 1-16.
183. Сойер П. Эпоха викингов / Питер Сойер; пер. с англ. АЛ. Санина. - СПб.: Евразия, 2006. - 351, [1] с. - (Историческая библиотека).
184. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. - Саратов: Саратовский ун-т, 1963. - 546 с.
185. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. - М.: Наука, 1979. - 240 с.
186. Спасский А.А. Лекции по истории западноевропейского Средневековья. - СПб.: Изд-во Олега Обышко, 2009. - 288 с. - (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
187. Спенс Л. Легенды и рыцарские предания Бретани / Пер. с англ. А.Б. Давыдовой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 319 с.
188. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. - М., 1995.
189. Стам С.М. Экономическое и социальное развитие раннего города (Тулуза XI – XIII ст.). - Саратов: Саратовский ун-т, 1969. - 430 с.
190. Стрингольм А.М. Походы викингов/ Пер. с нем. А. Шемякина; Прил. и прим. К. Фриша; Предисл., коммент. А. Хлевава. - М.: АСТ, 2003. - 736 с. - (Историческая библиотека).
191. Таланов А.А. Война Роз. - М.: Рейтар, 2001. - 64 с.
192. Тарле Е.А. История Италии в средние века. - М.: Едиториал УРСС, 2003. - 208 с.
193. Тревельян Д.М. Социальная история Англии. Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории. - М.: Изд-во иностранной литературы, 1959. - 608 с.
194. Тьерри О. История завоевания Англии норманнами/ В 3-х ч. - СПб., 1868.
195. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. - СПб., 2003.
196. Уотт У. М., Какиа П. Мусульманская Испания. - М., 1976.
197. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т. - М., 2001 – 2002.
198. Уэйр Э. Французская волчица – королева Англии. Изабелла/ Пер. с англ. А. Немировой. - М.: АСТ, Астрель, 2010. - 629 с.
199. Фавтье Р. Капетинги и Франция.- СПб., 2001.
200. Фавье Ж. Столетняя война/ Пер. с франц. М. ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2009. - 656 с.
201. Фазоли Д. Короли Италии (888 - 962)/ Пер. с итал. А.В.Лентовской. - СПб.: Евразия, 2007. - 288 с.
202. Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498). Пер. с англ. С.А. Кириленко, вступ. статья А.Ю. Карачинский. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2002.— 352 с.
203. Флория Ж. Идеология меча. Предыстория рыцарства.- СПб., 1999.
204. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
205. Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. - М.: Иностранная литература, 1960. - 447 с.
206. Хьюит Г. Рожденный с мечом в руке. Военные походы Эдуарда Плантагенета. 1355-1357 / Пер. с англ. И.А. Петровской. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2010. - 255 с. - (Хроники военных сражений).
207. Хэгерманн Д. Карл Великий. - М., 2003.
208. Цивилизация Северной Европы. Средневековый город и культурное взаимодействие. - М.: Наука, 1992. - 134 с.
209. Эко У. Искусство и красота в средневековой эстетике. — СПб.: Алетей, 2003. — 256 с. — (Серия «Библиотека средних веков»).

210. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с немецкого и предисловие Ю. Арнаутовой. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.
211. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо.- Смоленск: Русич, 2001. – 672 с.
212. Эрлихман В.В. Король Артур. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 319 с.
213. Эрс Ж. Людовик XI: Ремесло короля. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 367 с.
214. Ястребицкая А.Л. Западная Европа XII – XIII вв.: Эпоха. Быт. Костюм. – М., 1978.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Франція в добу феодальної роздробленості.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування феодального суспільства у Франції, проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурні особливості цього процесу. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної Західної Європи добу Високого середньовіччя.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу Високого середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, королівська влада, феодальна дробина, Високе середньовіччя, медієвістика, хрестові походи.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Політична історія Французького королівства в IX – X ст.
2. Поземельні відносини у Французькому королівстві IX – X ст.
3. Аграрна історія Французького королівства в X – XII ст. Внутрішня колонізація.
4. Розвиток міст у XI – XIII ст.
5. Розвиток товарно-грошових відносин у XI – XIII ст.
6. Політична роздробленість у XI – XII ст.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. **Завдання для самостійної роботи:**

7. Проаналізуйте політичну історію Французького королівства у IX – X ст.?
8. Охарактеризуйте розвиток поземельних відносин у Французькому королівстві у IX – X ст.?
9. Визначте основні риси аграрної історії Франції у X – XII ст.?
10. Охарактеризуйте процес внутрішньої колонізації у Франції у X – XII ст.?
11. Охарактеризуйте розвиток міст у Франції у X – XII ст.?
12. Проаналізуйте розвиток товарно-грошових відносин у XI – XIII ст. у Франції?
13. Охарактеризуйте політичний аспект феодальної роздробленості у Французькому королівстві у XI – XII ст.?

Список основної і додаткової літератури, рекомендованої студентам.

Джерела

262. Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. – М.: СПСЛ, Русская панорама, 2011. – 584 с.
263. Англосаксонская хроника. Пер. с др.-англ. Метлицкой З.Ю. – СПб.: Евразия, 2010. – 288 с.
264. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского средневековья): В 2-х т. /Под ред. С.С. Неретиной. – СПб.: РХГИ, 2001.
265. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англос. – СПб.: Алетейя, 2003.
266. Видукин Д Корвейский. Деяния саксов / Вступ. статья, пер. и коммент. Г.Э. Санчука. – М., 1975.
267. Византийский земледельческий закон / Текст, исслед., коммент.- Л., 1984.
268. Виллани Дж. Новая хроника, или история Флоренции. – М.: Наука, 1997. - 551 с.

269. Виллардуэн, Ж. де. Завоевание Константинополя. – М.: Наука, 1993. – 298 с.
270. Генрих Латвийский. Ливонская хроника. – М.-Л.: АН СССР, 1938. – 608 с.
271. Жуанвиль Жан де. Книга благочестивых речений и добрых деяний нашего святого короля Людовика. Пер. со старофранц. Цыбулько Г. Ф., под редакцией Карачинского А. Ю., научный редактор перевода Малинин Ю. П. — СПб, Евразия, 2012. — 400 с.
272. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах.- М., 1977.
273. Задворный В.Л. Сочинения римских понтификов эпохи поздней Античности и раннего Средневековья (I – IX ст.). – М.: Изд-во Францисканцев, 2011. – 480 с.
274. Исландские саги. Т. 2 / Пер. прозаич. текста с древнеисл., общ.ред. и коммент. А. В. Циммерлинга; Стихи в пер. А. В. Циммерлинга и С. Ю. Агишева / под ред. С. Ю. Агишева, А. В. Бусыгина, В. В. Рыбакова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 608 с. – (Studia philologica).
275. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О.Рудь.: Навч. посібник. – К., 2005.
276. Лиутпранд Кремонский. Антоподосис. Книга об Оттоне. Отчет о посольстве в Константинополь. – М.: SPSL; Русская панорама, 2006. – 192 с.
277. Песнь о крестовом походе против альбигойцев. – М.: Ладомир: Наука, 2011. – 440 с.
278. Песнь о Нибелунгах. – Л.: Наука, 1972. – 344 с.
279. Петр из Дуйсбурга. Хроника земли Прусской. – М.: Ладомир, 1997. – 384 с.
280. «Пятнадцать радостей брака» и другие сочинения французских авторов. – М.: Наука, 1991. – 318 с.
281. Рихер Реймский. История. – М.: РОССПЭН, 1997. – 336 с.
282. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. – СПб., 2001. – Т. 1-3.
283. Стурлусон, Снорри. Круг земной. – М.: Наука, 1980. – 688 с.
284. Титмар Мерзебургский. Хроника. В 8 книгах/ 2-е изд., исправл./ Пер. с лат. И.В. Дьяконова. – М.: Русская панорама, 2009. – 256 с.
285. Фруассар Ж. Хроники. 1325 – 1340/ Пер., сост., предисл., прим., указат. А.В. Аникеева; Под наук. ред. Ю.П. Малинина. – СПб.: СПбУ, 2009. – 655 с.
286. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под. ред. В.И. Корецкого. – М., 1961.
287. Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. С.Д. Сказкина. – М., 1961 – 1963. – Т. I – II.
288. Церковные историки IV-V веков. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН). 2007. – 624 с.
289. Циркин Ю. Б. Античные и раннесредневековые источники по истории Испании. — СПб.: Филол. ф-т СПбГУ; Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. - 360 с.
290. Эйнхард. Жизнь Карла Великого. – М.: Институт философии, теологии и истории св.Фомы, 2005. -304с.

Навчальна література

15. Вайнштейн О.Л. Историография средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней. - М. - Л., 1940.
16. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. - М., 1985.
17. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.П.Карпова. - М., 2003,2005.
18. История средних веков: В 2 т. / Под ред. С.Д.Сказкина. - М., 1977.
19. История средних веков/ Под ред. Н.Ф.Колесниченко. - М., 1986.
20. Косминский Е.А. Историография средних веков, V - середина XIX в. - М., 1963.
21. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К., 2006.

Загальні праці

449. Азимов А. История Англии. - М., 2005.
450. Азимов А. История Франции. От Карла Великого до Жанны д'Арк / Пер. с англ. Р.Л. Гукасова. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2007. - 270 с.
451. Алексинский Д. П., Жуков К. А., Бутягин А. М., Коровкин Д. С. Всадники войны: Книга певая. Кавалерия Европы. — СПб.: ООО «Издательство «Полигон», 2005. — 488 с.; ил.
452. Альтамира-и-Крвеа Р. История Испании: В 2-х т. - М.: Издательство иностранной литературы, 1951.
453. Антонетти П. Повседневная жизнь Флоренции в эпоху Данте. - М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 2004. - 326 с.
454. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке/ Пер. с фр. Я.Ю. Старцева при участии В.А. Бабинцева. - Екатеринбург: Урал. ун-т, 1999. - 416 с.
455. Балакин В. Творцы Священной Римской империи. - М.: Молодая гвардия, 2004.
456. Барбер М. Процесс тамплиеров. - М.: Алетея, Энигма: 1998. - 496 с.
457. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. - М., 1987.
458. Барлоу Ф. Вильгельм I и нормандское завоевание Англии / Пер. с англ. под ред. С. В. Иванова. — СПб.: Евразия, 2007. — 320 с.: ил.
459. Бартелеми Д. Рыцарство: От древней Германии до Франции XII в. /Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2012. - 584 с.: ил.
460. Бартлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры 950 – 1350 гг. - М.: РОССПЭН, 2007. - 432 с.
461. Басовская Н. Столетняя война: леопард против лилии. - М.: АСТ, Астрель, 2002. — 428 с., [4], ил. — (Историческая библиотека).
462. Бек К. Век Венеции. - М.: Весь мир, 2002. - 192 с.
463. Бемер Г. Иезуиты. Ли Г.Ч. Инквизиция. - СПб.: Полигон, 1999. - 1248 с.
464. Беннет М., Брэдбери Дж. Войны и сражения Средневековья 500—1500 гг. / М. Беннет, Д. Брэдбери; пер. с англ. А. Колина. - М.: Эксмо, 2006. — 264 с.: ил. —(История военного искусства).
465. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. - М.: МГУ, 1998. - 624 с.
466. Бёрн А. Битва при Азенкуре. История Столетней войны с 1369 по 1453 год. - М.: Центрполиграф, 2004.
467. Бёрн А. Битва при Креси. История Столетней войны с 1337 по 1360 год. М.: Центрполиграф, 2004.
468. Бессмертный Б.Л. Жизнь и смерть в средние века: Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. - 240 с.
469. Блейк С., Ллойд С. Ключи от замка Грааля / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 384 с., ил. — (Ключи от Авалона).
470. Блейк С., Ллойд С. Пендрагон. Король Артур: рождение легенды / С. Блейк, С. Ллойд. — М.: Вече, 2006. — 352 с., ил. — (Ключи от Авалона).
471. Блок М. Феодалное суспільство. - К., 2002.
472. Бойцов М.А. Величие и смирение. Очерки политического символизма в средневековой Европе. - М.: РОССПЭН, 2009. - 550 с.: 112 ил.
473. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. - М.: Весь мир, 2008. - 552 с.
474. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV – XVIII вв.: в 3-х тт. - М.: Прогресс, 1986 – 1992.
475. Брук К. Саксонские и нормандские короли. 450-1154 /Пер. с англ. Л.А. Карповой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. - 255 с.
476. Брюнель- Лобришон Ж., Дюамель-Амадо К. Повседневная жизнь во времена трубадуров XII – XIII ст./Пер. с фр. Е. Морозовой. - М.: Молодая гвардия, 2003. - 414 с. - (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
477. Буданова В.П. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. - М., 2000.
478. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX – XI вв. - М.: Молодая гвардия, 2007. - 463 с.
479. Булфинч Т. Мифы и легенды рыцарской эпохи / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 349 с.
480. Бульст-Гилле М.Л., Йордан К., Флекенштейн Й. Священная Римская империя: эпоха становления/Пер. с нем. К.Л. Дробинской, Л.Н.Неборской; под. ред. И.О.Ермаченко. - СПб.: Евразия, 2008. - 480 с.
481. Вагнер В. Норвежские, кельтские и тевтонские легенды / Пер. с англ. Т.В. Китаиной. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 285 с.
482. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. - М.-Л.: Наука, 1964. - 484 с.
483. Вебер М. История хозяйства. Город. - М.: Канон-прес-Ц, Кучково поле, 2001. - 576 с.
484. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. - СПб.: Евразия, 2006. - 383 с.
485. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии. - М., 2004. - 189 с.
486. Виолле-ле-Дюк Э.Э. Жизнь и развлечения в средние века. - СПб., 1997.
487. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Э. В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. — М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. — 378, [6] с.: 8 л. ил. — (Историческая библиотека).
488. Вольфрам Х. Готы / Пер. с нем. П.Б. Миловидов, М.Ю. Некрасов/ Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. Бондарко и П.В. Шувалова. - СПб.: Ювента, 2003. - 656 с. - (Историческая библиотека).
489. Всемирная история: В 10 т. - М., 1957-1958. - Т. 3-5.
490. Галушко К. Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века: Учебное пособие /Под ред. Терещенко Ю. И.-К.: Атика, 2005.- 324 с.
491. Гарднер Дж. Жизнь и время Чосера /Пер. с англ.; предисл. З. Гачечиладзе. М.: Радуга, 1986. - 448 с.
492. Гарро А. Людовик Святой и его королевство / Пер. с фр. Г.Ф. Цыбулька. - СПб.: Евразия, 2002. - 256 с.
493. Гергей Е. История папства. - М.: Республика, 1996. - 463 с.
494. Глебов А.Г. Англия в раннем средневековье. - СПб.: Евразия, 2007. - 288с.
495. Грановский А.В. История короля Ричарда I Львиное Сердце. - М.: «Русская панорама», 2007. - 320 С., 80 ил. - (Под знаком креста и короны).
496. Грегориус Ф. История города Рима в средние века (от V до XVI ст.). - М.: Альфа-книга, 2008. - 1280 с.
497. Грессинг, З. Максимилиан I / З. Грессинг, пер. с нем. Е.Б. Каргиной. - М.: АСТ, 2005.-318, [2] с.: 16л. ил. - (Историческая библиотека).
498. Григулевич И.Р. Инквизиция. - М.: Политиздат, 1976.

499. Грин, Т. Инквизиция: царство страха / Тоби Грин; пер. с англ. Н.И. Смирновой. - М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. - 541, [3] с.: 16л. ил.
500. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М., 1984.
501. Гуревич А.Я. Норвежское общество в раннее средневековье: Проблемы социального строя и культуры. - М., 1977.
502. Гуревич А.Я. Походы викингов. - М., 1966.
503. Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. - М., 1970.
504. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. - М., 1990.
505. Даркевич В.П. Аргонавты средневековья. - М.: Наука, 1976. - 200 с.
506. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX—XVI вв. Изд. 2-е, доп. — М.: Индрик, 2006. - 432 с, ил.
507. Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда/ Под ред. Н.А. Хачатурян. - М.-СПб.: Алетейя, 2001. - Вып. 1. - 352 с.
508. Девриз К. Великие сражения средних веков 1000 – 1500/ К. Девриз, М. Догерти, Й. Дикки. - М.: Эксмо, 2007. - 224 с.
509. Деломо Ж. Цивилизация Возрождения/ Пер с фр. И. Эльфонд.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006. - 720 с. - (Серия «Великие цивилизации»).
510. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории: В 4-х тт. - СПб.: Наука, 2001. - Т.3.
511. Демюрже, А. Жак де Моле: Великий магистр ордена тамплиеров / А. Демюрже; пер. с фр. М.Ю. Некрасова. — СПб.: Евразия, 2009 — 413, [3] с.
512. Демурже А. Рыцари Христа. Военно-монашеские ордены в средние века, XI – XVI вв./ А. Демурже. Пер. с фр. М.Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2008. - 542 с.
513. Дефурно М. Повседневная жизнь времен Жанны д'Арк. - СПб., 2003.
514. Джуэтт С.О. Завоевание Англии норманнами. - Мн.: Харвест, 2003. - 304 с.
515. Диллон М., Чедвик Н.К. История кельтских королевств/Пер. с англ. С.В.Иванова. - М.: Вече, СПб: Евразия, 2006. - 512 с.
516. Диль Ш. История Византийской империи. - М., 1948.
517. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлет и падение.- СПб., 2002.
518. Добиаш-Рождественская О.А.Крестом и мечом. Приключения Ричарда I Львиное Сердце. - М., 1991.
519. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер.с англ. Л.А. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 431 с.
520. Дюби Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980 – 1420 років. - Київ, 2003.
521. Дюби Ж. Средние века (987 - 1460): От Гуго Капета до Жанны д'Арк. - М., 2001.
522. Дюби Ж. Трехчастная модель, или представление средневекового общества о себе самом/ Пер. с фр. Ю.А. Гинзбург. - М.: Языки русской культуры, 2000. - 320 с.
523. Жданович О. Арианство в эпоху Константина Великого. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - 222 с.
524. Заборов М.А. Крестовые походы. - М., 1956.
525. Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. - М., 1980.
526. История Византии: В 3-х т. Отв. ред. С.Д. Сказкин. - М., 1967.
527. История Италии. В. 3-х т. / Ред. Коллегия С.Д.Сказкин и др. - М., 1970.- Т.1.
528. История Норвегии/ Под ред. А.Я. Гуревича, А.С. Кана. - М.: Наука, 1980. - 710 с.
529. История Франции. В 3-х тт.- М., 1972. - Т.1.
530. История Швеции/ Под ред. А.С. Кана. - М.: Наука, 1974. - 720 с.
531. История человечества: В 7-ми томах. - М.: Магистр-пресс, 2003. - Т. 4.
532. Каппер Дж. П. Викинги Британии.- СПб., 2003. - 272 с.
533. Кардини Ф. Европа и ислам. История непонимания. - СПб.: Alexandria, 2007. - 332 с.
534. Кардини Ф. Истоки средневекового рыцарства.- М., 1987.
535. Карпов С.П. Латинская Романия. - СПб.: Алетейя, 2000. - 256 с.
536. Карпов С.П. Трапезундская империя и западноевропейские государства в XIII – XV вв. - М., 1981.
537. Карташев А.В. Вселенские соборы. - М., 2002.
538. Квеннеллы М., Борн Ч. Повседневная жизнь в Англии во времена англосаксов, викингов и норманцев/ Пер. с англ. Т.В. Ковалева. - СПб.: Евразия, 2002. - 384 с.
539. Кенигсбергер Г.Г. Средневековая Европа, 400 – 1500/ Пер. с англ.; Предисл. Д.Э. Харитоновича. - М.: Весь мир, 2001. - 384 с.
540. Кесслер У. Ричард I Львиное Сердце. - Ростов-на-Дону, 1997.
541. Кин М. Рыцарство. - М.: Научный мир, 2000. - 520 с.
542. Клаудо Д. История вестготов. - СПб., 2002.
543. Колесницкий Н.Ф. Исследования по истории феодального государства в Германии (IX – первой половине XII вв.). - М.: МОПИ, 1959. - 236 с.
544. Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность.- М., 1977.
545. Коллар Ф. История отравлений. Власть и яды от античности до наших дней. - М.: Текст, 2010. - 446 с.
546. Коллисон-Морлей Л. История династии Сфорца/Пер. с англ. О.А. Чулкова. - СПб.: Евразия, 2005. - 352 с.
547. Комбо И. История Парижа. - М.: Весь мир, 2002. - 176 с.
548. Контамин Ф. Война в средние века. - СПб.: Ювента, 2001. - 416 с. - (Историческая библиотека).
549. Контлар Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. - М.: Весь мир, 2002. - 656 с.
550. Корсунский А.Р. История Испании IX – XIII вв. (Социально-экономические отношения и политический строй Астура-Леонского и Леона-Кастильского королевств).- М.: Высшая школа, 1976. - 239 с.
551. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984.
552. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VII – XV вв. - М.: Наука, 1987. - 256 с.
553. Краткая история Германии/У. Дирльмайер, А. Гестрих, У. Херрман. - СПб.: Евразия, 2008. - 542 с.
554. Куглер Б. История крестовых походов. - Ростов-на-Дону, 1995.
555. Кулаковский Ю.А. История Византии: В 3т. - СПб., 1996. - Т. 1-3.
556. Куркин А. В. Рыцари: последние битвы — СПб.«Полигон», 2004.— 512 с.; ил.
557. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. Л., 1985.
558. Лебек С. Новая история средневековой Франции. - М., 1993.
559. Левицкий Я.А. Город и городское ремесло в Англии в X – XII вв. - М.-Л.: АН СССР, 1960. - 302 с.
560. Левицкий Я.А. Город и феодализм в Англии. - М.: Наука, 1987. - 284 с.
561. Ле Гофф Ж. Герои и чудеса Средних веков / Ж. Ле Гофф; Пер. с фр. Д. Савосина. — М.: Текст, 2011 — 220 [4] с.
562. Ле Гофф Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.— Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.— 328 с.
563. Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века/ Пер. с фр. Е. Лебедевой. - М.: Текст, 2008. - 189 с.
564. Ле Гофф Ж. Интеллектуалы в средние века.- СПб., 2003.
565. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Пер. с фр. А. И. Поповой. Предисл. А. О. Чубарьяна. - СПб.: Александрия, 2008. - 398 с. - (Серия «Становление Европы»).

566. Ле Гофф, Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; пер. с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. - Екатеринбург: У-Фактория; М.: Акт МОСКВА, 2009. - 544 с.
567. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. — М.: Издательская Прогресс, 2001. - 440 с.
568. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии/ Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2010. - 224 с.
569. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. - М., 1992.
570. Ливи Баччи, М. Демографическая история Европы / Серия «Становление Европы» / Пер. ситал. А. Миролобовой. - СПб.: Александрия, 2010. - 304 с.
571. Литтлвуд Й. История Франции / Йен Литтлвуд; пер. с англ. А. А. Бряндинской. — М.: АСТ: Астрель, 2008. — 224 с.
572. Лот Ф. Последние Каролинги. - СПб., 2001.
573. Люблинская А.Д. Источниковедение истории средних веков. - Л.: ЛГУ, 1955. - 374 с.
574. Люшер А. Французское общество времен Филиппа-Августа. - СПб.: Евразия, 1999. - 470 с.
575. Мадоль Ж. Альбигойская драма и судьбы Франции. - СПб.: Евразия, 2001.
576. Мак-Кензи А. Кельтская Шотландия / Перевод, научная ред., вступит. Статья С.В. Иванов. - М.: Вече, 2008. - 336 с.
577. Мак-Нил У. В погоне за мощью. Технология, вооруженная сила и общество в XI – XX веках / Пер. с англ. Т. Ованнисяна; предисловие Г. Дерлугьяна; научная редакция и послесловие С. А. Нефедова — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 456 с.: ил.
578. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. - К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. - 1064 с.
579. Машке Э. Немецкий орден. Пер. с нем. В. Соловьевой.— СПб.: Евразия, 2003.— 256 с.
580. Медведев И.П. Византийский гуманизм XIV – XV вв. - М., 1976.
581. Меллин Ян, Юханссон Альф В., Хеденборг С. История Швеции/Пер. со швед. - М.: Весь Мир, 2002. - 400 с. - (Национальная история).
582. Мельвил М. История ордена тамплиеров. - СПб., 1999.
583. Мельникова Е.А. Меч и лира. Англосаксонское общество в истории и эпосе. - М., 1987.
584. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. - М., 1991 – 1992. - Т. 1-2.
585. Мишо Г. История крестовых походов. - М., 1999.
586. Монтгомери Уотт У. Влияние ислама на средневековую Европу. - М.: Наука. Восточная литература, 1976. - 128 с.
587. Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе. - СПб.: Александрия, 2009. - 279 с. - (Серия «Становление Европы»).
588. Мулен Л. Повседневная жизнь средневековых монахов Западной Европы. X – XV века.- М., 2001.
589. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. - СПб., 2008.
590. Невилл П. Ирландия: История страны / Питер Невилл ; пер. с англ. Н. Омелянович под ред. К. Ковешникова. - М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2009. - 352 с. : ил. - (Биографии Великих Стран).
591. Неусыхин А.И. Возникновение зависимого крестьянства как класса раннефеодального общества в Западной Европе VI – VIII вв. - М.: АН СССР, 1956. - 420 с.
592. Неусыхин А.И. Судьбы свободного крестьянства в Германии в VIII – XII вв. - М.: Наука, 1964. - 332 с.
593. Нефедов С. А. Факторный анализ исторического процесса. История Востока. - М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. - (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 752 с.
594. Норвич Д. История Византии. - М., 2010.
595. Норвич Д. История Венецианской республики. - М., 2010.
596. Норвич Д. Нормандцы в Сицилии. Второе нормандское завоевание. 1016-1130/ Пер. с англ. Л.Л. Игоревского. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 367 с.
597. Норвич Д. Расцвет и закат Сицилийского королевства. Нормандцы в Сицилии. 1130—1194 / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. — 399 с.
598. Оке Ж.-К. Средневековая Венеция / Ж.-К. Оке.- М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
599. Окшотт Э. Рыцарь и его замок. Средневековые крепости и осадные сооружения.- М.: Центрполиграф, 2007.
600. Осокин Н.А. История средних веков. - М.- Минск, 2005.
601. Палудан Х. История Дании. - М.: Весь мир, 2007. - 592 с.
602. Пастуро М. Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей Круглого стола. - М., 2001.
603. Пауэр Э. Люди Средневековья / Пер. с англ. Е.В. Ламановой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2010. - 223 с.
604. Перну Р. Крестоносцы. - СПб., 2001.
605. Пиетри Ф. Педро Жестокий. Пер. с франц. Жатковой И. И. - СПб.: Евразия, 2007. - 288 с.
606. Пиренн А. Средневековые города Бельгии/ Пер. с фр. под редакцией проф. Е.А. Косминского Е. А. — СПб.: Евразия, 2001. — 512 с.
607. Пиренн А. Средневековые города и возрождение торговли. - Горький: Горьковский пед. ин-т, 1941. - 127 с.
608. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция / М.-А. Поло де Болье. - М.: Вече, 2006. - 384 с. : ил. - (Гиды цивилизаций).
609. Поньон Э. Повседневная жизнь Европы в 1000 году.- М.: Молодая гвардия, 1999. - 382 с.
610. Поснов М.Э. История христианской церкви (До разделения Церквей 1054 г.). - М.: Высшая школа, 2005.
611. Проблемы источниковедения западноевропейского средневековья/ Под. ред. В.И. Рутенбурга. - Л.: Наука, 1979. - 286 с.
612. Пти-Дютайи Ш. Феодалная монархия во Франции и в Англии в XI – XIII ст. - М.: Соцэкгиз, 1938. - 424 с.
613. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий.- СПб., 2004.
614. Райли-Смит Дж. История крестовых походов/ Пер. с англ. Е. Дорман. - М.: КРОН-ПРЕСС, 1998.
615. Ран О. Крестовый поход против Грааля: Пер. с нем. / О. Ран. - М.: 000 Издательство АСТ, 2004. - 301, [3] с. - (Историческая библиотека).
616. Рансимен С. Сицилийская Вечеря: История Средиземноморья в XIII в./ Пер. с англ. С.В. Нейсмарк. — СПб.: Евразия, 2007. - 384 с.
617. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации / Ф. Рапп; пер. с фр. М.В. Ковальковой. - СПб.: Евразия, 2009. - 427, [5] с.
618. Ришар Ж. Латинско-Иерусалимское королевство. - СПб., 2002.
619. Роулинг М. Европа в средние века. Быт, религия, культура/ Пер. с англ. Л.А. Калашниковой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. - 223 с.
620. Рыбаков В.В. Хроника Адама Бременского и первые христианские миссионеры в Скандинавии. - М.: Языки славянских культур, 2008. - 336 с.
621. Рюкуа А. Средневековая Испания. - М.: Вече, 2006. - 384 с.
622. Санников С.В. Образы королевской власти эпохи Великого переселения народов в раннесредневековой западноевропейской историографии: монография / С.В. Санников. - Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. - 216 с.
623. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. - М.: Высшая школа, 1976. - 248 с.
624. Сапрыкин Ю.М. Английское завоевание Ирландии (XII – XVII ст.) - М.: Высш. Школа, 1982. - 176 с. - (Библиотека историка).
625. Сарайва Ж.Э. История Португалии / Ж. Э. Сарайва ; Пер. с порт. - М.: Весь Мир, 2007 - 384 с. - (Национальная история).
626. Сванидзе А.А. Средневековый город и рынок в Швеции. XIII – XV вв. - М.: Наука, 1980. - 360 с.
627. Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти/ Отв. ред. Н.А. Хачятурян. - М.: Наука, 2006. -484 с.
628. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI века. - Пермь, 1975.
629. Смирнова Е.Д. Средневековый мир в терминах, именах и названиях: словарь-справочник. - Мн.: Белорусь, 1999. - 383 с.
630. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. - М., 1961 – 1976. - Т. 1-16.
631. Соьер П. Эпоха викингов / Питер Соьер; пер. с англ. А.Л. Санина. - СПб.: Евразия, 2006. - 351, [1] с. - (Историческая библиотека).
632. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. - Саратов: Саратовский ун-т, 1963. - 546 с.
633. Социальная природа средневекового бюргерства XIII – XVII вв. - М.: Наука, 1979. - 240 с.

634. Спасский А.А. Лекции по истории западноевропейского Средневековья. – СПб.: Изд-во Олега Обышко, 2009. – 288 с. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
635. Спенс Л. Легенды и рыцарские предания Бретани / Пер. с англ. А.Б. Давыдовой. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2009. - 319 с.
636. Средневековая Европа глазами современников и историков: книга для чтения: В 5 частях. – М., 1995.
637. Стам С.М. Экономическое и социальное развитие раннего города (Тулуза XI – XIII ст.). – Саратов: Саратовский ун-т, 1969. – 430 с.
638. Стрингольм А.М. Походы викингов/ Пер. с нем. А. Шемякина; Прил. и прим. К. Фриша; Предисл., коммент. А. Хлевава. – М.: АСТ, 2003. – 736 с. – (Историческая библиотека).
639. Таланов А.А. Война Роз. – М.: Рейтар, 2001. – 64 с.
640. Тарле Е.А. История Италии в средние века. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
641. Тревельян Д.М. Социальная история Англии. Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1959. – 608 с.
642. Тьерри О. История завоевания Англии норманнами/ В 3-х ч. – СПб., 1868.
643. Уоллес-Хедрилл Дж.-М. Варварский Запад. Раннее Средневековье. – СПб., 2003.
644. Уотт У. М., Какиа П. Мусульманская Испания. – М., 1976.
645. Успенский Ф.И. История Византийской империи. В 5-ти т.- М., 2001 – 2002.
646. Уэйр Э. Французская волчица – королева Англии. Изабелла/ Пер. с англ. А. Немировой. – М.: АСТ, Астрель, 2010. – 629 с.
647. Фавтье Р. Капетинги и Франция. - СПб., 2001.
648. Фавье Ж. Столетняя война/ Пер. с франц. М. ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 2009. – 656 с.
649. Фазоли Д. Короли Италии (888 - 962)/ Пер. с итал. А.В.Лентовской. – СПб.: Евразия, 2007. – 288 с.
650. Фаулер К. Эпоха Плантагенетов и Валуа. Борьба за власть (1328-1498). Пер. с англ. С.А. Кириленко, вступ. статья А.Ю. Карачинский. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2002.— 352 с.
651. Флори Ж. Идеология меча. Предыстория рыцарства.- СПб., 1999.
652. Хейзинга Йохан. Осень Средневековья / Сост., предисл. и пер. с нидерл. Д. В. Сильвестрова; Коммент., указатели Д. Э. Харитоновича. - СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. — 768 с, ил.
653. Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. – М.: Иностранная литература, 1960. – 447 с.
654. Хьюит Г. Рожденный с мечом в руке. Военные походы Эдуарда Плантагенета. 1355-1357 / Пер. с англ. И.А. Петровской. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2010. – 255 с. - (Хроники военных сражений).
655. Хэгерманн Д. Карл Великий. – М., 2003.
656. Цивилизация Северной Европы. Средневековый город и культурное взаимодействие. – М.: Наука, 1992. – 134 с.
657. Эко У. Искусство и красота в средневековой эстетике. — СПб.: Алетейя, 2003. — 256 с. — (Серия «Библиотека средних веков»).
658. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / Пер. с немецкого и предисловие Ю. Арнаutowой. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.
659. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо.- Смоленск: Русич, 2001. – 672 с.
660. Эрлихман В.В. Король Артур. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 319 с.
661. Эрс Ж. Людовик XI: Ремесло короля. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 367 с.
662. Ястребицкая А.Л. Западная Европа XII – XIII вв.: Эпоха. Быт. Костюм. – М., 1978.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Англія у Високому середньовіччі.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування феодального суспільства в Англії, проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурні особливості цього процесу. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної Західної Європи добу Високого середньовіччя.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу Високого середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, королівська влада, феодальна дробина, Високе середньовіччя, медієвістика, барони, парламент.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Англія напередодні нормандського завоювання.
2. Нормандське завоювання та його наслідки.
3. Англія у складі Анжуйської монархії.
4. Англія у XIII ст.. Парламент.
5. Англія в роки Сторічної війни.
6. Війна Червоної та Білої Троянди. Прихід до влади Тюдорів.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте політичну історію Англії у IX – XI ст.?
2. Охарактеризуйте вплив нормандських нападів на історичний розвиток Британських островів?
3. Проаналізуйте нормандське завоювання Англії та визначте його наслідки.
4. Охарактеризуйте політику Вільгельма I Завойовника та його прямих нащадків.
5. Охарактеризуйте процес складання Анжуйської монархії та визначте її місце у міжнародних відносинах.
6. Охарактеризуйте внутрішню політику Генріха II.
7. Проаналізуйте процес складання станово-представницької монархії в Англії у XIII ст.
8. Проаналізуйте зовнішню політику Едуарда I.
9. Охарактеризуйте участь Англії у Сторічній війні.
10. Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток Англійського королівства у XIV – XV ст..
11. Охарактеризуйте причини та наслідки війни Червоної та Білої троянд.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Хрестові походи. Розвиток хрестоносних держав на Близькому Сході.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування хрестоносних держав, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, соціальна структура, середньовіччя, медієвістика, феодалізм, хрестові походи, духовно-рицарські ордени.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Причини хрестових походів.
2. Перший хрестовий похід.
3. Виникнення хрестоносних держав на Близькому Сході. Іерусалимське королівство. Антіохійське князівство. Графство Триполі. Графство Едесса.
4. Другий та Третій хрестові походи.
5. Четвертий хрестовий похід.
6. Останні хрестові походи на Близький Схід.
7. Значення хрестових походів.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте причини та передумови хрестових походів на Близький Схід?
2. Визначте причини та передумови формування хрестоносних держав на Близькому Сході?
3. Охарактеризуйте процес формування хрестоносних держав на Близькому Сході?
4. Дайте загальну характеристику історичного розвитку Іерусалимського королівства?
5. Охарактеризуйте історичний розвиток Антіохійського князівства?
6. Охарактеризуйте історичний розвиток графства Триполі?
7. Охарактеризуйте історичний розвиток графства Едесса?
8. Охарактеризуйте діяльність духовно-рицарських орденів на Близькому Сході?
9. В чому полягає історичне значення хрестоносних держав на Близькому Сході?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Середньовічне суспільство. Концепція трьох станів .

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування феодального суспільства, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, соціальна структура, середньовіччя, медієвістика, феодалізм.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Загальна характеристика концепції трьох станів.
2. Стан світських феодалів.
3. Стан духовенства.
4. Третій стан.
5. Зміни в структурі суспільства в XIV – XV ст.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте соціальну структуру суспільств Західної Європи у ранньому середньовіччі?
2. Визначте причини формування концепції трьох станів?
3. Охарактеризуйте період теоретичного оформлення концепції трьох станів ?
4. Дайте загальну характеристику концепції трьох станів?
5. Охарактеризуйте положення стану світських феодалів?
6. Проаналізуйте положення стану духовенства?
7. Охарактеризуйте положення стану селян?
8. Охарактеризуйте зміни в структурі суспільства в XIV – XV ст.?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

1. **Організаційна частина** – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. **Повідомлення теми, мети заняття.**

ТЕМА: Феномен середньовічного міста в Західній Європі.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування феодального суспільства, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. **Актуалізація опорних знань студентів** – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. **Мотивація навчальної діяльності** – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. **Вступне слово викладача** – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. **Тип семінару:** Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, соціальна структура, середньовіччя, медієвістика, феодалізм, середньовічне місто.

7. **Зміст основної частини заняття** (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Міста Західної Європи у ранньому середньовіччі.
2. Теорії походження середньовічного міста.
3. Виникнення середньовічного міста.
4. Боротьба міст з сеньйорами. Формування місцевого самоуправління.
5. Цех, цехове виробництво, патріціат.
6. Стан бюргерів.
7. Розвиток міської торгівлі.
8. Провідні тенденції розвитку західноєвропейського міста у XIV – XV ст.

8. **Заключне слово викладача** (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. **Підведення підсумків заняття** (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте соціальну структуру суспільств Західної Європи у добу середньовіччя?
2. Охарактеризуйте міста Західної Європи у ранньому середньовіччі?
3. Проаналізуйте теорії походження середньовічного міста?
4. Охарактеризуйте процес виникнення середньовічного міста?
5. Охарактеризуйте боротьбу міст з сеньйорами та формування місцевого самоуправління?
6. Охарактеризуйте роль цехів в житті середньовічного міста.
7. Охарактеризуйте положення стану бюргерів у середньовічному суспільстві.
8. Охарактеризуйте роль середньовічних міст Західної Європи у міжнародній торгівлі.
9. Охарактеризуйте провідні тенденції розвитку західноєвропейського міста у XIV – XV ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Середньовічна церква.

.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи християнізації Західної Європи у ранньому середньовіччі. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.

2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу раннього середньовіччя.

3. Джерела з проблеми.

4. Історіографія проблеми.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, церква, Вселенські собори, середньовіччя, медієвістика, феодалізм.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Церква у Ранньому середньовіччі (Вселенські собори, формування доктрини папської влади на Заході, християнізація варварських племен). Монашество.

2. Церква в державах Каролінгів.

3. Ключіський рух.

4. Боротьба за інвеституру.

5. Папство та церква у XII – XIII ст. Чернецтво. Чернецькі ордени. Інквізиція.

6. Папство і церква у Пізньому середньовіччі (Авіньонський полон, Соборний рух).

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте роль Вселенських соборів у процесі формування християнської догматики.

2. Охарактеризуйте боротьбу церкви та держави проти єресей.

3. Охарактеризуйте процес формування доктрини папської влади на Заході.

4. Охарактеризуйте процес християнізації варварських племен.

5. Охарактеризуйте розвиток монашества у ранньому середньовіччі.

6. Охарактеризуйте передумови складання союзу Каролінгів з папством.

7. Охарактеризуйте наслідки складання Каролінгів з папством.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Формування централізованої держави у Франції.

.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи формування централізованої держави у Франції, проаналізувати її економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.

2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу Високого середньовіччя.

3. Джерела з проблеми.

4. Історіографія проблеми.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, соціальна структура, станова-представницька монархія, середньовіччя, медієвістика, феодалізм.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Формування передумов для складання централізованої держави у Франції
2. Централізаторська політика Капетингів у XII – XIII ст.
3. Формування централізованого державного апарату у XII – XIII ст.
4. Політика Филиппа IV Красивого (1285 - 1314).
5. Сторічна війна (1337 - 1453).
6. Суспільні рухи XIV- XV ст.
7. Політика Карла VII та Людовика XI.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте причини та передумови формування централізованої держави у Франції?
2. Охарактеризуйте централізаторську політику французьких королів у XII ст. (до правління Філіппа II Августа)?
3. Охарактеризуйте централізаторську політику Філіппа II Августа?
4. Дайте загальну характеристику реформам Людовика IX Святого?
5. Охарактеризуйте політику Філіппа IV Красивого.
6. Охарактеризуйте положення Французького королівства в роки Сторічної війни?
7. Охарактеризуйте суспільні рухи у Франції у XIV- XV ст.

8. Охарактеризуйте централізаторську політику Карла VII ?
9. Охарактеризуйте централізаторську політику Людовика XI ?
10. В чому полягає історичне значення складання централізованої держави у Франції?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Культура середньовічної Європи.

.

МЕТА:

- Розкрити основні етапи розвитку системи освіти у Західній Європі в добу Середньовіччя. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію з проблеми.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до оточуючих.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Особливості суспільної структури середньовічної Західної Європи.
2. Короткий нарис політичної історії Західної Європи в добу Середньовіччя.
3. Джерела з проблеми.
4. Історіографія проблеми.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, церква, університет, методика, середньовіччя, медієвістика, феодалізм.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН.

1. Наука та освіти у V – VII ст.
2. «Каролінгське відродження».
3. Теологія та схоластика у XI – XV ст.
4. Шкільна та університетська освіта в XI – XV ст.
5. Природознавчі наукові галузі.
6. Розвиток історичної науки в добу середньовіччя.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте роль античної спадщини у розвитку науки Західної Європи в добу Середньовіччя.
2. Охарактеризуйте роль міжцивілізаційних контактів (зокрема контактів з ісламською та візантійською цивілізаціями) у розвитку науки Західної Європи в добу Середньовіччя.
3. Охарактеризуйте розвиток освіти та науки у Західній Європі у V – VII ст..
4. Охарактеризуйте історичне значення «Каролінгського відродження».
5. Охарактеризуйте розвиток Теології та схоластики у XI – XV ст.
6. Охарактеризуйте розвиток шкільної та університетської освіти в XI – XV ст.
7. Охарактеризуйте розвиток Природознавчої наукової галузі в добу середньовіччя.

8. Охарактеризуйте Розвиток історичної науки в добу середньовіччя.

II СЕМЕСТР

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Цивілізації середньовічного Сходу.

МЕТА:

- Визначити предмет та об'єкт курсу. Розкрити основні етапи становлення та розвитку цивілізацій середньовічного Сходу, проаналізувати їх економічні, соціальні, політичні та культурні особливості. Проаналізувати і узагальнити періодизацію. Розкрити та охарактеризувати основні джерела та історіографію. Показати основні етапи розвитку сходознавчих досліджень та розкрити їх сутність.

- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу.

- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Періодизація всесвітньої історії.

2. Основні види хронології.

3. Джерела з історії середньовічних Азії та Африки.

4. Історіографія історії середньовічних Азії та Африки.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню еволюції людського суспільства за добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібник «Історія середньовічного Сходу», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, природнокліматичні умови, середньовіччя, сходознавство, африканістика.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Сутність європоцентризму в історичній науці. Поняття «азіатський спосіб виробництва».

2. Формаційний підхід щодо вивчення середньовічного Сходу. Проблема феодалізму на Сході.

3. Цивілізаційний підхід щодо вивчення середньовічного Сходу. Цивілізаційні регіони Сходу.

4. Розвиток сходознавства на Україні.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. В чому полягає сутність європоцентризму в історичній науці?

2. Охарактеризуйте географічні межі поняття Схід.

3. Охарактеризуйте хронологічні межі східного середньовіччя та дайте його періодизацію.

4. В чому полягають особливості застосування формаційного підходу щодо вивчення середньовічного Сходу? Чи існував феодалізм на Сході?

5. Як характеризується середньовічний Схід через призму цивілізаційного підходу? Назвіть та охарактеризуйте цивілізаційні регіони Сходу.

6. Дайте характеристику поняттю «азіатський спосіб виробництва».

7. Охарактеризуйте розвиток сходознавства на Україні.

Список основної і додаткової літератури, рекомендованої студентам.

НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Васильев Л. С. История Востока: В 2 т. : Учеб. по спец. «История».– М.: Высш. шк., 1994.– Т.1. - 495 с: ил.

2. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
3. История стран Азии и Африки в средние века: В 2 т. – М., 1987.
4. История стран Азии и Африки в средние века. – М., 1968.
5. История стран зарубежной Азии в средние века. – М., 1970.
6. Кондратьев И.В. Історія країн Азії та Африки у Середні віки: Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно – модульною системою для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації / 2-е вид. – Чернігів, Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2007. – 40 с.
7. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 2002.

ОСНОВНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ахметшин Н. Х. Тайны Шелкового пути. Записки историка и путешественника. — М.: Вече, 2002. — 416 с.
2. Бартольд В.В. Сочинения: В 9 т. – М., 1963 – 1977. – Т.1-9.
3. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1987. – 303 с.
4. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций/ Ф. Бродель. Предисл. М. Эмара. – М.: Весь мир, 2008. – 552 с.
5. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV – XVIII вв.: в 3-х тт. – М.: Прогресс, 1986 – 1992.
6. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
7. Виденгрэн Г. Мани и манихейство. Пер. с нем. Иванова С. В. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2001. — 256 с.
8. Всемирная история: В 10 т. – М., 1957-1958. – Т. 3-5.
9. История Востока. История Востока : в 6 т. / редкол.: Р.Б. Рыбаков, Л.Б. Алаев, В.Я. Белокреницкий и др.; Ин-т востоковедения РАН. — М.: Вост. лит., 1995-2006. – Т. 2-3.
10. История человечества: В 7-ми томах. – М.: Магистр-пресс, 2003.
11. Куликова А.М. Российское востоковедение XIX века в лицах. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2001. – 192 с.
12. Мак-Нил У. Восхождение Запада: История человеческого сообщества. – К.: Ника-Центр; М.: Старклайт, 2004. – 1064 с.
13. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М., 1991 – 1992. – Т. 1-2.
14. Нефедов С. А. Факторный анализ исторического процесса. История Востока. - М.: Издательский дом «Территория будущего», 2008. - (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). — 752 с.
15. Саид Э. Ориентализм. – СПб: Русский мир, 2006. – 640 с.
16. Самозванцев А.М. Мифология Востока. — М.: Алетейа, 2000. — 384 с.: ил.
17. Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – М., 1961 – 1976. – Т. 1-16.
18. Феномен восточного деспотизма. Структура управления и власти. – М., 1993.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Візантійська імперія за правління Македонської династії.

МЕТА:

- Визначити головні риси історичного розвитку Візантійської імперії у IX-XI ст..
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей Візантійської цивілізації.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія «Історія Візантії», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, імперія, адміністративний устрій, римське право, варвари.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Становище Візантії у середині IX ст.
2. Візантія у добу правління Лева VI Філософа, Романа I Лакапіна та Константина VII Багрянородного: зовнішня політика.
3. Візантія у добу правління Лева VI Філософа, Романа I Лакапіна та Константина VII Багрянородного: внутрішнє становище.
4. Візантія у II половині X – на початку XI ст. Політична діяльність Василя II.
5. Візантія та Русь.
6. Становище Візантійської імперії у I половині XI ст.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте становище Візантії у середині IX ст.
2. Проаналізуйте політичну діяльність Василя I.
3. Охарактеризуйте політичну діяльність імператора Лева VI Філософа.
4. Охарактеризуйте політичну діяльність імператора Романа I Лакапіна.
5. Проаналізуйте політику імператора Константина VII Багрянородного.
6. Охарактеризуйте феномен «Македонського відродження» у галузі культури та мистецтв.
7. Проаналізуйте політику імператорів Нікіфора II Фоки та Іоанна Цимісхія.
8. Охарактеризуйте зовнішнє та внутрішнє становище Візантії в правління Василя II.
9. Проаналізуйте причини та наслідки кризи середини XI ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Візантія при династії Комнінів.

МЕТА:

- Визначити головні риси історичного розвитку Візантійської імперії у добу правління династії Комнінів.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностям між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей Візантійської цивілізації.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія «Історія Візантії», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, імперія, адміністративний устрій, римське право, варвари.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Становище Візантійської імперії наприкінці XI ст
2. Соціально-економічна відносина в Візантії у добу правління династії Комнінів.
3. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики Алексія I.
4. Візантія: зовнішня політика династії Комнінів.
5. Візантія: внутрішня політика династії Комнінів.
6. Історичне значення правління династії Комнінів у Візантії.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте становище Візантійської імперії наприкінці XI ст
2. Проаналізуйте зовнішню та внутрішню політику Алексія I.
3. Охарактеризуйте зовнішню політику Комнінів у XII ст.
4. Охарактеризуйте внутрішню політику Комнінів у XII ст.
5. Проаналізуйте причини відновлення могутності Візантії за перших Комнінів.
6. Охарактеризуйте історичне значення діяльності імператора Мануїла I.
7. Охарактеризуйте процес феодалізації у Візантії за правління Комнінів.
8. Охарактеризуйте характер зв'язків Візантії з країнами Західної Європи за Комнінів?
9. Проаналізуйте відносина Візантії з князівствами Київської Русі за правління династії Комнінів?
10. У чому полягало історичне значення правління імператорів династії Комнінів?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Китай на межі давнини та середньовіччя.

МЕТА:

- Визначити головні риси історичного розвитку Китаю на межі давнини та середньовіччя.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностям між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Періодизація історії Китаю.
2. Хронології історії Китаю.
3. Джерела з історії Китаю.
4. Історіографія історії Китаю.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей китайської цивілізації доби середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, китайська цивілізація, Троєцарство, надільна система.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Політична криза в Китаї на межі II – III ст. Доба Троєцарства.
2. Китай в добу правління династії Цзінь. Реформа Сима Яня.
3. Суспільно-політичний розвиток Китаю у «Темні віки».
4. Провідні китайські ідеології у «Темні віки».
5. Розвиток Китаю у добу правління династії Суй.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте головні риси китайської цивілізації на межі давнини та середньовіччя.
2. Порівняйте періоди історичного розвитку китайської цивілізації на межі давнини та середньовіччя.
3. Охарактеризуйте розвиток Китаю в добу Троєцарства.
4. Охарактеризуйте історичний розвиток Китаю в добу правління династії Цзінь.
5. Проаналізуйте сутність надільної системи в Китаї та реформи Сима Яня.
6. Охарактеризуйте розвиток конфуціанства, буддизму та даосизму в темні віка.
7. Охарактеризуйте суспільно-політичні процеси в Північному та Південному Китаї в добу темних віків.
8. Проаналізуйте передумови об'єднання Китаю в II половині VI ст.
9. Охарактеризуйте зовнішню та внутрішню політику Китаю в добу правління династії Суй.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Формування самурайського стану в Японії. Встановлення самурайської диктатури.

МЕТА:

- Визначити головні риси історичного розвитку Японії у межі X-XII ст.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

1. Періодизація історії Японії.
2. Хронологія історії Японії.
3. Джерела з історії Японії.
4. Історіографія історії Японії.
5. Особливості історичного розвитку Японії у добу Асука, Нара та на початку доби Хейян.

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей японської цивілізації доби середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, японська цивілізація, самурайський стан, інсей, війна Тайра та Мінамото (війна Гемпей), сьогун, сіккени Ходзьо.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Передумови формування самурайського стану.
2. Особливості розвитку Японії у період формування інституту інсей.
3. Кодекс бусідо.
4. Війна Тайра та Мінамото. Виникнення сьогунату.
5. Диктатура Ходзьо.
6. Особливості політичного режиму Асікага.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

10. Визначте головні риси японської цивілізації в добу Хейян (784 - 1185).
11. Охарактеризуйте особливості режиму правління родини Фудзівара.
12. Проаналізуйте причини та передумови виникнення самурайського стану.
13. Охарактеризуйте самурайський стан в Японії.
14. Охарактеризуйте режим правління інсей.
15. Охарактеризуйте протистояння самурайських кланів Тайра та Мінамото у XII ст.
16. Охарактеризуйте режим правління сьогунів.
17. Охарактеризуйте історичний розвиток Японії в добу правління сіккенив Ходзьо(1219 - 1333).
18. Охарактеризуйте історичний розвиток Японії в добу правління сьогунів Асікага.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Держава Чингіз-хана та його нащадків.

МЕТА:

- Визначити головні риси історичного розвитку політій Чингізидів та Тимуридів.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей цивілізації Великого Степу доби середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні та археологічні джерела, історіографія, політія, каганат, буддизм, хан, родо-племенний устрій.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

7. Проблема кочівницької державності в добу середньовіччя. Форми кочівницьких політій.
8. Формування держави Чингіз-хана.
9. Монгольські завоювання.
10. Держава Хулагуїдів.
11. Золота Орда.
12. Держава Тимура та Тимуридів.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте особливості історичного розвитку народів Великого Степу у добу середньовіччя.
2. Проаналізуйте історичний розвиток степових народів у добу раннього середньовіччя.
3. Порівняйте політичний устрій степових політій раннього середньовіччя та держав Чингізідів.
4. Охарактеризуйте розвиток суспільно-політичний розвиток монгольської держави Чингіз-хана.
5. Проаналізуйте причини успішності монгольських завоювань.
6. В чому полягали передумови розпаду держави Чингіз-хана?
7. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток держави Хулагуїдів.
8. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток Золотої Орди.
9. Яке значення мали монгольські завоювання для світової історії?
10. Охарактеризуйте державу Тимура?
11. В чому полягали причини успіху завоювань Тимура?
12. В чому полягає історичне значення держав Тимуридів?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Виникнення ісламу та формування арабської державності. Мухамед.

МЕТА:

- Визначити особливості формування ісламу та мусульманської діяльності.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей ісламської цивілізації доби середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні джерела, історіографія, родовий устрій, монотеїзм, халіф, пророк.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Близький Схід на світанку середньовіччя. Арабські племена у до ісламський період.
2. Біографія Мухаммада до 622 р.. Початок формування ісламської доктрини.
3. Основи ісламу.
4. Боротьба Мухаммада проти мекканської аристократії.
5. Об'єднання арабських племен Аравії у складі мусульманської держави.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте політичний устрій провідних держав Близького Сходу на межі давнини та середньовіччя (Візантія та Сасанідський Іран).
2. Охарактеризуйте природно-кліматичні умови Аравійського півострову та побут арабських племен на світанку середньовіччя
3. Охарактеризуйте суспільно-політичні відносини арабських племен на світанку середньовіччя?
4. Проаналізуйте передумови виникнення ісламу?
5. Охарактеризуйте 5 основ ісламу.
6. Охарактеризуйте діяльність Мухаммеда до хіджри.
7. Охарактеризуйте процес формування ісламської держави у 622 – 632 рр.
8. Яке історичне значення мала релігійна та політична діяльність Мухаммеда.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Мусульманський світ в XI – XIII ст.

МЕТА:

- Визначити особливості історичного розвитку ісламської цивілізації в добу середньовіччя.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей ісламської цивілізації доби середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні джерела, історіографія, іслам, халіф, султан.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Загальна характеристика держав мусульманського світу у XI – XIII ст.
2. Держави Магрибу у XI – XIII ст.
3. Держави ал – Машріку. Газневіди.
4. Держава Сельджукідів.
5. Монгольська навала та її наслідки для мусульманського світу.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Дайте загальну характеристику мусульманського світу на межі X-XI ст.
2. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток держави Альморавидів.
3. Охарактеризуйте суспільно-політичний устрій держави Альмохадів.
4. Яке історичне значення для народів Магрибу та Піренейського півострову мала Реконкіста.
5. Охарактеризуйте суспільно-політичний устрій держави Газневідів.
6. Охарактеризуйте суспільно-політичний устрій держави Сельджукидів.
7. Охарактеризуйте суспільно-політичний устрій держави Айюбидів.
8. Охарактеризуйте суспільно-політичний устрій держави хорезмшахів.
9. Яке значення для народів Близького Сходу мали хрестові походи.
10. Охарактеризуйте розвиток науки та культури в мусульманському світі в XI – XIII ст.
11. Охарактеризуйте монгольське завоювання мусульманських держав аль-Машріку. Яке значення воно мало для мусульманського світу.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА: Формування Османської держави.

МЕТА:

- Визначити особливості історичного розвитку Османської держави в добу середньовіччя.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностей між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей Османської держави в добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні джерела, історіографія, іслам, султан, газават, кадї, суфізм.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Природно-кліматичні умови Малої Азії.
2. Турецькі держави в Малій Азії в XI – XIII ст.
3. Державотворча діяльність Усмана Газі в XIV ст.
4. Османські завоювання у XIV ст.
5. Система управління та суспільно-політичний розвиток Османської держави у XIV ст.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте природно-кліматичні умови Малої Азії.
2. Охарактеризуйте історичний розвиток Іконійського султанату.
3. Охарактеризуйте особливості етногенезу турок-османів.
4. Охарактеризуйте передумови виникнення османської державності.
5. Охарактеризуйте політику Османа Газі.
6. Дайте характеристику реформам Орхана. Які наслідки вони мали для османської державності?
7. Охарактеризуйте османські завоювання XIV – XV ст.
8. Охарактеризуйте систему управління та становий устрій Османської Туреччини.
9. Які форми земельної власності існували в Османській Туреччині? Дайте їх характеристику.
10. Охарактеризуйте податкову систему Османської Туреччини.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

1. Організаційна частина – привітання, перевірка присутності студентів (2 хв.).

2. Повідомлення теми, мети заняття.

ТЕМА. Індостан у ранньому середньовіччі.

МЕТА:

- Визначити особливості історичного розвитку індійської цивілізації в добу середньовіччя.
- Розвивати вміння учнів працювати з контурною картою, підручником, відео-джерелами. Формувати навички аналізу конкретно історичного матеріалу, характеризувати історичні постаті.
- Виховувати культуру спілкування, толерантність та повагу до інших народів світу. Давати моральну оцінку війнам, як способу вирішення суперечностям між людьми.

3. Актуалізація опорних знань студентів – Фронтальне опитування (8 хв.):

4. Мотивація навчальної діяльності – вивчення даної теми сприяє розумінню історико-культурних особливостей індійської цивілізації в добу середньовіччя.

5. Вступне слово викладача – коротка характеристика структури та характеру роботи, оголошення типу семінару.

6. Тип семінару: Бесіда (диспут, дискусія, заслуховування рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів).

Обладнання: Підручник, хрестоматія, посібники «Історія країн Азії та Африки в середні віки», історичні карти та схеми, контурна карта, ілюстративний матеріал, хронологічні таблиці, відео матеріали, ноутбук та проектор.

Основні поняття та терміни: Хронологія, періодизація, історичні джерела, історіографія, індуїзм, селянська община, раджа, раджути, касти, іслам, султан, газават.

7. Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару) – (55 хв.):

ПЛАН

1. Загальна характеристика Індії на світанку середньовіччя.
2. Держава Харши.
3. Релігійне життя Індії у VIII – X ст.
4. Індійські держави у VIII – X ст.
5. Індійський субконтинент та мусульманський світ у ранньому середньовіччі.

8. Заключне слово викладача (10 хв.) – загальні висновки за змістом теми семінару, аналіз доповідей студентів, характеристика участі студентів в дискусіях, акцентування уваги на характерних недоліках при підготовці до заняття та відповідях, визначення шляхів усунення недоліків.

9. Підведення підсумків заняття (5 хв.) – оголошення оцінок, визначення питань до самостійного опрацювання, оголошення тем рефератів за темою.

10. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте природно-кліматичні умови Індостану.
2. Проаналізуйте особливості розвитку індійської цивілізації на межі давнини та середньовіччя.
3. Дайте характеристику державі Гуптів.
4. Проаналізуйте особливості суспільної структури індійської спільноти (варни, касти).
5. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Харши.
6. Охарактеризуйте положення буддизму в Індії в добу раннього середньовіччя.
7. Охарактеризуйте положення індуїзму в Індії в добу раннього середньовіччя.
8. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток індійських держав у VIII – X ст.
9. Який характер носили контакти Індії з мусульманським світом у ранньому середньовіччі.

Теми курсових робіт з «Історії середніх віків».

1. Джерелознавство актуальних проблем європейського середньовіччя.
 2. Трансформація римського суспільства в добу домінанту.
 3. Християнізація Західної Європи в добу раннього середньовіччя.
 4. Франкське суспільство в добу правління династії Меровінгів.
 5. Остготське королівство Теодоріха Великого.
 6. Вандальська держава у V – VI ст.
 7. Зовнішня політика Візантії в добу правління Македонської держави.
 8. Карл Великий: історичний портрет політичного діяча.
 9. Розпад імперії Каролінгів.
 10. Формування феодального устрою у Франції.
 11. Боротьба за інвеституру.
 12. Фрідріх II Гогенштауфен: історичний портрет політичного діяча.
 13. Матеріальне життя середньовічного суспільства в добу Високого середньовіччя.
 14. Політика Фрідріха I Барбаросси в Італії.
 15. Перший хрестовий похід: причини та наслідки.
 16. Четвертий хрестовий похід та формування держав хрестоносців на Балканах.
 17. Варварські королівства в Британії. Гептархія.
 18. Доба вікінгів в Північній Європі.
 19. Об'єднавча політика Людовіка XI.
 20. Політична боротьба в Англії у XV ст.
 21. Формування Угорського королівства.
 22. Феномен середньовічного міста.
 23. Концепція трьох станів: ідеал та реальність.
 24. Соборний рух у Європі.
 25. Розвиток військового мистецтва в роки Сторічної війни.
 26. Німецькі хрестоносні держави на Балтиці.
 27. Реконкіста.
 28. Політичний розвиток норманських держав у Південній Італії.
 29. Формування держав Північної Європи.
 30. «Каролінгське відродження».
 31. Культура Європи доби Високого середньовіччя.
 32. Міжнародні відносини в Західній Європі в добу Великого переселення народів.
 33. Політичний розвиток Вестготського королівства.
 34. Суспільно-політичні відносини в державі Меровінгів.
 35. Формування хрестоносної державності на Балтиці.
 36. Король Артур: історична постать та формування легенди.
 37. Політичний розвиток Лангобардського королівства.
 38. Вселенські собори та їх місце у формуванні християнської догматики.
 39. Політика королів Саксонської династії в Німеччині.
 40. Візантійсько-арабське протистояння у VII – IX ст.
 41. Повсякденне життя мешканців міста в добу Високого середньовіччя.
 42. Розвиток військового мистецтва в добу хрестових походів.
 43. Політичний розвиток Франції в добу феодальної роздрібненості.
 44. Фрідріх I Барбаросса: історичний портрет особистості.
 45. Законодавча діяльність Юстиніана I.
 46. Іконоборницький рух у Візантії.
- Трансформація системи управління Римської імперії в добу домінанту (284 – 395 pp.).

Комплексний тест
зі спеціальності 6.020302. Історія*
«Історія середніх віків» (2 курс)

Базовий рівень

1. Об'єднання ремісників однієї професії в середньовічному місті мали назву...
братства
цехи
корпорації
гільдії.
2. Хлодвіг I – це...?
засновник королівства франків
засновник королівства вандалів
засновник Французького королівства
засновник Німецького королівства
3. Головою римо-католицької церкви є...
митрополит
єпископ
архієпископ
римський папа
4. Поняття «Війна Червоної та Білої троянд» відноситься до історії...
Англії
Франції
Німеччини
Італії
5. Лицар, який отримував за свою військову службу землю з залежними селянами – це...
хрестоносець
феодал
трубадур
ронін
6. Поняття «Жакерія» відноситься до історії...
Англії
Франції
Німеччини
Італії
7. Битва при Гастингсі (1066 р.) відбулась на території...?
Англії
Франції
Німеччини
Італії
8. Примусова праця селянина на земельних ділянках, які належать феодалу це...
натуральна рента
панщина

чинш
менворт

9. Частина врожаю, яку селянин віддавав на користь феодала це...

натуральна рента
панщина
чинш
менворт

10. Християнізацією земель прусів займався...?

орден тамплієрів
орден іоаннітів
Тевтонський орден
орден Сантьяго

11. Керівником гунів був...?

Аецій
Аттіла
Северин Боецій
Аврелій Августин

12. Останнім імператором Західної Римської імперії був ...?

Одоакр
Юліан
Ромул Августул
Гейзеріх

13. Узагальнююча назва народів, які оточували Римську імперію і чий звичай відрізнялись від римських:

парламент
госпітальєри
скіфи
варвари

14. У середньовічній Франції правила королівська династія...?

Ягеллонів
Капетингів
Штауфенів
Тюдорів

15. У середньовічній Німеччині правила королівська династія...?

Ягеллонів
Капетингів
Штауфенів
Тюдорів

16. У середньовічній Англії правила королівська династія...?

Ягеллонів
Капетингів
Штауфенів
Тюдорів

17. Форма історичного твору, де розповідь про події ведеться порічно - це...?

агіографія
трактати
аннали
історіографія

18. Велика Яса – це.....?
релігійний трактат
епічний твір
збірник законів
літопис
19. Узбек – це ...?
хакан Хозарії
хан Золотої орди
імператор Юань
хан узбеків
20. Засновником Османської держави вважається...?
Осман Газі
Орхан
Мехмет I
Мурад I
21. Національна релігія індусів, що сформувалась в середні віки – це...?
буддизм
сінтоїзм
іслам
індуїзм
22. Священою книгою ісламу, що з'явилась у середні віки є...
Біблія
Коран
Тора
Вішну-пурана
23. Реконкіста - це...?
боротьба проти монголо-татарської навали
колонізація християнськими державами територій Піренейського півострову,
зайнятих мусульманами
кодифікація англійського звичаєвого права
утворення станово-представницького органу у Франції
24. Особливою рисою середньовічного соціального устрою Індії була...
кастова система
феодальна система
система тімарів
система мілетів
25. Турецька піхота, яка набиралась з не турецьких хлопців, в якості «податку кров'ю» називалася...
яничари
раджпути

кондотьери
берберки

26. Слов'янський алфавіт, який був створений на основі грецького візантійськими місіонерами, називався...

кирилиця
клинопис
латиниця
скрипторій

27. Знаменитий збірник арабських казок доби середньовіччя називається...

Казки тисячі і однієї ночі
Пісня про Роланда
Рамаїана
Авеста

28. Верховна влада в Османській імперії належала...

великому князю
королю
імператору
султану

29. Кодекс поведінки самураїв називався...

дао
бусідо
сеппуку
мікадо

30. Засновником Кримського ханства вважається...?

Бату-хан;
Хубілай;
Хулагу;
Хаджи-Гірей

Середній рівень

1. Велике переселення народів відбувалось у...?

I – II ст.
II – III ст.
III – IV ст.
IV – VII ст.

2. Судові звичаї франків на поч. VI ст. були записані у судебник, який отримав назву ...

Салічна правда
Константанів дар
Руська правда
Едікт Теодоріха

3. У Третньому хрестовому поході приймав участь англійський король...

Вільгельм I Завойовник
Ричард I Левове Серце
Іоанн Безземельний

Едуард Сповідник

4. Завоювання турками Константинополю відбулось у ...?
1354 р.
1399 р.
1453 р.
1571 р.
5. Падіння Західної Римської імперії відбулось у...?
325 р.
410 р.
476 р.
378 р.
6. Азіатські володіння Візантії відокремлювались від європейських...
Великою кам'яною стіною
протокою Ла-Манш
протокою Босфор
річкою Дніпро
7. Наслідком Верденського договору стало ...?
поява світської держави Папської держави
приєднання Лангобардії до імперії Карла Великого
поділ імперії Карла Великого
об'єднання всіх володінь Каролінгів
8. Початком літочислення (хіджрою) у мусульман вважається...
570 р.
620 р.
622 р.
632 р.
9. Яка історична подія відбулась пізніше інших...?
Велике переселення народів
Великі географічні відкриття
Хрестові походи
Монгольські завоювання
10. Торгівельно-політичний союз німецьких міст на Балтійському морі в середні віки називався...
Громада
Тевтонський орден
Ганза
Біржа
11. Яка історична подія відбулась раніше інших...?
Велике переселення народів
Великі географічні відкриття
Хрестові походи
Монгольські завоювання
12. Торгівельний шлях «з варяг у греки» закінчувався у...
Києві

Кракові
Скандинавії
Константинополі

13. Грошовий податок, який сплачував селянин на користь феодала це...
натуральна рента
панщина
чинш
менворт
14. Найбільшого розквіту Османська імперія досягла за правління ...
Селіма I
Сулеймана I
Мехмеда II
Османа I
15. Ознакою централізованої держави є...
існування князівської дружини
існування замків феодалів
створення чиновницького апарату;
наявність спадкоємців чоловічої статі у королівській родині
16. Останнім «праведним» халіфом вважають...?
Абу Бекра
Омара
Османа
Алі
17. Ідеологія , яка не була провідною в середньовічному Китаї ...
конфуціанство
даосизм
легізм
буддизм
18. Предками японців вважаються...?
ямато
хань
когурьо
тями
19. Джаджамані- це...
кастова система
податок
форма землеволодіння
титул
- 20 У ранньосередньовічному Китаї домінувала...?
надільна система
система феодалів
приватна власність
система ікта

21. Першою династією сьогунів вважається...?
Мінамото
Тайра
Токугава
Асікага
22. Відома імператриця Китаю – це ?
Лі Шимін
Цао Цао
Чжен Хе
У Цзетянь
23. Самудрагупта – правитель держави
Гуптів
Палів
Раштракутів
Гурідів
24. Яких імператор правив в Священній Римській імперії раніше...?
Фрідріх I
Конрад I
Оттон I
Генріх I
25. Система англосаксонських королівств, яка існувала у ранньому середньовіччі мала назву...?
дуумвірат
триумвірат
тетрархія
гептархія
26. Філіпп IV Красивий ліквідував...?
орден тамплієрів
орден іоаннітів
Тевтонський орден
орден Сантьяго
27. Найбільш активну участь у Реконквісті приймав...?
орден тамплієрів
орден іоаннітів
Тевтонський орден
орден Сантьяго
28. Ісмаїлітською державою правила династія халіфів...?
Гуптів
Фатимідів
Омейядів
Альмохадів
29. Одним з керівників другого хрестового походу був...?
Філіпп II Август;
Готфрід Бульонський;
Людовік VII;
Людовік IX Святий.

30. Першою династією арабських халіфів вважаються...?

- Гупти
- Фатиміди
- Омейяди**
- Альмохади

Високий рівень

1. Самим раннім етапом розвитку людства є...

- ранньофеодальна монархія
- централізована держава
- первісне суспільство**
- феодальна роздрібненість

2. Лицар, який отримував за свою військову службу землю з залежними селянами – це...

- хрестоносець
- феодал**
- трубадур
- ронін

3. Із нижченаведених ознак виберіть ті, що характеризують феодалізм

- умовна власність на землю**
- приватна власність на землю
- суспільство має ієрархічну структуру**
- всі члени суспільства рівні перед законом

4. Людина, що вважалась «заступником Пророка» і поєднувала в своїх руках світську і духовну владу – це ...

- імператор
- султан
- халиф**
- чакравартин
- король
- каган

5. В середні віки майбутній король Німеччини проходив обряд коронації в Аахені, однак потім їхав до Риму, щоб отримати корону...?

- імператора
- чакравартіна
- короля
- кагана
- римського папи

6. Встановіть відповідність:

законодавче джерело.....	Салична правда
нарративне джерело.....	Сен-Жерменський полиптик
художньо-образотворче джерело.....	Собор Паризької Богоматері
історичний твір	Григорій Турський «Історія франків»

7. Встановіть відповідність між соціальною категорією та вірою (вергельдом) за «Салічною правдою»:

«Як що хтось лишить життя вільну людину під час походу і якщо вбитий знаходився на королівській службі вбивця присуджується до сплати» 1800 солідів

«Якщо хтось лишить життя римлянина, який повинен сплачувати податок, то він присуджується до сплати» 63 соліда

«Якщо хтось лишить життя вільного франка, То присуджується до сплати» 200 солідів

«Якщо вбитий знаходився на королівській службі, То вбивця присуджується до сплати» 600 солідів

8. Встановіть відповідність:

Бенефіцій земельне володіння, що надано на все життя за умов виконання певної служби, частіше кінної військової

Прекарій умовне земельне володіння, яке великий власник передав у тимчасове користування селянину на прохання останнього

Коммendaція акт вступу вільного селянина під захист світського магната або церкви

Імунітет королівський акт (грамота), адресована посадовим особам короля, яким забороняється заходити на територію феодала для виконання адміністративних, поліцейських або судових функцій

9. Визначити ключові риси розвитку китайської цивілізації в середні віки?

Відповідь: У середньовіччі, як і в давнину, ідеальною формою державної влади вважалась імперія. На чолі держави стояв імператор (син Неба), який вважався сакральним головою не тільки Китаю, але й всіх відомих земель (Піднебесної). Йому належав мандат на правління, який він отримував від Неба, що обожнювалось у китайській міфологічній традиції.

Провідною державною ідеологією залишалось конфуціанство, однак в середні віки все більший вплив отримували буддизм - махаяна і даосизм.

Особливістю китайської цивілізації залишалась розвинута бюрократія. Протягом середньовіччя остаточно оформилась система державних іспитів необхідних для заняття рангових посад. Основу соціальної організації середньовічних китайців складала велика патріархальна родина.

Етнічну єдність середньовічних китайців забезпечувала, по-перше, ієрогліфічна писемність; по-друге, давньолітературна мова веньянь, яка співіснувала з наддіалектною офіційною середньовічною усною мовою. Мешканці тогочасного Китаю вважали свою країну «Серединною державою» («Чжун го»), центральною і єдиною цивілізацією Всесвіту, «Піднебесної» (Тянь Ся), а себе – єдиним культурним народом на Землі. Всі інші народи вважалися «варварами».

Ключові слова: імператор, буддизм, конфуціанство, даосизм, бюрократія, ієрогліфічна

писемність, патріархальна родина, «Піднебесна», варвари.

10. Охарактеризуйте періодизацію середніх віків в Європі?

У сучасній історичній науці історію середніх віків в Європі прийнято поділяти на три періоди:

- Раннє середньовіччя (V – X ст.);
- Високе середньовіччя (XI – XIII ст.);
- Пізнє середньовіччя (XIV – XV ст.).

Раннє середньовіччя розпочинається добою Великого переселення народів, під час якого у припинила існування Західна Римська імперія і виникли варварські королівства. Домінуючою релігією поступово стає християнство. У ранньому середньовіччі формуються феодальні відносини. Серед форм земельної власності поступово змінюють одна іншу наступні – аллод-бенефіцій-феод.

Високе середньовіччя є часом класичного феодалізму. Протягом періоду спостерігається економічне зростання у регіоні, яке призводить до зміни натуральної та відробіткової ренти на грошову. Розвиваються міста, які отримують права на самоуправління. Хрестові походи сприяють розвитку торгівлі зі Сходом. К кінцю періоду на зміну феодальній монархії приходить станово-представницька. Феодальну роздрібненість змінює централізована держава.

У пізньому середньовіччі папство втрачає свій вплив. У Німеччині і Італії закріплюється феодальна роздрібненість, а Франція стає централізованою державою. Епідемії чуми («Чорна смерть») негативно вплинули на чисельність населення. Значними збройними конфліктами були Столітня війна і війна Червоної та Білої троянд.

Ключові слова: середні віки, раннє середньовіччя, високе середньовіччя, пізнє середньовіччя, феодалізм.

11. Проаналізуйте розвиток феодальних відносин в добу Високого середньовіччя?

Відповідь: Високе середньовіччя – це період XI – XIII ст., як вважається добою класичного феодалізму у Європі.

У цей час господарство феодала носило багатогалузевий характер, що пояснюється необхідністю в умовах панування натуральних відносин забезпечувати всі потреби феодала. Орні землі феодального маєтку ділились на дві частини: панські (домен) та селянські.

Основною формою взаємин феодала та селянина була так звана феодальна рента, яка виступала в трьох видах: у вигляді відробіткової ренти (панщини), натуральної ренти (натуральний оброк) та грошової ренти (грошовий оброк). Процес переходу до грошової ренти від двох перших форм рентних відносин називається комутацією ренти. При цьому феодальна залежність селян звичайно зменшувалась або зовсім знищувалась (за викуп). Подібного типу господарства переважали у більшості країн Західної Європи.

Основними характеристиками розвитку аграрної сфери в цілому був процес швидкого освоєння нових земель, відомий в історії як процес внутрішньої колонізації. Посилюється суспільний поділ праці, що сприяло нагромадженню виробничого досвіду та вдосконаленню продукції, яка вироблялася. Це сприяє розвитку товарного виробництва, тобто виробництва продукції на продаж. Виникає середньовічне місто виникає як осередок ремісників та торгових людей.

Ключові слова: високе середньовіччя, домен, відробіткова рента, натуральна рента, грошова рента, внутрішня колонізація.

12. Проаналізувати становище церкви та папства у XIV – XV ст.

Відповідь: У XIV – XV ст. приходить кінець папської теократії. Папство, всупереч цим новим віянням, намагалося відстояти і навіть посилити свої теократичні домагання, заперечуючи в принципі ідею світського державного суверенітету. Розгорнулася боротьба між французьким королем Філіппом IV і папою Боніфацієм VIII, що закінчилася перемогою короля. Папська

резиденція була перенесена у французьке місто Авіньйон, де папа перебував протягом 70 років (1309-1378) («Авіньйонське полонення»).

З поверненням папського престолу в Рим настала «велика схизма» (розкол), коли на престолі одночасно перебувало два і навіть три папи.. У цей час усередині католицької церкви розгорнулося соборний рух, мало на меті обмежити папське єдиновладдя і підпорядкувати папу вселенським соборам. Соборний рух знайшло активну підтримку західноєвропейських монархій, які прагнули звільнитися від папського втручання й затвердити світське державне верховенство. Французький король Карл VII на основі соборних постанов видав у 1438 р. «Прагматичну санкцію», яка проголошувала принципи «галликанської церкви» і верховенства соборів у справах віри.

Однак розкол тривав, і тільки на засіданні собору в Лозанні (1449 р.) за прийнятими рішеннями папа Микола V залишився єдиним главою церкви.

Ліквідація «великої схизми» не привела до відновлення колишньої могутності римської курії. Папа все більш втрачав роль вселенського глави католицької церкви і перетворювався на одного з пересічних князів Середньої Італії.

Ключові слова: папство, «Авіньйонське полонення», велика схизма, розкол церкви, церква.

13. Визначити особливості розвитку індійської цивілізації в середні віки.

Відповідь: Середньовічна Індія – це цілий субконтинент, на якому жили народи найрізноманітніших культурних, мовних, релігійних та антропологічних типів. Поняття «індієць» охоплювала кілька сотень етносів, безліч мов та діалектів. Упродовж середньовіччя всі індійські мови не вийшли за межі місцевих говорів. Мовами науки, державного управління та культури були санскрит (в індуїстських та буддійських державах) або перська чи арабська (в державах ісламу). Провідною релігією стає індуїзм.

Основою індійського середньовічного суперетносу залишалася варново-кастова система. Поділ суспільства на чотири варни – брахманів, кшатріїв, вайш'їв та шудр зберігся, а з початком нашої ери перетворився на одну з форм класифікації різноманітних каст (джаті). Кастою вважалася група людей, що претендувала на певний тип праці або спеціальної діяльності як на своє «кастове» заняття й чітко усвідомлювала свою відмінність, навіть протилежність щодо інших каст. Первинним осередком соціальної організації середньовічних індійців залишалась велика патріархальна родина.

Основною ланкою економіки середньовічної Індії залишалось сільське господарство, насамперед орне землеробство. Стародавні індійці першими на планеті навчилися розводити рис, бавовник, цукрову тростину та свійську птицю.

Ключові слова: санскрит, індуїзм, варни, каста (джаті), варново-кастова система, іслам.

14. Проаналізувати причини та наслідки Столітньої війни?

Відповідь: Одна з причин конфлікту крилась у феодальній системі правління. Англійські королі, будучи наступниками нормандського герцога Вільгельма Завойовника, залишалися васалами французького короля у своїх володіннях. Вони докладали зусиль, аби не присягати французькому королеві.

Французький король Філіпп II Август зумів відвоювати більшу частину володінь англійських Плантагенетів, але в їхніх руках знаходилася значна область на південному заході Франції – Гієнь. Англійські королі стояли на заваді створення єдиної французької держави. Другою вагомою причиною війни стало суперництво між Англією та Францією за Фландрію. Французькі королі прагнули підкорити собі васальне, але по суті незалежне графство. Однією з основ багатства Фландрії було виробництво сукна. Вовну для його виготовлення привозили з Англії, яка залишалась і ринком збуту. Економічна зацікавленість Англії зумовлювала підтримку нею боротьби фландрських міст.

Столітня війна мала далекосяжні наслідки. Крім розорення країни і значних людських

втрат, головний з них – об'єднання Франції та створення сильної централізованої держави з постійною армією та єдиний податком.

Ключові слова: Франція, Англія, централізована держава, причини, наслідки.

15. Визначити особливості розвитку японської цивілізації в середні віки.

Відповідь: Первинним осередком соціальної організації традиційного японського суспільства залишалася в середні віки патріархальна сімейно-кланова система. був міцним, а сім'я – переважно моногамною, крім соціально-політична верхівка.

Базою традиційного японського господарства залишалося орне поливне рисівництво. Вирощували японці також овочі й фрукти. Майже все землеробство мало зрошувально-іригаційний характер.

Непрості природні умови (обмеженість ресурсів, періодичні землетруси, тайфуни) виховали в японцях незвичайну працелюбність, організованість, винахідливість, терплячість, а острівне розташування Японії породило ряд специфічних особливостей її розвитку. Географічна віддаленість країни не призвела до її культурної ізоляції. Середньовічні японці охоче запозичували у сусідів усе нове, але володіли унікальною здатністю все це капітально переробляти та перетворювати на своє, що дало можливість «Країні Вранішнього Сонця» зберегти цивілізаційну самобутність. Virізняли японців також клановий корпоратизм, шана до влади, обережне ставлення до будь-яких нововведень, фанатичне обожнювання сакральної імператорської династії, яка ніколи не переривалася, повага до військової служби та дисциплінована войовничість, доведена до стану масової готовності на самопожертву заради вождя. Значну роль відігравав військовий стан (самураї, бусі). До цього треба додати потяг до законності та порядку, національну чванливість, віру в унікальність, обраність та божественність своєї країни, схиляння перед начальством, культ сили та стійкості й виняткову особисту охайність японців, яка дивувала всіх іноземців, які приїздили на острови.

Ключові слова: патріархальна родина, рисівництво, землеробство, «Країна Вранішнього Сонця», Японія, імператор, самураї.

16. Визначити основні риси політичного розвитку Англії в добу Високого середньовіччя?

Відповідь: Переломним моментом в історії Англії XI ст. було завоювання її франко-нормандськими феодалами на чолі з нормандським герцогом Вільгельмом у 1066 р.. Після підкорення всієї країни більша частина земель англосаксонської знаті перейшла до нормандським завойовникам. Велика кількість земель було перетворено в королівський домен. Поставивши в безпосередню васальну залежність всіх феодалів, королівська влада в Англії стала сильнішою ніж у будь континентальної країні.

У 1086 за розпорядженням Вільгельма I була проведена загальна земельна перепис і складений опис («Книгою страшного суду»). Англійська манор (феодалне володіння) підпорядкував вільну раніше громаду і перетворив її в кріпосну. Але в Англії і після нормандського завоювання залишалося вільне селянство (сокмени).

У XII в. королівська влада в Англії ще більш зміцнилася. Була створена палата «шахівниці» - державне казначейство, що відав збором податків і перевіркою фінансових звітів шерифів (королівських урядовців).

За Генріха II Плантагенета (1154-1189) до території Англійської держави («Анжуйської імперії») увійшли землі у Франції: Мен, Анжу, Турен, Пуату та герцогство Аквітанське, а також почалось завоювання Ірландії.

Королівський суд був оголошений вищим апеляційним судом для всіх сеньйоріальних судів. Відбулось введення інституту присяжних та військова реформа.

Король намагався підпорядкувати своєму впливу англійську церкву, вимагаючи, щоб вибори єпископів і абатів відбувалися під його контролем. Почалася боротьба між королем

і архієпископом Кентерберрійським Томасом Бекетом, яка закінчилася загибеллю останнього. Але Генріху II довелося відмовитися від реформи церковних судів.

Однак на початку XIII ст. опозиція посилилася після поразки англійських військ у Франції і Іоанн Безземельний був змушений підписати Велику хартію вольностей (1215).

Велика хартія вольностей - це конституція феодальної монархії. Більшість її статей відповідало інтересам баронів. У меншій мірі в хартії відображені поступки і привілеї, що даються лицарям і містам.

На початку 1265 король Генрих III скликав раду королівства і був перший англійський парламент.

В кінці XIII в. парламентський лад в Англії утвердився остаточно. У 1295 король Едуард I зібрав так званий «зразковий парламент», на який були запрошені, крім безпосередніх васалів короля, по два лицаря від графства і по два представники від кожного скільки-небудь значного міста або порту, а також представники духовенства.

Ключові слова: нормандське завоювання, «Книга Страшного Суду», Велика хартія вольностей, парламент.

17. Визначити основні риси цивілізації кочовиків Великого степу в середні віки.

Відповідь: Добою розквіту номадизму фахівці вважають час з середини I тис. до н. е. до середини II тис. н. е. У середньовіччі Великий Степ пережив три етапи свого історичного шляху. Перший етап прийшовся на добу Великого переселення народів (IV – VII ст.), коли зі Сходу на Захід відкочували нові і нові орди завойовників (гуни, авари, тюрки тощо). Другий етап відповідає VII – X ст. і характеризується відносною стабілізацією положення, що призвело до утворення каганатів: Тюркського, Хозарського, Уйгурського, Аварського та інших. Деякі з них перетворились на великі держави, які диктували свою політичну волю сусідам. X ст. стало важливою межею у розвитку Великого Степу і призвело до полурозпаду багатьох кочових спільнот. Третій етап історії середньовічних номадів (X – XV ст.) характеризується значною міграцією кочовиків, яка призвела до утворення Монгольської імперії. Її загибель стала початком занепаду середньовічного кочівництва.

Кочові народи внесли значний вклад у розвиток світової цивілізації. Вони засвоїли значні географічні простори, які раніше знаходились поза ореалом проживання людства. У господарському житті номадів провідне місце займав дрібна та велика худоба і вони відіграли значну роль в її домістифікації і селекції. Номади дали значний імпульс у використанні у господарстві м'яса, молочних продуктів, шерсті, шкіри. Їм належить створення розбірної конструкції житла та введення в практику нових видів одягу (штани).

Великий вплив кочовики мали на розвиток озброєння та військової справи. Вони досягли значних успіхів у розвитку транспортних засобів.

Ключові слова: Великий Степ, кочовики, міграції, каганати, племена.

18. Проаналізувати причини та наслідки хрестових походів?

Відповідь: Зовні походи мали релігійний характер, бо видавалися церквою за боротьбу «хреста проти півмісяця» - християнство проти ісламу; метою походів офіційно вважалось визволення Палестини від «невірних» і повернення християнам. Це були завойовницькі походи, в яких європейські барони і рицарі грабували багаті східні міста. У хрестових походах, крім феодалів, брали участь й інші класи суспільства зокрема селяни.

Причини хрестових походів полягають, частково у змінах, що відбулися в другій половині XI на Близькому Сході частково у загальному економічному розвитку та соціальних суперечностях у самій феодальній Західній Європі. Багдадський халіфат остаточно розпався в 1055 р. Інша велика східна держава - Візантія – за Комнінів також переживала важкі часи.

Та основною причиною було загострення соціальних суперечностей в самій-Західній Європі. Массам дрібного рицарства в XI ст. не вистачало земель. Для таких лицарів походи на Схід здавалися єдиним виходом із скрутного становища.

Хрестові походи як воєнні експедиції закінчилися повною невдачею. Заснувати міцну державу на Сході європейські феодалі не змогли. Майже всі захоплені території їм довелося залишити. З другого боку, у зв'язку із зростанням продуктивних сил і дальшим розвитком товарно-грошових відносин рицарі мали змогу одержувати великі прибутки від своїх селян.

Значення хрестових походів, хоч вони й зазнали невдач, було для розвитку Західної Європи дуже велике. Вони сприяли розвитку європейської торгівлі на Середземному морі. В результаті їх було знищено монополію арабських і візантійських купців у близькосхідній торгівлі і встановлено гегемонію італійських, південнофранцузьких і східноіспанських (каталонських) міст. Ці міста почали відігравати роль посередників між Сходом і рештою Європи.

Торговельні зв'язки зі Сходом набули під час хрестових походів регулярного характеру. Хрестові походи сприяли ознайомленню європейців із східною промисловістю і сільськогосподарською технікою.

Ключові слова: хрестові походи, Близький Схід, Свята земля, торгівля, християнство.

19. Проаналізувати розвиток середньовічного міста в Західній Європі.

Відповідь: У X-XI ст. спостерігається поживлення старих і поява нових міських центрів. Це було зумовлено вагомими економічними процесами, передусім розвитком сільського господарства. Так виникли передумови для відокремлення ремесла від сільського господарства.

Нові міста поступово виникали на руїнах античних поселень або на їхніх околицях, біля замків і фортець, монастирів і єпископських резиденцій, на перехрестях шляхів, біля перевалів, річкових переправ і мостів, на берегах, зручних для швартування суден.

Основну масу населення міста становили ремісники, які продавали власні вироби, суміщаючи в одній особі ремісника й торговця. Поступово збільшилось кількість купців. Чимало людей, які проживали в містах, були задіяні у сфері послуг.

Прагнення феодалів витягти з міста якомога більше прибутків викликало невдоволення з боку городян, яке набуло форм справжньої боротьби між містами й сеньйорами. У Західній Європі таке протистояння тривало впродовж X—XIII ст. і називалося комунальним рухом.

Ремісники однієї або кількох споріднених професій об'єднувалися в цехи. Головна функція цехів - контроль над виробництвом і продажем ремісничих виробів.

Почалися так звані «цехові» революції за владу в місті. Там, де міське ремесло було розвинуте слабше, ніж торгівля, перемога залишалася за патриціатом. Натомість у містах, де ремесло сягнуло високого рівня розвитку, перемога була за цехами. Майстри обмежували доступ підмайстрів у цех. У XIV-XV ст. відбувалося поступове «замикання цехів».

Ключові слова: міста, ремесла, цехи, комунальна революція, майстри.

20. Охарактеризуйте становище духовенства в середні віки.

Відповідь: У концепції побудови суспільства середньовічної Європи духовенству відводилась почесна місія посередництва між Богом і людьми. Хоча духовенство було соціально розшарованим, воно все ж сприймалося як монолітний організм на чолі з папою. Церква намагалася виглядати в очах мирян єдиною організацією, спираючись на те, що літургія повсюдно здійснювалася за єдиними канонами, єдиним церковним календарем, однією мовою (латиною).

Станова відкритість духовенства остаточно утвердилась з середини XI ст., коли духовним особам заборонили одружуватись і мати сім'ю. Церковну ієрархію увінчував папа. Керівництво церквою папа здійснював з допомогою курії, члени якої називались кардиналами. Кардинали обирали папу і виконували відповідальні адміністративні функції – були папським легатами (посланцями).

Кардинали і єпископи були князями церкви і за своїм походженням належали до соціальної

верхівки. Згідно з церковними канонами, єпископська посада була виборною проте нерідко єпископів призначали король та великі сеньйори, які здійснювали інвеституру, тобто вручали знаки єпископської влади – посох і кільце. Тому єпископи здебільшого належали до васалів короля чи територіального князя (герцога або графа). Папа і імператор вели між собою боротьбу за те, хто з них матиме впливових єпископів з своїх васалів.

Єпископ керував єпархією за допомогою капітула, члени якого, каноніки, походили з рицарських родин. Каноніки, які обирали єпископа, керували за його відсутності єпархією. Контроль за діяльністю парафіяльних церков здійснював архідіакон.

Деякий інший суспільний статус мало чернецтво, яке мало чуратись світського життя. Західноєвропейські ченці мешкали в гуртожиткових монастирях. Мірян на територію монастиря не пускали, а перебування монахів за його межами обмежувалось у часі.

Ключові слова: церква, папа, кардинали, єпископи, інвеститура.

21. Проаналізувати політику візантійських імператорів династії Комнінів.

Відповідь: На початку XII в. основна маса селян у Візантії перебувала вже в поземельній особистій залежності. Однак залишався ще значний шар вільних селян, які сплачували державні податки. Державними повинностями обкладалися також залежні селяни.

Вільні селяни розорялися під вагою державних повинностей і селилися на землях феодалів. Тим самим вони з державних підданих перетворювалися на залежних – париків, які перебували під судовою владою земельних власників. Імператорська влада санкціонувала це приватне панування, роздаючи церковним і світським феодалам екскузію (імунітетні привілеї).

У XII в. відбувався подальше зростання візантійських міст. З'явилися численні ярмарки. В країні все ширше поширювалися товарно-грошові відносини. Але візантійські міста не домоглися, подібно західноєвропейським, самоврядування. Ними керували стратіги. У містах все більше зміцнювалися феодалі. Візантійське купецтво не в силах було протистояти конкуренції венеціанців і генуезців, які захоплювали ключові позиції не тільки в зовнішній, а й у внутрішній торгівлі країни.

У XII в. Візантія зміцнила своє становище в Малій Азії. Використовуючи успіхи хрестоносців під час першого хрестового походу, Візантія повела наступ проти турків і відвоювала південь Малої Азії. Імператор Мануїл I (1143-1180) відновив ленну залежність хрестоносного Антіохійського князівства, повернув під візантійське панування Далмацію і на час поставив в залежність від імперії Угорщину. Але в 1176 Візантія знову зазнала поразки від турків і змушена була перейти до оборони.

Через три роки після смерті Мануїла I в Константинополі спалахнуло народне повстання, спрямоване проти придворної кліки і засилля італійців. Скориставшись народним рухом, владу захопив Андронік I Комнін (1183-1185) – двоюрідний брат Мануїла. Столичні і малоазійські аристократи організували проти Андроніка змову і закликали на допомогу південноіталійських норманів – найлютіших ворогів Візантії. У Константинополі піднялося повстання. Андронік був вбитий.

Ключові слова: Комніни, парики, феодалізація, Мануїл I Комнін, розвиток міст.

22. Проаналізувати вплив ісламу на історичний розвиток середньовічної Індії.

Відповідь: Значний вплив на розвиток середньовічної цивілізації Індостану мали мусульманські вторгнення, які розпочалися у VIII ст.. Тоді ж розпочинається розповсюдження ісламу в долині Інду. Мусульманський наступ на індієтські держави на Півночі півострову посилюється під керівництвом Махмуда Газні, війська якого спустошували долини Інду і Гангу в XI ст. Ці напади прискорили занепад буддизму в регіоні, де ця релігія народилась. Ці обставини сприяли розпаду і зникненню правлячих династій і занепаду класичної індійської цивілізації.

Постійні поразки від військ мусульманських правителів підірвали засади, на яких будувалась класична індійська цивілізація – єдність світського царя і брахманів. Визнаючи

легітимність царя, брахмани отримували від нього захист і допомогу. Зникнення індуїстських правителів призвело до занепаду брахманської культури.

У XIII ст. мусульманами було засновано Делійський султанат і розпочалось масове розповсюдження ісламу серед місцевого населення. Привернення в іслам дозволяло індійцям підвищити свій суспільний статус. Мусульманські правителі привнесли до регіону нові методи і звичаї управління (податкова система, військова справа). На місці індуїстських храмів зводились мусульманські релігійні споруди.

Делійським султанам вдалось зберегти регіон від монголо-татарських нападів. Влада індуїстських династій зберігалась тільки на Півдні, де у 1565 році також була порушена у наслідок поразки нанесеної коаліцією мусульманських султанів. Зникла імперія Віджаянагар, з якою закінчилась історія класичної індійської цивілізації, пов'язаної з ведизмом і індуїзмом. Санскрит став мертвою мовою.

Починаючи з X ст. індійський іслам сприяв народженню іншої цивілізації, яка зберегла певні риси класичної індійської. Однак повного злиття ісламської і індуїстської традиції так і не відбулося.

Ключові слова: індійська цивілізація, індуїзм, мусульманство (іслам), Делійський султанат.

23. Визначити характерні риси суспільно-економічного розвитку Західної Європи в Високому середньовіччі.

Відповідь: Для Високого середньовіччя характерна тенденція до зростання населення Західної Європи, викликана збільшенням сільськогосподарських угідь. Розвивалась внутрішня і зовнішня колонізація, яка призводила до виникнення нових поселень, а згодом і міст. Колонізація стала можливою завдяки удосконаленню сільськогосподарського реманенту, збільшення виробництва металевих знарядь праці (важкий металевий плуг), водяних млинів.

Збільшення продуктивності праці сприяло розвитку торгівлі, грошових відносин та спеціалізації ремесел. Відробіткову та натуральну ренти поступово замінює грошова. Феодали дозволяють селянам викупати за гроші певні баналітетні обов'язки.

Важливим елементом економічної системи Західної Європи стає середньовічне місто. Воно формується як центр ремесел і торгівлі. У містах виникають цехи. Міста намагаються отримати права на самоуправління. Це відображається у комунальному русі у Франції, виникнення італійських міст-держав. Хрестові походи сприяють розвитку торгівельних зв'язків з країнами Сходу.

Економічні тенденції впливали на важливі суспільні зміни. Соціальна структура більш ускладнюється і відходить від зразка, запропонованого теологами у вигляді концепції трьох станів. З'являється новий стан бюргерів, який стає все більш впливовим. Поступово укріплюється центральна влада королів, яка бореться з феодальною роздрібненістю. Починає формуватись дворянство, що з часом призведе до важливих змін в середовищі стану феодалів.

Ключові слова: Високе Середньовіччя, хрестові походи, грошова рента, колонізація.

24. Проаналізувати основні риси внутрішньої політики ханів Золотої Орди.

Відповідь: Золота Орда уявляла собою на початку складову Монгольської імперії, де правила нащадки старшого сину Чингіс-хана – Джучі. Усі землі у державі вважались власністю ханського роду. Формально хан розпоряджався майном і худобою своїх підданих.

У I половині XIV ст. сформувалась структура держави, яка була поділена на улуси – удільні володіння. Їх намісники - улусбеки правили на підвладних землях і виконували обов'язки командувачів місцевого війська. Усіма військами Орди керував белербек – голова кочової знаті. Іноді його реальна влада перевищувала владу хана і вони навіть саджали на ханський трон своїх висуванців. Серед подібних діячів в історії Золотої Орди найбільш відомими були Ногай, Мамай і Єдігей.

По мірі розвитку держави формувалась і її чиновницький апарат. Зразком для Орди

виступала система управління притаманна мусульманським середньовічним державам. Головою уряду і адміністративного апарату був везір. Він керував діяльністю дивану – державної ради, яка відала збиранням податків, торговельних мит, фінансами тощо. Канцелярія дивана створювала девтері – реєстри платників податків, за якими, в тому числі, збиралась данина на Русі.

Представниками влади серед підкореного населення виступали баскаки. Селяни сплачували натуральну ренту, а також несли численні повинності. У підкорених землях проводився перепис населення.

Ключові слова: Золота Орда, Монгольська імперія, улус, везір.

25. Визначити характерні риси суспільно-економічного життя Західної Європи в Пізньому середньовіччі.

Відповідь: У 14 ст. влада церкви, що досягла свого розквіту, починає занепадати. Ідеї політичного і духовного універсализму відходять у минуле, змінюючись тенденціями до утворення національних централізованих держав.

У Пізньому середньовіччі спостерігається зниження чисельності населення у наслідок епідемій чуми, з який найбільш масштабною була Чорна смерть (1347 - 1350). Зниження чисельності населення призвело до появи вільних сільських угідь. Знизилась ціна на сільськогосподарську продукцію та відчувався дефіцит робочих рук. Стало вигідним здавати землі в аренду за фіксовану платню, що вело до зникнення старої феодальної сеньйорії. Селяни перетворювались утримувачів невеликих земельних наділів.

Централізовані держави намагались збільшити доходи бюджету, що призводило до збільшення податкового тягаря. Погіршення рівня життя викликала соціальні вибухи (Жакерія, повстання Уота Тайлера, Гуситські війни).

Певну трансформацію проходили і феодальні зв'язки у середині стану. Збільшується кількість служилих людей, які отримують за виконання своїх обов'язків певну платню, а не феод. Таким чином, формується служиле дворянство.

Зниження чисельності населення завдало удару міському виробництву, знизивши його об'єми. Занепад торгівлі змушував купців створювати компанії (Шерстяна компанія в Англії) з метою втримання ринку. Подальший розвиток отримує цехове ремесло.

Ключові слова: Пізнє середньовіччя, централізовані держави, Чорна смерть, феодальні відносини.

26. Дати оцінку процесу утворення централізованої держави у Франції.

Відповідь: Передумовою укріплення королівської влади було зростання розуміння етнічної єдності мешканців різних регіонів Французького королівства, яке відбувалось на фоні особливої роль французьких сеньйорів у хрестоносному русі та боротьбі проти королів Англії та Германії..

Процес утворення централізованої держави у Франції розпочався у правління Людовика VI Товстого. За часи правління Людовика VII (1137 - 1180) королівська влада зіткнулась з новою загрозою з боку Анжуйської монархії, яка завдяки успішній династичній політиці розповсюдила свій вплив на половину земель Французького королівства. Перемога над анжуйцями і англійцями була отримана за правління Філіпа II Августа, якому вдалось збільшити королівський домен у декілька разів.

Людовік IX Святий провів важливі реформи, що укріпили королівську владу (судова, грошова тощо). У 1302 р. , за Філіпа IV Красивого, в-перше було зібрано Генеральні Штати, що свідчило про оформлення у Франції станово-представницької монархії.

Важливим випробуванням для французької держави стала Сторічна війна. Перемога над Англією у цьому конфлікті усунула з шляху об'єднання Франції важливих претендентів на французькі землі – англійських королів. У Франції склалась єдина системи збирання податків, з'явилися галліканська церква і постійне військо.

Людовік XI (1461 – 1483) наніс рішучу поразку феодальній опозиції. До кінця XV ст. всі

французькі землі контролювались королівською владою, крім герцогства Бретань, яке зберігало рештки автономії до 1532 р.

Ключові слова: централізована держава, король, королівська влада, Генеральні штати, королівський домен.

27. Визначити характерні риси політичного і суспільно-економічного розвитку держав хрестоносців на Близькому Сході.

Відповідь: У результаті захоплення більшої частини узбережжя Східного Середземномор'я утворилося чотири держави хрестоносців: Єрусалимське королівство в Південній Сирії і Палестині, графство Тріполі на сирійському побережжі, князівство Антіохійське в Північній Сирії і графство Едеське у Верхній Месопотамії.

Феодалне звичайне право отримало тут письмову фіксацію в так званих «єрусалимських Ассізах». Відносини між феодалами будувалися на основі ленній залежності. Першим за рангом був король єрусалимський. Від короля формально залежали володарі трьох інших держав, хоча по суті вони були цілком самостійні. Барони і лицарі зобов'язані були нести за свої феоди військову службу сеньйорам.

Селяни обкладалися важкими оброками в розмірі від 1/3 до 1/2 врожаю, місцями існували і панщинні повинності. Щоб мати постійну військову силу для оборонних і наступальних воєн, були створені духовно-лицарські ордени тамплієрів (храмовників) і госпітальєрів (іоаннітів). Пізніше виник ще Тевтонський орден, що об'єднував німецьких лицарів.

Ключові слова: Єрусалимське королівство, феодалізм, лицарські ордени, васали.

28. Охарактеризуйте процес формування провідних течій ісламу: сунізму, шіїзму, хариджизму.

Відповідь: Три початкові течії в ісламі (сунніти, шіїти, хариджити) склалися як політичні угруповання, але з часом відмінності виявилися і в ідеологічних концепціях різних мусульманських фракцій.

Сунніти (прибічники Омейядів) вважали, що не лише Коран, а й Сунна в повному обсязі має бути покладена в основу життя кожного правовірного. У VIII - IX ст. всередині суннізму виділилися чотири основні течії (ханіфіти, шафіїти, малікіти й ханбаліти), які відрізнялися тонкощами тлумачення Корану й Сунни та прийняттям за авторитет "думки вчених" (іджма), "суспільної користі" (істіслаха), "нововведення" (біда), "особистої думки" (рай), "аналогії" (кіяс). Проте всі чотири течії вважались у суннітів однаково правовірними та визнаними, що дає підставу розглядати суннізм як єдину мусульманську школу.

Шіїти (прибічники Алідів) цілковито визнавали Коран, але, на відміну від суннітів, у 115 сурах (у Корані суннітів - 114 сур), а в Сунні вважали цілком правдивими й тому священними лише ті положення, що базувалися на авторитеті сім'ї Пророка (записані зі слів родичів Мухаммеда). Хадіси, записані за словами соратників, але не родичів Пророка, шіїти священними, авторитетними й обов'язковими для виконання не вважали, проте мали свої перекази про Пророка (Ахбар), які, звичайно, не визнавалися суннітами (бо там стверджувалося, що Пророк заповідав, аби його спадкоємцями були лише Аліди).

Політичну базу шіїзм обмежував чистим сімейно-династичним легітимізмом (тому шіїти боролися проти "узурпаторів" Омейядів на боці прямих нащадків Пророка). Крім того, однією з дружин Алі стала дочка останнього сасанідського шаханшаха Йездигерда III, що сприяло поширенню шіїзму в Ірані, де Алі вбачався більшістю персів "законним" правителем і спадкоємцем володарів Еран-шахру та ще й мучеником і ворогом ненависних Омейядів - халіфів арабів, які завоювали й зруйнували перед цим перську імперію зороастрійців. В очах шіїтів лише Аліди могли бути законними халіфами всіх "правовірних", але за умов, коли реально халіфат перебував у руках Омейядів, посада шіїтського лідера стала називатися імам ("керуючий молитвою"), який, на відміну від суннітів (де імам - це лише обраний людьми релігійний предстоятель), став для шіїтів напівбожественним і харизматичним нащадком Пророка, світським

і духовним вождем. Святинями, до яких здійснюють хадж шиїти, окрім Мекки й Медини, стали Неджеф (де похований Алі) й Кербела (де похований його син Хусейн) в Іраці.

Третю течію в ісламі утворили хариджити, які, буквально тлумачачи Коран, вважали добродетельність вищою якістю людини й тому обстоювали необмежену виборність халіфа общиною мусульман. У питаннях віри хариджити виступали поборниками "чистоти" ісламу та вирізнялися скрупульозним виконанням усіх релігійних настанов. Суннітів і шиїтів вони вважали віровідступниками, бо віра, за їхніми переконаннями, визначається діями, а вбивство віровідступників (включаючи халіфів) стало релігійним обов'язком у хариджизмі. Жертвою хариджитів упав халіф Алі, з не меншою завзятістю вони бились із суннітами, спираючись на свою базу аль-Батаїх (у болотах Південного Іраку в районі Басри).

Ключові слова: шиїзм, сунізм, хариджизм, іслам, халіф, халіфат.

29. Проаналізувати причини та наслідки падіння Західної Римської імперії.

Відповідь: Стосовно причин падіння Західної Римської імперії немає єдиної точки зору в сучасній історичній науці. Серед політичних причин розглядаються варварські міграції доби Великого переселення народів. Однак також імперія переживала і внутрішні потрясіння. Вони відобразились у постійних виступах узурпаторів, які намагались захопити імператорську владу. Відносини з Східною римською імперією також не завжди були союзницькими.

В економічно-соціальной сфері в Західній імперії також спостерігались кризові явища. Імперія мала негативне сальдо торгівлі з країнами Сходу. Серйозним був податковий тиск. Частина сільськогосподарських дрібних виробників були прикріплені до землі. Незадоволення мало вираз у виступах проти римської влади, які розхитували її на місцях.

Протирічливий вплив мало прийняття християнства, як державної релігії. Так, у IV ст. було декілька спроб відновити вплив язичництва.

По мірі ослаблення імператорської влади на місця, реальний вплив переходив до варварських королів, ватажків нових державних об'єднань. Злам римської державної системи став одним з етапів на шляху до формування нових суспільних відносин – феодальних.

Ключові слова: Західна Римська імперія, варвари, Велике переселення народів.

30. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства франків в добу правління династії Меровінгів?

У 486 р. внаслідок франкського завоювання в Північній Галлії виникла Франкська держава, на чолі якої стояв вождь салічних франків Хлодвіг (486-511) з роду Меровея (народжений морем, звідси династія Меровінгів). До середини VI ст. Франкська держава включала майже всю територію колишньої римської провінції Галлії. Франки підпорядкували собі також кілька германських племен, що жили за Рейном.

Франкська держава проіснувала значно довше, ніж інші варварські королівства континентальної Європи. Процес феодалізації відбувався тут у формі синтезу пізньоримських і германських родоплеменних відносин.

Найважливішим джерелом для вивчення суспільного устрою франків є "Салічна правда". В ній містяться і відомості про зародження майнової і соціальної нерівності, приватної власності на рухоме майно, права успадкування на землю і, нарешті, держави.

Король зосередив у своїх руках усі функції державного управління, центром якого став королівський двір, був найбільшим землевласником у державі, очолював дружину. Державою король управляв як особистим господарством: дарував своїм наблизеним у приватну власність ті землі. Королівська влада спиралася на підтримку класу великих землевласників. Франкські королі періодично скликали збори найзначніших магнатів, де обговорювали загальнодержавні питання. У центральному управлінні Франкської держави збереглися лише слабкі залишки минулої первіснообщинної організації у вигляді щорічних військових зборів - "березневих полів".

Позбувшись унаслідок щедрих земельних роздавань значної частини своїх володінь і прибутків, франкські королі виявилися безсилями в боротьбі з сепаратистськими спрямуваннями великих землевласників. Намічається відособлення чотирьох самостійних областей у складі Франкського держави: Нейстрії, Австразії, Бургундії та Аквітанія.

Наприкінці VII ст. фактична влада у всіх областях королівства опинилася в руках майордомів (старший по дому), які перетворилися на найбільших землевласників. Королі з дому Меровінгів, що втратили будь-яку реальну владу.

Після тривалої боротьби в середовищі франкської знаті у 687 р. майордом Австразії Піпін Герістальський став майордомом усієї Франкської держави. Саме він поклав початок новій династії франкських королів, яка пізніше за ім'ям найвидатнішого зі своїх представників - Карла Великого - отримала назву династії Каролінгів.

Ключові слова: Меровінги, Франкська держава, франки, Салічна правда, майордоми.

Список методичних рекомендацій та розробок викладача

1. Історія Візантії. Хрестоматія: Навчально-методичний посібник / О.В. Господаренко, В.В. Кузовков. – Миколаїв: Іліон, 2014. – 370 с.
2. Історія країн Азії та Африки в середні віки: Навчально-методичний посібник. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. – 184 с.
3. Методичні вказівки для самостійної роботи (І семестр).
4. Методичні вказівки для самостійної роботи (ІІ семестр).

Завдання до самостійної роботи з Історії середніх віків 2017 – 2018 рр.

Семестр I

Кредит 1. Західна Європа у Ранньому середньовіччі. Політичний та економічний розвиток у Високому середньовіччі.

Тема 1. Вступ до курсу «Історія середніх віків».

Завдання для самостійної роботи:

8. В чому полягають предмет та завдання курсу «Історія середніх віків»?
9. Охарактеризуйте поняття «середні віки».
10. Охарактеризуйте хронологічні межі західноєвропейського середньовіччя.
11. В чому полягають особливості застосування формаційного підходу щодо вивчення середньовічної Західної Європи?
12. Як характеризується середньовічна Західна Європа через призму цивілізаційного підходу?
13. Охарактеризуйте географічні межі курсу «Історія середніх віків».
14. В чому полягає проблема періодизації західноєвропейського середньовіччя?
15. Охарактеризуйте поняття «феодалізм». Визначте основні риси феодалізму.
16. Охарактеризуйте джерела з середньовічної історії Західної Європи.
17. Охарактеризуйте історіографію середньовічної історії Західної Європи.

Тема 2. Західна Європа на початку середньовіччя (V – VII ст.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Варварські королівства в Західній Європі.

ПЛАН

7. Вестготське королівство.
8. Остготське королівство.
9. Королівство вандалів та аланів.
10. Королівство бургундів.
11. Англо-саксонські королівства.
12. Королівство лангобардів.
13. Держава Меровінгів.

Завдання для самостійної роботи:

14. Дайте характеристику Римській імперії у IV – V ст.?
15. Проаналізуйте історичний розвиток германських племен у перших століттях нашої ери?
16. Дайте характеристику добі Великого переселення народів в Європі?
17. Охарактеризуйте історичний розвиток вестготського королівства в Іспанії?
18. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства вандалів та аланів?
19. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства бургундів?
20. Охарактеризуйте історичний розвиток держави остготів в Італії?
21. Охарактеризуйте історичний розвиток королівств англів, ютів та саксів в Британії?
22. Охарактеризуйте історичний розвиток королівства лангобардів?

23. Проаналізуйте політичну діяльність Хлодвіга.
24. Охарактеризуйте процес формування королівства франків?
25. Дайте характеристику франкського суспільства та держави за «Салічною правдою»?
26. Охарактеризуйте історичний розвиток франкської держави Меровінгів у VI – VII ст.?

Тема 3. Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Держава Каролінгів та її розпад (VIII – X ст.).

ПЛАН

1. Підсилення влади майордомів Піпінідів.
2. Діяльність Карла Мартелла. Бенефіцій.
3. Діяльність Піпіна Короткого. Коронація.
4. Карл Великий. Зовнішня політика.
5. Внутрішня політика Карла Великого.
6. Розпад держави Каролінгів. Формування королівств Франція, Німеччина, Італія.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте політику Піпінідів – попередників Каролінгів?
2. Охарактеризуйте завойовницьку політику Карла Великого?
3. Визначте причини та наслідки відновлення імператорської влади на Заході?
4. Охарактеризуйте сутність «Каролінгського відродження»?
5. Охарактеризуйте систему управління Каролінгською імперією?
6. Проаналізуйте особливості процесу феодалізації за часи Каролінгів?
7. Визначте причини розпаду Каролінгської імперії?
8. В чому полягає історичне значення імперії Каролінгів?

Кредит 2. Провідні тенденції розвитку Європи у Високому середньовіччі.

Тема 4. Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Франція в добу феодальної роздрібненості.

ПЛАН

7. Політична історія Французького королівства в IX – X ст.
8. Поземельні відносини у Французькому королівстві IX – X ст.
9. Аграрна історія Французького королівства в X – XII ст. Внутрішня колонізація.
10. Розвиток міст у XI – XIII ст.
11. Розвиток товарно-грошових відносин у XI – XIII ст.
12. Політична роздрібненість у XI – XII ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Англія у Високому середньовіччі.

ПЛАН

1. Англія напередодні нормандського завоювання.
2. Нормандське завоювання та його наслідки.
3. Англія у складі Анжуйської монархії.
4. Англія у XIII ст.. Парламент.

Завдання для самостійної роботи:

9. Охарактеризуйте розвиток сільського господарства в добу Високого середньовіччя?
10. Охарактеризуйте розвиток торгівлі та грошових відносин?
11. Проаналізуйте розвиток феодалних відносин в добу Високого середньовіччя?
12. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Франції в добу Високого середньовіччя?
13. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Італії в добу Високого середньовіччя?
14. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Німеччини в добу Високого середньовіччя?
15. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Англії в добу Високого середньовіччя?
16. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку країн Скандинавії та Піренейського півострову в добу Високого середньовіччя?

Тема 5. Хрестові походи

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Хрестові походи. Розвиток хрестоносних держав на Близькому Сході.

ПЛАН

8. Причини хрестових походів.
9. Перший хрестовий похід.
10. Виникнення хрестоносних держав на Близькому Сході. Ієрусалимське королівство. Антиохійське князівство. Графство Триполі. Графство Едесса.
11. Другий та Третій хрестові походи.
12. Четвертий хрестовий похід.
13. Останні хрестові походи на Близький Схід.
14. Значення хрестових походів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте причини та передумови хрестових походів на Близький Схід?
2. Проаналізуйте хід та наслідки Першого хрестового походу?
3. Визначте причини та передумови формування хрестоносних держав на Близькому Сході?
4. Охарактеризуйте процес формування хрестоносних держав на Близькому Сході?
5. Дайте загальну характеристику історичного розвитку Ієрусалимського королівства?
6. Охарактеризуйте історичний розвиток Антиохійського князівства?
7. Охарактеризуйте історичний розвиток графства Триполі?
8. Охарактеризуйте історичний розвиток графства Едесса?
9. Охарактеризуйте діяльність духовно-рицарських орденів на Близькому Сході?
10. Проаналізуйте хід та наслідки Другого та Третього хрестового походів?
11. Проаналізуйте хід та наслідки Четвертого хрестового походів?
12. Проаналізуйте хід та наслідки V – VIII хрестових походів?
13. В чому полягає історичне значення хрестоносних держав на Близькому Сході?

Кредит 3. Середньовічне суспільство та його інститути.

Тема 6. Середньовічне суспільство.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Концепція трьох станів

ПЛАН

6. Загальна характеристика концепції трьох станів.
7. Стан світських феодалів.
8. Стан духовенства.
9. Третій стан.
10. Зміни в структурі суспільства в XIV – XV ст.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте соціальну структуру суспільств Західної Європи у ранньому середньовіччі?
2. Визначте причини формування концепції трьох станів?
3. Охарактеризуйте період теоретичного оформлення концепції трьох станів ?
4. Дайте загальну характеристику концепції трьох станів?
5. Охарактеризуйте положення стану світських феодалів?
6. Проаналізуйте положення стану духовенства?
7. Охарактеризуйте положення стану селян?
8. Охарактеризуйте зміни в структурі суспільства в XIV – XV ст.?

Тема 7. Середньовічне місто.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7. Феномен середньовічного міста в Західній Європі.

ПЛАН

9. Міста Західної Європи у ранньому середньовіччі.
10. Теорії походження середньовічного міста.
11. Виникнення середньовічного міста.
12. Боротьба міст з сеньйорами. Формування місцевого самоуправління.
13. Цех, цехове виробництво, патріціат.
14. Стан бюргерів.
15. Розвиток міської торгівлі.

Провідні тенденції розвитку західноєвропейського міста у XIV – XV ст

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте соціальну структуру суспільств Західної Європи у добу середньовіччя?
2. Охарактеризуйте міста Західної Європи у ранньому середньовіччі?
3. Проаналізуйте теорії походження середньовічного міста?
4. Охарактеризуйте процес виникнення середньовічного міста?
5. Охарактеризуйте боротьбу міст з сеньйорами та формування місцевого самоуправління?
6. Охарактеризуйте роль цехів в житті середньовічного міста.
7. Охарактеризуйте положення стану бюргерів у середньовічному суспільстві.
8. Охарактеризуйте роль середньовічних міст Західної Європи у міжнародній торгівлі.
9. Охарактеризуйте провідні тенденції розвитку західноєвропейського міста у XIV – XV ст.

Тема 8. Середньовічна церква.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Середньовічна церква.

ПЛАН

7. Церква у Ранньому середньовіччі (Вселенські собори, формування доктрини папської влади на Заході, християнізація варварських племен). Монашество.

8. Церква в державах Каролінгів.
9. Клюнійський рух.
10. Боротьба за інвеституру.
11. Папство та церква у XII – XIII ст. Чернецтво. Чернецькі ордени. Інквізиція.
12. Папство і церква у Пізньому середньовіччі (Авіньонський полон, Соборний рух).

Завдання для самостійної роботи:

8. Охарактеризуйте роль Вселенських соборі у процесі формування християнської догматики.
9. Охарактеризуйте боротьбу церкви та держави проти єресей.
10. Охарактеризуйте процес формування доктрини папської влади на Заході.
11. Охарактеризуйте процес християнізації варварських племен.
12. Охарактеризуйте розвиток чернецтва у ранньому середньовіччі.
13. Охарактеризуйте передумови складання союзу Каролінгів з папством.
14. Охарактеризуйте наслідки складання Каролінгів з папством.
15. Проаналізуйте становище церкви у X ст.? Яке історичне значення мала Клюнійська реформа?
16. Проаналізуйте причини, хід та наслідки боротьби за інвеституру?
17. Охарактеризуйте становище церкви та папства у XII – XIII ст.?
18. Охарактеризуйте становище церкви та папства у XIV – XV ст.?
19. Дайте характеристику Авіньонського полону пап?
20. Дайте характеристику Соборного руху?
21. Охарактеризуйте чернецтво та чернецькі ордену доби Високого та Пізнього середньовіччя?

Кредит 4. Пізнє середньовіччя у Західній Європі.

Тема 9. Політичний та економічний розвиток країн Західної Європи в Пізньому середньовіччі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9. Формування централізованої держави у Франції.

ПЛАН

8. Формування передумов для складання централізованої держави у Франції
9. Централізаторська політика Капетингів у XII – XIII ст.
10. Формування централізованого державного апарату у XII – XIII ст.
11. Політика Филиппа IV Красивого (1285 - 1314).
12. Сторічна війна (1337 - 1453).
13. Суспільні рухи XIV- XV ст.
14. Політика Карла VII та Людовика XI.

Завдання для самостійної роботи:

9. Охарактеризуйте зміни у суспільних відносинах на селі?
10. Охарактеризуйте зміни в характері васально-сеньоріальних зв'язків ?
11. Проаналізуйте політику Філіппа IV Красивого?
12. Проаналізуйте причини та наслідки Столітньої війни?
13. Охарактеризуйте централізаторську політику Людовика XI?
14. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Англії в добу Пізнього середньовіччя?
15. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку Німеччини в добу Високого середньовіччя?

16. Охарактеризуйте особливості політичного розвитку країн Скандинавії та Піренейського півострову в добу Високого середньовіччя?

Тема 10. Культура середньовічної Європи.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 10. Розвиток освіти у середньовічній Європі.

ПЛАН.

7. Наука та освіти у V – VII ст.
8. «Каролінгське відродження».
9. «Оттонівське відродження».
10. Теологія та схоластика у XI – XV ст.
11. Шкільна та університетська освіта в XI – XV ст.
12. Природознавчі наукові галузі.
13. Розвиток історичної науки в добу середньовіччя.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте роль античної спадщини у розвитку науки Західної Європи в добу Середньовіччя.
2. Охарактеризуйте роль міжцивілізаційних контактів (зокрема контактів з ісламською та візантійською цивілізаціями) у розвитку науки Західної Європи в добу Середньовіччя.
3. Охарактеризуйте розвиток освіти та науки у Західній Європі у V – VII ст..
4. Охарактеризуйте історичне значення «Каролінгського відродження».
5. Охарактеризуйте розвиток теології та схоластики у XI – XV ст.
6. Охарактеризуйте розвиток шкільної та університетської освіти в XI – XV ст.
7. Охарактеризуйте розвиток природознавчої наукової галузі в добу середньовіччя.
8. Охарактеризуйте розвиток історичної науки в добу середньовіччя.